

# ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ŘÍJEN • OKTÓBER • PAŹDZIERNIK 1983 (ČÍSLO 305) CENA 8 ZŁ



O  
tvůrcích  
těchto  
obrazů  
si  
přečtěte  
v tomto  
čísle

**HENRYK JABŁOŃSKI V OSN.** Dne 26.září t.r. bylo v sídle Organizace Spojených národů zahájeno 38.zasedání Valného shromáždění OSN. Poprvé v dějinách této organizace zůstalo v zasedací síni prázdné místo sovětského ministra zahraničních věcí. Náměstek předsedy rady ministrů a ministr zahraničních věcí SSSR Andrej Gromyko ne přijel na zasedání OSN do New Yorku, protože mu úřady Spojených států nezaručily bezpečnost a přijetí zvláštního sovětského letadla, které mělo přivézt sovětské delegáty. Je to následek protisovětské kampaně, kterou Spojené státy rozpoutaly v souvislosti s případem jihokorejského letadla, jež narušilo vzdušný prostor Sovětského svazu.

38.zasedání OSN se zúčastnili předseda státní rady PLR Henryk Jabłoński a ministr zahraničních věcí Stefan Olszowski. Henryk Jabłoński promluvil v generální debatě 30.září. Předseda státní rady PLR věnoval ve svém projevu velkou pozornost problémům odzbrojení. Poukázal na reálné ohrožení světového míru, vyplývající z plánu zbrojení USA, mj. z plánu na rozšíření nové generace raket středního doletu v západní Evropě, a vyjádřil plnou podporu Polské lidové republiky pro novou iniciativu, obsaženou v nedávném vystoupení představitele SSSR Jurije Andropova. Významným mezníkem na cestě ke stabilizaci a udržení míru bylo okamžité zmrazení jaderného zbrojení nukleárních mocností, prohlášení všech států disponujících jadernými zbraněmi, že jich neužijí jako první, neodkladná dohoda o nevyzývání vojenských rozpočtu a o konkrétních opatřeních vedoucích k vzájemné reduci výdajů na zbrojení a uzavření smlouvy o vzájemném nepoužití vojenské sily a udržování mírových vztahů mezi členskými státy Varšavské smlouvy a Severoatlantského paktu, smlouvy, která by byla otevřena všem státům — řekl předseda státní rady PLR. Zdůraznil, že OSN může a musí sehrát významnou úlohu ve vyřešení světových problémů. Polsko nebude šetřit úsilím v činnosti pro upevnění úlohy OSN v souladu s programem, který předložil generální tajemník Organizace Spojených národů.

Dne 30.září se Henryk Jabłoński setkal s generálním tajemníkem OSN Javírem Perezem de Cuellar. Během setkání si vymě-

nili názory na téma aktuální mezinárodní situace. Henryk Jabłoński pozval generálního tajemníka OSN na návštěvu do Polska v příštím roce. Pozvání bylo s uspokojením přijato.

**ČESKOSLOVENSKÉ HOSPODÁŘSTVÍ JE SCHOPNO RYCHLEJSIHO ROZVOJE.** V pražském Paláci kultury se konal celostátní aktiv k zabezpečení závěrů předsednictva ÚV KSC a federální vlády k současnému stavu národního hospodářství, k plnění úkolů sedmé pětiletky a k zabezpečení plánu na rok 1983. Hlavní projev na něm pronesl člen předsednictva ústředního výboru KSC a předseda federální vlády Lubomír Strougal. Úvodem ocenil mimorádný význam příznivých hospodářských výsledků letošního roku, které potvrzuji, že Československo má dostatečnou schopnost řešit velmi závažné národní hospodářské rozvojové záměry. Československo snižuje zadluženosť ve volných měnách a výsledky první poloviny sedmé pětiletky naznačují zlepšující se vývoj. O jejím výsledku se ovšem rozhodne v závěru tohoto roku a v následujících dvou letech. Soudruh Lubomír Strougal se potom obsáhlé zabýval uspojováním potřeb československé společnosti a základními směry hospodářského a sociálního rozvoje.

**SPOJENÉ STÁTY A ŘECKO** uzavřely dohodu, prodlužující na dalších 5 let činnost amerických vojenských základen. Dohoda vstupuje v platnost 31.prosince t.r. a povoluje činnost 4 větších amerických vojenských základen, dvou v oblasti Atén a dvou na Krétě, jakož i 16 druhohrádkých vojenských objektů v celém Řecku, zpřístupněných Spojeným státům. USA se zavázaly poskytnout Řecku vojenskou pomoc ve výši 500 milionů dolarů a zachovat proporce 7:10 ve prospěch Řecka v pomoci, kterou poskytují oběma znepřáteleným sousedům.

**V PRVNÍM POLOLETÍ 1983** pracovalo 380 polonijních firem. Hotnota jejich dodávek na polský trh překročila 15 miliard zlatých. Bohužel však růst dodávek nebyl ve všech případech doprovázen kvalitou výrobků a poctivě stanovenými cenami.

## V ČÍSLE:

Naměsto cesty sklamanie	— 3
O škole a súboroch	— 8
Pro vzájemné poznání	— 10
Záruka rolnického vlastnictva	— 18
Naši v ČSSR	— 19
Úspech nedeckej Veselice	— 21



## 40 LET POLSKÉ LIDOVÉ ARMÁDY

# POLNA POLSKA



Komuniké o utvorení v ZSSR I. pešej divízie T. Kościuszku.



Máj 1945. Pošli vojaci v dobytom Berline.

Už čtyřicet let uplynulo od historické bitvy nad řekou Merejí u Lenina ve dnech 12. — 13. října 1943, která zahájila slavnou bojovou cestu Polské lidové armády po boku Sovětské armády. 1. pěchotní divize Tadeusze Kościuszka ve složení 33. sovětské armády čestně splnila svůj bojový úkol. V neobyčejně těžkých a krvavých bojích, pod silnou nepřátelskou střelbou prolomila linii německé obrany, zatlačila fašisty na hlavní směr útoku a upevnila své postavení na dobyté území. Za statečnost a bojovnost byli vojáci 1. divize vyznamenáni 247 polskými a 239 sovětskými vysokými rády a medailemi. Třem příslušníkům divize — kapitánovi Władysławovi Wysockému, kapitánovi Juliuszovi Hibnerovi a vojínovi Aneli Krzywoňové — byl udělen titul Hrdina Sovětského svazu. Den Polské lidové armády, 12. říjen, je dnem, kdy vzdáváme čest padlým, připomínáme a znovu objevujeme šest historických let utrpení a boje polského národa, který nikdy nesložil zbraně a s mnohonásobnou nepřátelskou přesilou bojoval do poslední kapky krve.

S fašistickými útočníky, kteří namířili proti Polsku a jiným státům Evropy i světa vražednou vojenskou mašinérii, jakou člověk ještě neznal, polští vojáci bojovali od prvního do posledního dne války. V pravidelných jednotkách polské armády na Východě i na Západě, ve spojeneckých armádách, v partyzánských oddílech a v odbojovém hnutí. Všude, kde probíhal boj s fašismem. V Polsku i na norských skalch u Narviku, na libyjské poušti u Tobruka, u Monte Cassino, Arnhemu, u Budyšína a Prahy a na hlavní bojové cestě od Lenina přes Bug, Varšavu, Pomoří a Odru až do Berlina, cestě, která přinesla Polsku svobodu. Zrodily se trvalé symboly spojující válečné úsilí vojáků s přítomností. Ještě neskončil boj s nepřitem a vojáci již mezi bitvami odkládali zbraně, vypřahovali koně z vojenských vozů a šli na pole orat a sít. Budovali zničenou vlast. Stejně i dnes Polská lidová armáda mírovou prací pro vlast pokračuje v této tradici.

Bitva polských vojáků na sovětské zemi, na hlavní frontě druhé světové války, měla rovněž politický význam. Právě tam, u Lenina, se zrodila polsko-sovětská bojová družba a společné vítězství, zapsané v dějinách nového Polska, budujícího socialismus. V uplynulých čtyřiceti letech polská armáda prošla dynamickým procesem rozvoje, odpovídajícím požadavkům současné bojeschopnosti na zemi, mori i ve vzduchu. Polská lidová armáda pokračuje v čestných tradičích polsko-sovětského spojenectví, zrozeného v letech války, rozvíjí je a společně s armádami členských států Varšavské smlouvy zaručuje bezpečnost Polska a nedotknutelnost jeho nových hranic.



Krajan Ludvík Šoltýs pri prehliadke poľnohospodárských strojov.

Počas návštavy v spišskej obci — Lapšanke, nemožno sa vyhnúť otázke zvlášť pre jej obyvateľov dôležitej — otázke výstavby miestnej cesty. Dostáva sa do každého rozhovoru, do každej spoločnosti a je stále aktuálnou tému. O problémoch spojených s výstavbou tejto cesty sme už písali aj v Živote — naposledy v 1981 v júlovom a augustovom čísle. Pripromeňme aspoň základné údaje z „histórie“ tejto nevšednej cesty.

Jej výstavba sa už začala v šesdesiatych rokoch. Prvý trojkilometrový úsek z Vyšných Lapšov do Lapšanky bol vytvrdený roku 1974. V r. 1977 ho vyuasfaltovali a Lapšanka dostala autobusové spojenie so „svetom“. Týmto sa však problém neskončil a naopak vzrástol. Vedľa vyuasfaltovaný je iba úsek k prvým domom obce. Kedže sa malo pokračovať v stavbe cesty aj cez dedinu, už v roku 1980 začali prípravné práce. Počas týchto prác, ktoré trvali ok. 6 týždňov, rozkopali potok a voda mestami začala tieť aj po ceste. Tieto vstupné práce stáli ok. 350 tis. zl. Ďalšie práce znemožnila potreba pre-stavby energetickej siete, ktorú po veľkých ťažkostach urobil remeselník s pomocou miestneho obyvateľstva do konca augusta 1981. Pripravné práce na tom istom 500-metrovom úseku začali v jeseni 1981. Avšak drsné podhorské podnebie, skorá zima a ťažký, zamrznutý terén stačovali postup práce. Stroje sa čochvila kazili. Zimný deň je krát-ký a hoci s prácami skončili na jar 1982, predsa nebolo vidieť skoro žiadne zmeny. Po skorej polročnej prestávke, lebo finančné prostriedky sa vycerpali a ďalšie získali až v druhom polroku a tiež nemohli nájsť vykonávateľa, stavebné práce opäť začali v neskôrých jesenných mesiacoch a situácia z predošlého roka sa opakovala. Treba tu objektívne priznať, že terén je skutočne ťažký, treba tiež urobiť vodné hrádze a dva mostíky, vyrovnáť zákrutu a pod. Avšak tieto skutočnosti nemôžu byť ospravedlnením pre priliš pomalú výstavbu cesty.

Celkove doteraz na prípravu a vytvrdenie cesty vynaložili ok. 13 mil. zl., z čoho hodnota svojpomocných prác predstavuje vyše 3 mil. zl. O čo však ide, lebo zdalo by sa, že všetko je v najlepšom poriadku, vedľa práce, aj keď pomaly, predsa postupujú. Odovzdajme slovo obyvateľom Lapšanky:

Ludvík Šoltýs (č. 9): — Už dve zimy pracovali na ceste a v zime sa tu ani pri dobrej vôle nedá veľa spraviť vzhľadom na prírodné podmienky. Nedokázali však pripraviť 500 metrov cesty, niečo však rozkopali. Medzi pracovníkmi nebola žiadna disciplína, stroje šli naprázdno, naftu, štrk predávali ľuďom. V prvú zimu sme robotníkov aj stravovali, aby nemuseli ďaleko chodiť a mohli čo najviac spraviť. Taká práca, akú sme mali možnosť vidieť po dve zimy, to je

# NAMIESTO CESTY SKLAMANIE

plytvanie finančných prostriedkov. Malo by sa platiť za skutočne vykonanú prácu.

Dominik Šoltýs (č. 92) — 3. rok nám budujú cestu a nedokázali vytvrdiť 500 m úsek. Ludia musia stále chodiť po blate, hoci toľko námahy vynaložili na výstavbu tejto cesty v rámci svojpomocných prác. Všetci sú už znechutení, ich požiadavky sú bez ozveny.

František Šoltýs (č. 18): — Hornamia v našej obci sa asi tejto cestu ani nedozijú. Nechú sa už podieľať na svojpomocných prácach. Výstavba tejto cesty je veľkou záťažou pre našu dedinu. A keby bola cesta, mohli by sme veľa vecí podniknúť, rozbudovali obec, inak by sa žilo.

František Šoltýs (č. 12), člen Gminnej národnej rady: — Gminný úrad je investorom tejto stavby, preto by mal kontrolovať jej postup. Cez zimu by sa už nemali podnikat žiadne práce, lebo potom na jar sa tu možno utopí. Tažko je však bojovať o zrýchlejšie prác, keďže chýbajú vykonávateľia. Bol som už s nejednou delegáciou v tejto otázke, často bezúspešne. Na stavbe však musí byť prísna kontrola. Obec navrhuje, aby do konca t.r. bol tento 500 m úsek cesty vytvrdený a vyuasfaltovaný, Ludia by ešte v tom pomohli. Ale keď sa to nepohnie, lebo na tento rok máme sľubné málo prostriedkov, tak naši Ludia budú nielen myslieť, že stavba je zámerne zdržiavaná, ale úplne prestanú dôverovať gminným orgánom.

Toľko rozšírení a často rozčulení občania Lapšanky. Co však hovorí druhá strana, čiže Gminný úrad v Nižných Lapšoch? Kedže náčelník neboli prítomní, prijala ma tajomníčka Gminného úradu Ludmila Vojtasová.

— Otázke výstavby cesty venujeme, najmä náčelník, zvláštnu pozornosť. Žiaľ, nemáme možnosti urýchliť ju a postarať sa o jej dokončenie. Dokonca výstavbu tejto cesty môžeme viesť len ako generálnu opravu — hovorí tajomníčka. Staženosť Lapšančanov o nedostatočnej kontrole a plytvaní finančných prostriedkov sú však nepravdivé, lebo gminný úrad platí vykonávateľovi t.j. Komunálnemu podniku v Novom Targu len za skutočne vykonanú prácu. Za opravu cesty je zodpovedný náčelník gminného úradu Józef Mauer, stavbyvedúcim je inž. Fr. Poznański a dozorným inšpektorom St. Šwider.

A potom už za účasti inšpektora pre stavebné otázky a hlavnej účtovníčky gminného úradu rozoberáme všetky problémy spojené s výstavbou.

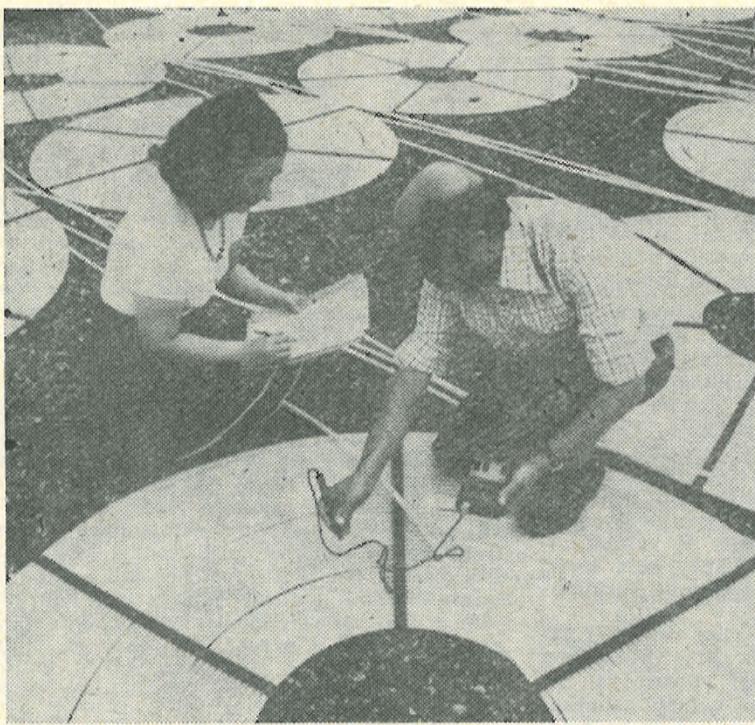
Finančné prostriedky, potrebné na výstavbu cesty, dostávajú najčastejšie v druhom polroku a potom dlho hľadajú vykonávateľa, lebo žiadnen podnik sa nechce podujat tejto náročnej práce. Kým sa však začne na ceste pracovať, je neskorá jeseň, ale pracovať sa musí aj v týchto podmienkach, keďže treba využiť finančné prostriedky, lebo inač ich stratia. Na tento rok peniaze — iba 4 mil. — dostali koncom júna a ceste koncom júla nemali zabezpečeného vykonávateľa. Zdá sa, že situácia z predošlých rokov sa bude opakovávať. Náklady však stále rastú. Podľa plánu sa predvídal, že 700-metrový úsek cesty bude stáť 9 mil., lenže doteraz už vynaložili ok. 13 mil. zl. a odhaduje sa, že bude stáť 24 mil. zl. Celá cesta by mala stáť ok. 100 mil. zl. Kedy však cestu dokončia? — to sa ešte dnes nevie. Kedže sa bude pracovať v doterajšom tempe, bude to cesta pre budúce pokolenia. Vedľa podľa plánu 700 m úsek majú odovzdať koncom budúceho roka, ale už dnes sa vie, že tento termín nie je reálny. Či Lapšančania ešte dlho budú bez takej výmoženosť civilizovaného sveta, ako je dobrá cesta? Vedľa je už 38 rokov po vojne a za tento čas miestne administratívne orgány mohli vynaložiť viac úsilia na výstavbu tak veľmi potrebnej cesty. Pre Lapšančanov bol to čas nádeje a veľkých sklamani.

Musí sa predovšetkým zmeniť vzťah k ľudskej potrebám a to nielen Gminného úradu v Nižných Lapšoch. Zároveň treba prijať také opatrenia, aby činnosť miestnych orgánov nevzbudzovala nedôveru občanov. Výstavba cesty v Lapšanke bude v histórii odstraňujúcim príkladom neschopnosti a nemohúcnosti miestnych administratívnych orgánov. Vedľa nemožno sa neustále odvolávať na ťažkosť, tie pre tunajších obyvateľov sú po toľkých rokoch čakania vedľajšie. Ludia cheú predovšetkým konkrétnu odpoveď na otázkou — kedy bude cesta hotová?

Text a foto: DOMINIK SURMA

Na snímke: krajan Dominik Šoltýs so synom na poli.





**ČESKOSLOVENSKO.** Do roku 1985 má v Československu geotermická energia — slnečná a bioplyn nahradí 66 000 ton konvenčných pohonných látok. Plánuje sa, že ok. 70 000 m<sup>2</sup> slnečných kolektorov bude použitých v sušiarňach krmív. Slnečná energia nahradí 175 000 ton tradičných paliv. Začali už sériovú výrobu lacných kolektorov, ako aj celých systémov využívania slnečnej energie.

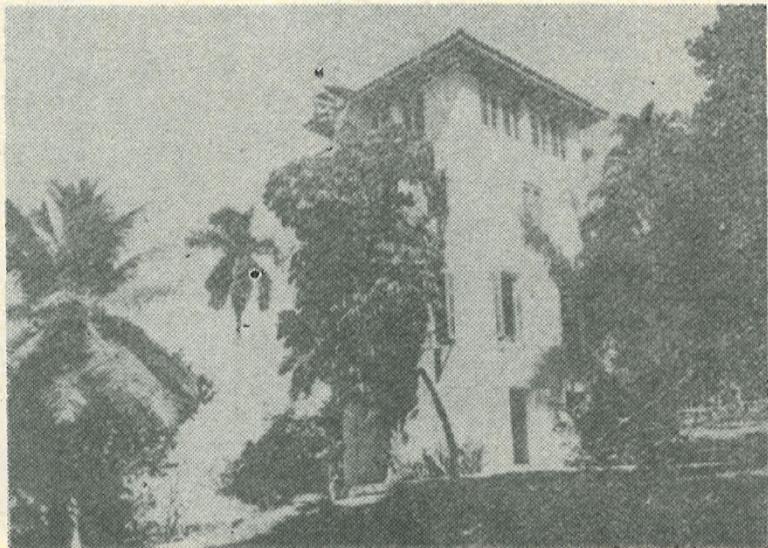
Na snímke: slnečné kolektory v jednej z pražských teplární. Sú to do kruhu uložené tenké rúrky v umelej hmote, ktorými teče voda. Je to lacnejšia a trojnásobne efektívnejšia metóda ako normálne používané. Vypočítali, že 1 m<sup>2</sup> kolektora umožní ušetriť 40 kg vykurovacieho oleja ročne. Tieto kolektory sú určené na vstupné zohrievanie vody do teploty vzduchu.

**OLYMPIJSKÉ MINCE.** Pri príležitosti zimnej olympiády v Sarajeve (7.—19. februára 1984) boli vydané tri pamätné mince, každá po 110 000 exemplárov. Dve mince, s motívom lyžiara a s motívom Sarajeva, vidite na snímke.

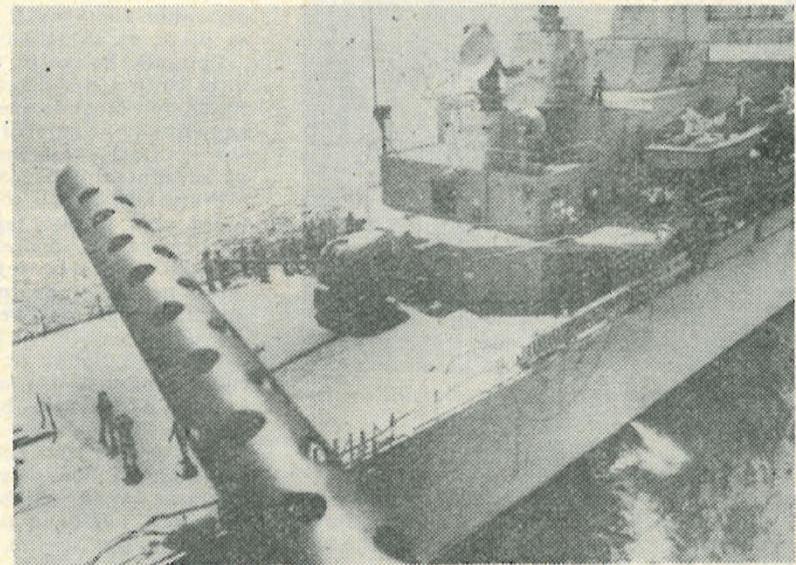


**KUBA.** Dům — muzeum E. Hemingwaye na předměstí Havany a Hemingwayův pomník ve vesnici Goximar, odkud spisovatel vyplovával na moře s kubánskými rybáři. „Kouzelný ostrov, na ktorém lze skutečně žiť a pracovať,” tak nazval Kubu E. Hemingway. Známý americký spisovateľ upírmiň miloval Kubu a velmi si vážil jejího lidu. Prožil tu dvacet let a stvoriť řadu děl, mj. slavnou povídiku „Stařec a moře“. Hemingway celým srdcem podporoval kubánskou revoluci.

V letech lidové moci bylo v domu, v němž spisovatel bydlel, uspořádáno jeho muzeum.



**LIBANON.** Libanoci opäť začali uvažovať o návrhu zastavenia palby. Tentokrát sa podarilo dosiahnuť porozumenie o zastavení palby, hoci nevedno dokedy. Pekalovali urputné boje. Americké vojnové lode sústredili palbu na územie Libanonu. Usudzuje sa, že to bola najväčšia operácia tohto typu od čias vietnamskej vojny. V pobrežných vodách Libanonu sa nachádza 24 bojových lodí NATO, v tom americká pancierová loď New Jersey, jej delá majú dosah 35 km. Táto loď disponuje aj 8 raketovými odpáľovacími zariadeniami Cruise. Na snímke: Americká vojnová loď Virginia pri pobreží Libanonu. Z jej paluby naposledy ostreľovali jednotky Drúzov.



**PEKING.** Na pádennej návštive v ČLR bol minister obrany USA Caspar Winberger. Vo Washingtone netaja, že táto návštava je výrazom oživenia nádeje na využitie „čínskej karty“ proti ZSSR. Ako je známe, na jar dôjde k vzájomnej výmene vedúcich predstaviteľov obidvoch štátov.





**JICCHAK ŠAMIR NÁSTUPCEM BEGINA.** Soupeření o vedení pravicového bloku Likud a funkci předsedy vlády po Beginovi vyhrál 67letý Jicchak Šamir. V roce 1970 vstoupil do Beginovy strany Herut a v roce 1973 byl poprvé zvolen do Knesetu, kde plnil různé funkce v komisi obrany, zahraničních věcí a státní kontroly. Byl protivníkem egyptsko-izraelské dohody z Camp David. Byl tehdy předsedou parlamentu. Od roku 1980 do okamžiku, kdy byl jako představitel strany Herut jmenován ministerským předsedou, byl ministrem zahraničních věcí. Plně popíral „jestrábi“ Beginovu politiku, rovněž agresi proti Libanonu. Prohlašuje, že bude pokračovat v hlavních směrech politiky svého předchůdce. Bude to tedy jistě politika neustálé konfrontace s arabským světem, nikoliv hledání možností, jak ji odstranit.

Na snímku: Jicchak Šamir, designovaný na předsedu vlády



**NORTON** (Kalifornia). V tamtéž letecké základni sa konali vojenské cvičenia s laserovou zbraňou, počas ktorých vyskúšali o.i. laserovú pištol. Zväzok lúčov vyslaný z takejto zbrane lahko prenikne cez oceľovú prilbu. Pentagon určil na financovanie výskumov s laserovou zbraňou mnoho miliónov dolarov.

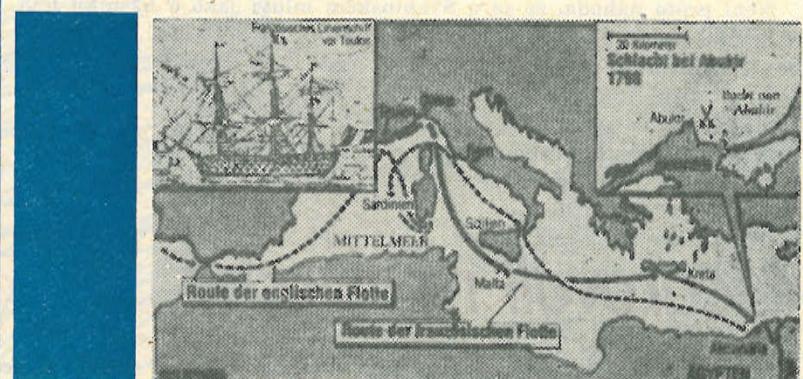
SNÍMKY: CAF, APN, UPI, ČTK



**MANAGUA.** Nevydarili sa plány zvrhnúť vládu v Managui s použitím somozovských ozbrojených skupín a kontrarevolučných oddielov, vysielaných z Hondurasu a Kostariky na územie Nikaraguy. Neuspeli ani manévre amerických vojnových lodí na pobreží Nikaraguy. Akú cestu si teraz zvolí Washington — mierové riešenie konfliktu alebo priamu ozbrojenú účasť proti Nikaragui. V Managui cely čas tvrdia, že iba vecné rokovania môžu spôsobiť zmierenie napäťia. Sú rozhodne za právo stredoamerických národov na samourčenie a proti cudzemu násilia. Na snímkach: sandinovskí bojovníci protestujú proti americkej ingerencii; somozovskí vojaci, ktorých školia a vyzbrojujú USA.



Naša dnešná snímka pochádza z Indie. Pred Štátnym prírovedeckým múzeom v Dillí postavili model eliozaura žijúceho na zemi pred okolo 100 mil rokmi. O.i. v mnohých oblastiach Indie našli skameniny týchto obrovských prehistorických plazov. Tento je 9,5 m dlhý a 4,5 m vysoký.



Na mape je súvislou liniou označená trasa francúzskej armády a prerušovanou liniou trasa anglického loďstva. V rohu francúzska bojová loď.

**PO NAPOLEONOVÝCH STOPÁCH.** V bitke pri Abukire (starožitný Canopus), nedaleko Alexandrie, anglické loďstvo admirála Horácia Nelsona zaútočilo, porazilo a potopilo 1. augusta 1798 Napoleonovuorskú vojnovú výpravu do Egypta. Na palubách lodí Bonapartého — medzi ktorými bola najväčšia loď vtedajšieho sveta Orient — okrem 30 000. vojenského zboru a 2 000 diel, nachádzali sa astronómia, geometria, meteorológia, staviteľia ciest a mostov, orientalisti, ekonomovia — spolu skoro dvesto vedcov a lekárov, ktorí viedli so sebou rôzne aparáty, nástroje a knihy. Pomocou nich 29-ročný generál Bonaparte, po ovládnutí Malty, Suezského prieplavu a Cerveného mora, chcel vytlačiť Britov z mora, vybudovať na Východe francúzske impérium a potom ohrozí samotné Anglicko. Bonapartova armáda mala 13 bojových lodí, 7 fregát a ok. 300 dopravných lodí, ktoré vyplávali v máji 1798 z Toulouse. Po ceste sa k nim pripojili ďalšie francúzske fregaty a korvety z talianskych prístavov. Z tejto mohutnej francúzskej armády sa zachránilo iba štyri lode.

Teraz francúzsko-egyptská skupina bádateľov morských hľbek pod vedením Jacquesa Dumasa sa pokúša vytiahnuť zo dna Stredozemného mora potopené lode. Historici očakávajú, že z pozostatkov Napoleónovho loďstva by sa mohli viac dozviedieť o priebehu tejto slávnej bitky, ktorá na ďalších sto rokov zaistila Anglicku vládu na moriach a dala jej Východ.

Na snímke súdoby obraz bitky pod Abakirom.



MAX ŠVABINSKÝ (1873—1962)

## Básník léta a přírody

Procházky v přírodě mají v sobě určité kouzlo. Člověk utíká od hlučku, spěchu a davů — oddechnout si po práci. Místo zakouřeného města láká lidé svěží, čistý vzduch hor a lesů.

Lidé rádi chodí do přírody. Někteří za sportem, jiní na houby, ale mnozí jen tak, na procházku. Přitom jim často uniká krása okoli. A pak je zaujme určitý obraz, fotografie nebo kresba, na níž objeví místa, která dobrě znají. Objevují krásu zprostředkovánou uměleckým dílem.

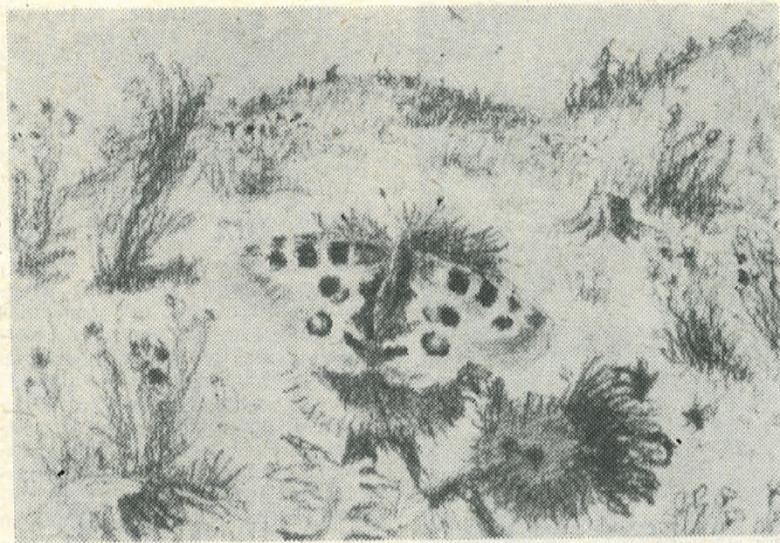
Ceský národní umělec Max Švabinský patřil k těm, kteří objeví krásu tam, kde si ji většina lidí nevšimne. Měl rám místa, kde je příroda nedotčená a těžce přístupná.

Svabinský dobře znal a miloval Slovensko. Sedm let trávil prázdniny v okolí Pohorelské Maši, malé pohronské osady pod horou Gindura. Láska ke středoslovenské krajině vyzařuje z krajinářských kreseb, dřevorytů, portrétů žen v krojích, pastýrů, ženců, vesnických chlapců a dětí.

Miloval horké léto a za nejdokonalejší grafické ztělesnění jeho náladu považoval motýly. Dovedl je pozorovat celé hodiny. Sledoval jejich pohyby, chování, zvyky a to všechno se snažil zachytit na papíře. Drobné kresby motýlů inspirovaly básníka Františka Hrubína, který k nim napsal lyrický text Motýlí čas.

Něžné verše napsal Hrubín i k Svabinskému kresbám z přírody a nazval je Pasáček a sluníčko.

Není proto náhoda, že se o Svabinském mluví jako o básníku léta a přírody.



Svabinský byl velmi plodným a všeobecným umělcem. Velké uznání a obdiv si získal svou malbou, kresbou a grafikou. Věnoval se také malbě na skle, nástenné malbě a mozaice. Namaloval celou galérii podobizen představitelů české národní kultury. Jeho sbírka portrétů u nás nemá obdobu. Kromě toho vyjádřil krásu linií ženského těla, které často komponoval na pozadí letní přírody, aby s ní splynulo a vyjadřovalo radost, pohyb a krásu.

V tomto roce připomínáme stodesáté výročí narození tohoto umělce, který právem patří mezi nejvýznamnější české malíře a grafiky.

MARTIN BENKA (1888—1971)

## Učarovali mu vrchy

Nazdávam sa, že sotva sa nájde čitateľ, ktorý by sa doteraz nestretol s menom národného umelca Martina Benku. Jeho dielo — kresby, ilustrácie, maľby, scénické návrhy, návrhy na plagáty, sgrafítá, literárna činnosť — to všetko sa stalo kultúrnym majetkom slovenského národa.

Ked' sa vraciame po stopách Benkovej výtvarnej činnosti, dostávame sa až na samý počiatok nášho storočia. Vtedy Benka ako 18-ročný maliarsky a natieračský tovariš prišiel do Viedne za pomocníka. Bolo to v roku 1906. (Martin Benka sa narodil 21. septembra 1888 v Kirpolici — Kostolišti pri Malackách v rodine tesára.) Hoci už od detstva prejavoval záujem o kreslenie, až vo Viedni mal možnosť dostať sa bližšie k umenie. Vo voľnom čase navštievoval múzeá, obrazárne, veľa číral, venoval sa hudbe a zapisoval sa aj na súkromnú maliarsku školu. Záujmom o umenie získal si priazeň redaktora Langnera, ktorý Benkovi dopomohol dostať sa do súkromnej školy maliara Kalvodu

v Prahe (1910). U neho sa začal Benka systematicky pripravovať na maľovanie. Tu po prvý raz maľoval v prírode, lebo práca v plenéri bola súčasťou kalvodoskej impressionistickej maliarskej výučby.

V roku 1913 podnikol Martin Benka na popud svojho učiteľa cestu na Oravu. Cesta sa ukázala byť pre jeho ďalší maliarsky vývoj rozhodujúcou. Benka, ktorý pochádzal z rovinatého kraja slovenského Záhoria, po prvý raz uzrel majestátne vysokohorské krajinu. Bol to mimoriadny, silný zážitok, ktorý stvárnil v obraze Na rieke Orave. Bol to impulz, ktorý priviedol Benku na cesty za umením svojským, neopakovateľným.

V priebehu dvadsiatych rokov vykryštalizovalo Benkovo maliarske dielo do tej po doby, ktorá nám je dôverne známa z obrazov Revúcky kraj — Jeseň (1931), Cestou na salaš (1933), Dve ženy (1933), Na pole (1934) a ďalších. Umelcovia suverénnosť, zdanlivá ľahkosť, ktorá charakterizuje tieto i ďalšie jeho diela, je výsledkom talentu, umelcovej nesmiernej pracovitosti a vôle dosiahnuť vytýčený cieľ.

V čom bol výtvarný čin Martina Benku taký jedinečný, že sa ho považuje za medzník vo vývoji slovenského moderného umenia? Stručne sa pokúsime odpovedať na túto otázku. Benka, ako napokon už viacerí umelci pred ním, maľovali slovenskú tematiku. Bol však prvý, čo vedome hľadal črtu, farbu, tvary, ktorými sa slovenská krajina a etnikum odlišuje od iných, čo položil dôraz na osobnostný výtvarný výraz. Zintenzívnil svoje štúdium slovenskej tematiky, navštievoval postupne rôzne kraje Slovenska, študoval ich prírodné osobnosti, všímal si prácu roľníckych mužov a žien, drevorubačov, pltníkov. To všetko zachytával do svojich náčrtkov, na študijné listy, kartóny a pod. Bola to živná pôda, v nej nachádzal oporu pre maliarske zábery, ktoré realizoval vo svojom ateliéri. Monumentálnu expresivnú formu svojich obrazov budoval Benka na zjednodušenom tvare, veľkých farebných plochách, vyhranenej kresbe, celkovej dynamic-

kej kompozícii. Na začiatku tridsiatych rokov bola Benkova tvorba cenným podnetom pre celú plejádu mladších umelcov; ako napr. Bazovského, Alexyho, Palugyaya a ďalších.

Jedinečnosť Benkovo umelcovského činu bola i v tom, že Benka dokázal — tak ako nik pred ním — formavanie svojej vlastnej umelcovskej predstavy zjednotiť s potrebami národného života. Zdalo sa, že po vzniku Československej republiky v roku 1918 naplnia sa túžby slovenského národa po sociálnej a národnnej spravodlivosti. Hoci sa tak nestalo — Benka vo svojich obrazoch oslavil statočného, hrdého slovenského človeka, lebo videl a cítil, že potrebuje povzbudenie a podporu. „Preto som nášho človeka podával silného a sebavedomého, lebo bol znevažovaný, vysmevaný, poddanský zhrbený, skromný, dobrotlivý. Chcel som mu stavať pred oči človeka silného a smelého, aby sa späťtal a vypäť prsia k nepoddajnosti“, napísal Martin Benka.

Až do roku 1939 žil Benka v Prahe. Okrem pravidelných cest na Slovensko veľa cestoval aj do cudziny, navštívil Taliansko, Pariž, Maroko, Holandsko, Belgicko, Sovietsky zväz... Z cest si odnášal skice a množstvo poznatkov, ktoré publikoval v cestopisných črtach. Dosiahol uznanie na medzinárodných prehliadkach výtvarného umenia v Benátkach, v Paříži, v Leningrade, v Moskve atď.

Od roku 1939 žil Benka v Martine. Krátko pôsobil ako profesor na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave, ale zanechal pedagogickú činnosť. Po oslobodení našej vlasti namaľoval Benka obrazy, ktoré svojimi názvami naznačujú začiatok nového života, ako Rodina v Povstani (1944—45), Cez žiale a boje k slobode (1946), Na cestách nádeje (1947). V roku 1953 konala sa súborná výstava jeho diela v Bratislave. Akтом najvyššieho uznania bolo udelenie titulu národný umelec Martinovi Benkovi v tom istom roku. V roku 1960 odovzdal Benka štátu 6000 diel, zároveň sa začala pripravovať v Martine galéria z týchto diel. V roku 1963 dostal vysoké štátne vyznamenanie Rad republiky.

Takmer až do konce života venoval sa tvorivej práci, v ktorej počas celého života nachádzal radost i žial, rozkoš i utrpenie, pri ktorej prežil najkrajšie, nenahraditeľné chvíle — ako sám napísal. Martin Benka zomrel 28. januára 1971 v Malackách. Je pochovaný v Martine.



# JESENNÁ LUNA

JÚLIUS LENKO

Ako úlisný had k nám sa zas jeseň  
vkráda  
lezie na stromy a siaha po ovocí  
to je ten clivý čas holých dlani  
ked' sa chceš zvážiť jak žeriať do života  
za spektrom odplášených krás.



Kresba: Areta Fedaková

## SLOVNÍK ŽIVOTA (104)

Uvádzame ďalšie príklady písania „i/i“ buď „y/y“. Mäkké i sa piše v odvodzovacích príponach podstatných mien, prídavných mien (o čom sme písali v minulých číslach) a slovies:

-iť.....: robiť, drivíť, voziť...

-inkat.....: spinkať, buvinkať...

Pre porovnanie: vládkyňa, spôsobilý (od spôsob), osobitný (od osoba), hlbina, švagríná, tetkina, starobyľ, blahobytný, prvobytný.

Mäkké i a tvrdé y v koreni slov cudzieho pôvodu píeme podľa toho, ako sa príslusné slová pišu v jazyku, z ktorého prešli do nášho jazyka.

V koreni „i“: cimbal, gitara, sirup, biľag, bilancia, biograf, cigareta, cirkus, citát, citrón, civilizácia, diktatúra, diplomacia, disciplína, disk, divízia, filatelia, film.

V koreni „y“: byro, byrokracia, cyankáli, cyklistika, bicykel, cylinder, dynamit, dynamo, dynastia, fyziológia, gymnastika, gynekológia, gyps, hydrát, hydropán, hygiena, hypnóza, hypotéka, hystéria.

Pri vyslovovaní si treba dať pozor, lebo v cudzích slovách slabiky di, ti, ni, li vyslovujeme tvrdé: diplomacia, nikel, nit, nitovať, literatúra a pod.

POLSKY

krówka  
krtáň  
krtaniowy

SLOVENSKY

kravička  
hrtan  
hrtanový

ČESKY

kravička  
hrtan  
hrtanový

kruchy  
kruchosť  
kruchó z nim

kruchta

krucjata

krucyfiks  
kruk  
kruczek

kruezy

krupa  
krupečatka

krupier

krupník

kruszarka

kruszczowy

kruszc

kruszcé

kruszyé  
kruszyna

A klasy stromov žltňu v príkraj stráni  
aspoň sa skôr skončia tieto preteky  
o hlavy na trônoch o hrdlá makovíc  
mokvajú z dlhých vén a lámu sa v pásse  
obraz pokory a kajúcej pýchy.

I ja som rástol v nich a živil som sa  
krásou  
vždy som dostal z nej diel ľubavoľne  
veľký  
teraz ju náhle strácam a holý ako mûr  
túlim sa pred zimou v trni  
luna vypálená z hliny a zlámaná.

IVAN SKÁLA

## České ruce

Stále neklidné a radši  
pri práci, než by stály,  
lehké jsou jak pírka ptačí,  
těžké jak dva kusy skály.  
Šel jak zrno rukou mlečů  
osud země jimi prve,  
jako žlábek starých mečů  
tekly po nich kapky krve.  
Křížovala naším nebein  
křídla orlů, křídla supů,  
žili se naším chlebem,  
ti, co zvykli žít jen z lupu.  
Ještě však se krajem hnaly  
cizí roty divé, zplihlé,  
ty ruce už přikládaly  
nedočkavě cihlu k cihle.  
Líp než do kronik jsou psány  
této země všechny děje  
v drsné rýhy českých dlaní,  
v drsné chlapské obličeje.

křehký

křehkost

je to s ním

zlé

kostlná

predsieň

křížacká

výprava

krucifix

havran

malý havran;

úskok

havraní,

čierny

krúpa

krupicová

múka

krupier

krupová

polievka

drvíčka,

šrotovník

rudný

kov, ruda

stávať sa

křehký

křehkost

je to s ním

špatné

kruchta

křížacká

výprava

krucifix

havran

malý havran;

úskok

havraní,

černý

kroupa

krupicová

mouka

croupier

kroupová

polévka

drvíčka

drtička

# O ŠKOLE A SÚBOROCH



V Harkabuze hovoria o ňom, že je to človek s otvorenou hlavou. Vie myslieť perspektívne, hodnotiť triezvo, rozvážne, skrátka prejaviť zdravý úsudok všade tam, kde je to potrebné. Krajan FRANTIŠEK HARKABUZ — lebo o ňom je reč — v zmysľaní a konaní má vždy na zreteľ nielen záujmy svojej obce, ale celej oblasti — Oravy. Je veľmi agilný v spoločenskej práci. To všetko o.i. spôsobilo, že mu svojho času zverili funkciu člena obeceného národného výboru, v ktorom pracoval dve volebné obdobia, a neskôr, na jedno volebné obdobie (do r. 1975), dokonca funkciu člena Okresného národného výboru v Nowom Targu.

Neboli to jediné spoločenské funkcie. Ten-to ešte pomerne mladú muž pôsobí zároveň v miestnom hasičskom zboru, ktorého je v súčasnosti veliteľom. Za túto činnosť bol viackrát vyznamenaný o.i. striebornou a bronzovou medailou Za zásluhy pre požarnictvo, ako aj strieborným odznakom Za zásluhy pre krakovskú zem.

Vo svojej kolekcii má kr. F. Harkabuz aj našu medailu Za zásluhy pre KSČaS. Je totiž horlivým aktivistom našej Spoločnosti, v ktorej pôsobí od r. 1959. Už o rok neskôr ho krajania zvolili za predsedu Miestnej skupiny KSČaS v Harkabuze, ktorým bol do r. 1970. Odvtedy až podnes plní funkciu podpredsedu a od r. 1979 súčasne aj člena predsedníctva ústredného výboru. To všetko vykonáva popri normálnej práci v zamestnaní. Poznamenajme, že najprv pracoval v krakovskom podniku geofyziky a na-

tového baníctva a od r. 1980 ako vodič v nowotarskom podniku autobusovej dopravy. Popri tom aj hospodári na nevelkom, 3,5-hektárovom gázovstve, z ktorého len vlastní predal štátu produkty za vyše 180 tis. zl. Pre doplnenie jeho profilu spomeňme ďalej, že je otcom štyroch detí: 23-ročnej Dany, 20-ročnej Haliny, 16-ročného Zdzislava a 5-ročnej Anety. Využíval príležitosť počas poslednej, júlovnej návštavy v tejto obci, aby som mu položil niekoľko otázok.

S akými problémami pôjdu delegáti vašej miestnej skupiny na nadchádzajúci 7. zjazd KSČaS?

— Je niekoľko otázok — hovorí kr. F. Harkabuz — ktoré chceme na zjazde predstaviť. Hlavnou je vyučovanie slovenčiny, ktoré sa u nás začalo po dlhej prestávke v minulom roku. Nie sme s ním spokojní trebars preto, že sa doteraz vyučovalo v sobotu, kedy ostatní žiaci mali voľno. To znechucuje deti, spôsobuje, že ich počet na hodinách slovenského jazyka značne klesol a súčasne stažuje nábor nových. Viem, že škola má ľahké podmienky, že musí v obci prenajímať vyučovacie miestnosti a z novej školy, ktorá sa buduje a mala byť hotová tento rok, stojí len základy, pritom zrýchlenie výstavby nezávisí len od nás. Lenže nemôžeme súhlasit s tým, aby škola riešila tieto ľahkosti na úkor slovenčiny! Ďalšia vec, ktorú chcem spomenúť, sa týka úrovne vyučovania. V škole je nutne potrebný dobrý

odborník-slovenčinár a súčasne lepie vybavenie príručkami, učebnými pomôckami a literatúrou pre deti a mládež, čo adresujem metodickému inšpektorovi pre vyučovanie slovenského jazyka Kuratóriu osvety a výchovy v Nowom Sączi.

Viem, že vašim koníčkom je hudba. Veďte ostatne miestnu ľudovú kapelu. Nie je to však málo na kultúrnu činnosť miestnej skupiny? Ako by sa ju dalo oživiť?

— Zmohli sme sa na ľudovú kapelu, to je pravda, občas nacvičujeme a keď treba a kde nás pozvú — vystupujeme. Musíme však poznamenať, že sme len amatéri a všetko sami nezvládнемe. Je preto nutne potrebný ozajstný kultúrny inštruktor, nielen pre nás, ale pre všetky oravské MS, ktorý by sa vyznal v hudbe a folklóre a vedel poradiť po prípade pomôcť v nacvičovaní kapiel, folklórnych súborov a divadelných kružkov, čo by súčasne pomohlo zvýšiť umeleckú účoevň nášho ochotníckeho hnutia. Nepochybujem, že by sme vtedy mali nielen u nás v Harkabuze, ale vôbec na Orave aj viac súborov a divadelných kružkov. Keď ide o tie posledné, kedysi ich viedli učitelia, divadlá pôsobili skoro v každej obci a tak sme mohli vidieť aj niekoľko predstavení ročne. Dnes sa však, žiaľ, učitelia využívajú tejto činnosti a kultúrny život na dedine je chudobnejší. Chcem ešte poznamenať, že by bolo našim organizovať v každej MS častejšie vystúpenia slovenských súborov, najmä zo susedného Dolnokubínskeho okresu, s ktorým oravský obvod spolupracuje, ako aj našich súborov a divadelných kružkov, čo u nás ešte stále pokračuje.

Harkabuz patrí k najmenším MS a súčasne najmenším obciam na Orave...

Vedľ práve to. Napriek tomu a aj rôznym iným ľažkostiam sa u nás predsa len niečo robi. Popri kapeli posobia klubovňa MS, aj keď jej činnosť mala byť atraktívnejšia. Máme už vyvesené dvojjazyčné tabuľy na obchodoch. Dovolím si tuná spomenúť — aj keď to nesúvisí s našou Spoločnosťou — že sa u nás hodne buduje. Okrem ďakal buduje skladiste na umelé hnojivá a uhlie, počítačujeme v ďalšej výstavbe hasičskej remízy. Chceli by sme ešte vybudovať zberáku mlieka, ktoré zatiaľ musíme odvázať až do Podhradia. Nadále však chybí v našej obci telefón, ktorý napriek mnohým intervenciám ešte stále nefunguje. A predsa dnes obec bez telefonického spojenia je ako vták bez krídel...

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

## ĽUDIA-ROKY-UDALOSTI

### OKTÓBER – RÍJEN

12.—13.X.1943. V týchto dňoch pred 40 rokmi, prvý polský ľudový vojenský oddiel — 1. pešia divízia Tadeusza Kościuszku pod velením gen. Zygmunta Berlinga, vybojovala víťazný boj pri dedinke Lenino v Biełorusku. Bol to začiatok slávnej bojovej cesty Poľského vojska po boku sovietskej armády, ktorá viedla cez rieku Bug, Varšavu, Kołobrzeg, Odrú do Berlína. 1. divízia bojujúc v zložení 33. sovietskej armády ľestne splnila svoje bojové úlohy. Preliomila nemeckú obranu a v rozhodnom útoku vytlačila nepriateľa z niekoľkých obcí. Za svoje prvé víťazstvo zaplatili Kościuszkovci veľkými stratami: okolo 1160 padlých a nevestných a ok. 1770 ranených.

Bitka pri Lenine bola nielen bojovým úspechom poľských vojakov, ale aj politickým akтом, ktorý otváral cestu do nového — ľudového Poľska. Zároveň bola revolučným prelomom v dejinách poľskej armády, stala sa viditeľným znamením poľsko-soviets-

skeho bratstva v zbrani, priateľstva a spolupráce.

Každoročne sa deň 12. októbra oslavuje ako Deň Poľskej ľudovej armády, ktorá prevzala pokrokové, oslobodzovacie tradície všetkých poľských vojenských formácií, od Cedynergie a Grunwaldu po druhú svetovú vojnu.

3.X.1938. V tento deň, po mnichovskom diktáte z 29. septembra 1938, ktorý nanútil Hitler a podporoval Mussolini, s čím súhlasilo aj Anglicko a Francúzsko, začali vojská nacistického Nemecka okupáciu českých severných, západných a južných pohraničných území.

1.X.1946. V Norimbergu bol vyhlásený rozsudok nad 22 nacistickými vojnovými zločincami, najväčšími štátными a politickými pohľavárnami hitlerovskej Veľkoneemeckej riše, tvorcami koncentračných táborov.

1.X.1949. Bola vyhlásená Čínska ľudová republika. Státny sviatok.

2.—5.X.1939. Pri Kocku Samostatná operačná skupina Poľskej armády pod velením gen. F. Kleeberga vybojovala bitku s nemeckými vojskami, ktorá ukončila vojenské operácie Poľskej armády v obrannej vojne r. 1939.

2.X.1944. Po 63 dňoch hrdinského boja kapitulovalo Varšavské povstanie.

6.X.1788. Začal sa Štvorročný sejm nazvaný Veľký, ktorý okrem radu reformie schválil o.i. Ústavu 3. mája. Jeho vznikla 14.V.1792 a bola sprisahaním pre zvrhnutie schválenej ústavy podporovaným Katarínou II. Jej vodiaci boli: St. Potocki, F. Branicki, S. Rzewuski, Sz. Kossakowski a iní. Tragickým výsledkom Targowice bola druhá deľba Poľska v r. 1793, v ktorej Prusko zabralo ok. 58 300 km<sup>2</sup> poľského územia s vyše miliónom obyvateľstva a cársko Rusko ok. 250 000 km<sup>2</sup> s 3 miliónmi obyvateľov. Raškúsko sa nezúčastnilo druhej deľby Poľska. Targowicu rozviazali 15.9.1793.

9.X.1949. V Berline bola vyhlásená Nemecká demokratická republika. Bolo to mesiac po tom, čo na území troch okupačných západných mocností vyhlásili vznik Nemeckej spolkovej republiky.

14.X.1918. Československá národná rada v Paříži, (vznikla r. 1916) na čele s prof. T.G. Masarykom sa vyhlásila za dočasné československú vládu.

14.X.1918. V českých krajinách vypukol

# IBA SA UČÍM...



Na výročnej členskej schôdzi Miestnej skupiny KSČaS v Nižných Lapšoch za nového predsedu zvolili krajanu Štefana Majeráka. Naše prvé stretnutie umožnilo predstaviť nového predsedu našim čitateľom.

Narodil sa v Nižných Lapšoch, má 46 rokov. Detstvo, ako aj celý doterajší život trávil v rodnej obci. Základnú školu navštieval v Nižných Lapšoch kde sa štyri roky učil slovenčinu. Pracoval začal najprv na gazdovstve rodičov a neskôr na vlastnom 6-ho gazu. Oženil sa dvadsať jeden ročný. Potom prišli deti, a práce na poli bolo stále viac, nebol ani čas venovať sa spoločenským záležitosťam. Ale pre jedného konička, ktorým je bytové maliarstvo, si nášiel čas a venuje sa mu dodnes, nakoniec je to jedna z možností trochu si privyrobiť. Je to jeho prvá spoločenská funkcia. Doteraz je členom miestnej hasičskej dychovky, ktorej naša Spoločnosť pomohla vybaviť hudobné nástroje. Hrá na krídlovke. V 1959 sa stal členom KSČaS, avšak do práce výboru miestnej skupiny sa neangažoval, o.i. pre nedostatok času. Miestna skupina v posledných rokoch tiež neprejavovala väčšiu aktivitu. Doterajší predseda kr. Jozef Kravontka väzne ochorel, nemohol sa venovať činnosti MS. Zvolenie nového predsedu sa preto stalo prvoradou otázkou.

— Vo výbere miestnej skupiny som doteď neplnil žiadnu funkciu, nemám skúsenosti v spoločenskej práci, iba teraz sa to musím učiť a hľadám mi pomocu a usmernia ma v mojej práci starší, skúsenejší krajan. Nebudem asi veľmi preháňať, keď poviem, že situácia v našej miestnej skupine nie je najlepšia, je zlá. Treba sa predovšetkým snažiť zmeniť vzťah niektorých našich krajanov ku kultúrnym otázkam a potom oživiť činnosť našej MS. Musíme častejšie zvolávať členské schôdze, na ktorých by sa mali zúčastňovať predstavitelia ústredného výboru našej organizácie. Castejší styk s krajanmi predsa ukazuje, že nie sú odskázaní iba na seba a že je o ich prácu záujem.

Plánovali sme v najbližšom čase prestavať na nové miesto klubovňu MS, ale zatiaľ sme novú a vhodnú miestnosť nenašli. Veľmi naliehavá je tiež otázka zavedenia vyučovania slovenského jazyka v našej základnej škole. Či sa nám to v budúcom roku podari? — Neviem, lebo to nezávisi len od oči. Vynasážime sa však, aby sa deti našich krajanov učili svoj materinský jazyk. Dúfam tiež, že sa nám podarí rozhýbať činnosť našej miestnej skupiny, čaka nás však hodne práce.

Text a foto: DOMINIK SURMA

## POZDRAVY, MIENKY, NÁVRHY

JÁN BRÍZEK Z FRIDMANA — Život má pre nás neuveriteľne veľký význam. Dáva nám pocit istoty, a sme hrdí, že naša krajančia organizácia má svoj časopis. Páči sa mne a mojej rodine, čítam ho od prvej do poslednej strany, každý pre seba niečo nájde, dokonca číta ho aj moja 84-ročná mat.

JÁN PACIGA Z FRIDMANA — Je jediným slovenským časopisom vychádzajúcim v Poľsku, širi našu národnú kultúru a jazyk. Myslím si, že našim krajanom dáva veľa, najmä stránky porád. Našim najväčším želaním je, aby vychádzal v termíne.

MICHAL KUŽEL — PREDSEDA MS V NEDECI — Život je našim slovenským časopisom, orgánom KSČaS, ktorý navonok reprezentuje našu organizáciu a nás Slovákov v Poľsku. Naši krajania, ale nielen oni, majú sa možnosť zoznámiť s činnosťou KSČaS. Jeho veľkou prednosťou je to, že sa zaobrábajú rôznymi oblastami života.

HELENA KUŽELOVÁ Z NEDECE — Páči sa mi, najmä teraz, keď má podobu knihy. Je v ňom všetko. Kedysi som účinkovala v súbore a divadelnom krúžku, mám veľa známych z toho obdobia. Poteši ma, keď ich nájdem v Živote.

JOZEF KRIŠÍK Z VYŠNÝCH LAPŠOV — Život je jediným časopisom vychádzajúcim v slovenčine, ktorý spája našich krajanov a vytvára pocit spolupatričnosti. Môžeme byť hrdí, že nám ľudová vláda PER umožňuje vydávať vlastný časopis. Informuje o živote nielen doma a v zahraničí, ale zároveň aj o činnosti našej organizácie, o čom sa môžu zasa dozvedieť ľudia, ktorí časopis dostávajú v cudzine. Myslím, že teraz v novom formáte sa ľudom viač páči, tvori pevný celok, len aby vychádzal v termíne a mal viac predplatiteľov, čo želám aj redakcii.

JOZEF KRAVONTKA Z NIŽNÝCH LAPŠOV — Život považujem za dobrý časopis. Je populárny medzi krajanmi, lebo sa často naň pýtajú. Najradšej krajania čítajú o sebe, o miestnych problémoch. Želal by som si, a myslím, že aj viaceri krajania, aby bol aktívnejší naši dopisovateľia.

jednodňový generálny štrajk proti vojne a Rakúsko-uhorskej monarchii zorganizovaný na pokyn Socialistickej rády (vznikla 6.X. 1918); na niektorých zhromaždeniach vo významnejších mestách bola vyhlásená požiadavka vytvoriť slobodnú Československú republiku.

14.X.1943.

Talianko, po úpadku fašistického systému, zvrhnutí režimu Mussoliniho (25.VIII.1943) a nastolení vlády maršala Badoglia, prešlo na stranu spojencov a vypočovalo vojnu Nemcom. Po vyhlásení prímeria, 9.novembra 1943 Nemci okupovali Talianko a vojaci talianskej armády boli internovaní v táborech.

15.X.1943.

Poľský Sejm povolal Komisiu národnej edukácie, ktorá bola v Poľsku a Európe prvým štátnym osvetovým orgánom ministerského charakteru. Komisia uskutočnila širokú reformu škôl všetkých stupňov; vypracovala a uviedla do života nové vyučovacie programy vyjadrujúce osvetenské heslá; namiesto latinčiny zaviedla poľský vyučovací jazyk a vyučovanie cudzích jazykov; zaslúžila sa o rozvoj vedy a matematicko-prírodrovědnych výskumov, zemepisu, ekonomie, chémie ako aj svetskej „náuky o mo-

rálke“; z Jagellonskej a Vilnianskej univerzity urobila svetské vysoké školy; bola iniciátorom zakladania základných (elementárnych) škôl pre sediacie deti, zvaných farskými; vytvorila osobitný učiteľský stav a popri vzdelení zaistila učiteľom dobré materiálne a sociálne zabezpečenie. Zároveň za pomocí Spoločnosti pre základné knihy vypracovala a vydávala školské učebnice o.i. gramatiku poľského jazyka a šlabikár pre farské školy. Pôsobnosť Komisie sa skončila v r. 1794.

18.X.1793. V Lúvri, bývalom kráľovskom paláci v Paríži otvorili múzeum, dnes jedno z najväčších na svete, s bohatými zbierkami zo staroveku, stredoveku a moderného umenia.

19.X.1813. V bitke pri Lipsku zahynul gen. Józef Poniatowski, minister vojny a hlavný veliteľ vojsk Varšavského kniežatstva, maršal Francúzska (nar. 7.5.1763 vo Viedni).

20.X.1943. Česi a Slováci žijúci v Juhoslávii utvorili 1.Ceskoslovenskú brigádu Jána Žižku, ktorá mala viac ako 3500 mužov a bojovala v rámci národnoslobodzovacej armády na čele s J. B. Tito.

28.X.1918. Na troskách Rakúsko-uhorskej monarchie vznikla Československá republika,

spoločný štát Čechov a Slovákov, ktorí po stáročiach nadvlády začali budovať samostatný štátny útvar ako základňu svojho ďalšieho rozvoja.

28.X.1918. Založenie Československej tlačovej kancelárie.

29.X.1918. V Leningrade bol založený Všeobecný leninský komunistický zväz mládeže — Komsomol.

29.X.1923. Turecké Veľké národné zhromaždenie vyhlásilo národnú Tureckú republiku a zvolilo gen. Kemala Atatürka za prvého prezidenta.

30.X.1918. V Martiné bola ustanovená Slovenská národná rada, ktorá vyhlásila Deklaráciu slovenského národa o vytvorení spoločného štátu Čechov a Slovákov.

30.X.1943. Viac ako 2000 slovenských vojakov násilne odvedených na východnej fronte prešlo na Kaukaze a Kryme na stranu Sovietskej armády. Tito potom tvorili základ 2.čsl.paradesantnej brigády v ZSSR; medzi nimi boli Slováci z Oravy a Spiša v Poľsku. V ten istý deň 50 slovenských dôstojníkov a 2750 vojakov prešlo na južnej Ukrajine na stranu sovietskej armády bojať proti nacistom.

# PRO VZÁJEMNÉ POZNÁNÍ

Počátky kulturní a osvětové práce je třeba hledat v českých kulturních spolkách Beseda ve Varšavě, Lodži, Krakově a Volyni. Programy kulturních spolků pomáhaly zapojit Poláky do společné kulturní a osvětové činnosti. Patřila k nim krakovská Beseda, založená v roce 1893. Pojí se se jménem Ferdinanda Hofmana, kterého znali všechni členové české kolonie a obyvatelé Krakova. Jeho myšlenkou bylo sjednotit Čechy žijící v Krakově. V organizování spolku mu pomáhal známý český spisovatel Eduard Jelinek. Další etapou uskutečnění tohoto záměru byla cesta českých Sokolů na slet do Lvova. Na zpáteční cestě do Prahy se zastavili v Krakově. Na banketu na jejich počest podpořili myšlenku na založení Besedy. Do spolku vstoupilo 30 Čechů a 6 Poláků. Vybraná skupina vypracovala stanovy. Úřady zaujaly odmítavý postoj, takže stanovy byly schváleny a potvrzeny teprve po celoročních snahách. Od té doby se Beseda stala střediskem české kultury v Krakově a institucí sympatizující s Poláky. Krakovská Beseda zorganizovala mj. účast Čechů na pohřbu Jana Matejka a večer na počest básnika Jabłońskiego. V roce 1894 uspořádala zájezd na hospodářskou výstavu do Lvova. V roce 1896 zemřel básník Jelinek. Beseda uspořádala literární večer věnovaný zaslouženému tvůrci.

Clenové spolku se aktivně účastnili odhalení pomníku Adama Mickiewicze v Krakově. Díky jejich snahám na slavnost přijel pražský primátor Srb, poslanec Herold a další osobnosti.

## KRAKOV

Před lety, v roce 1927 byla v Krakově založena Polsko-československá společnost. Bylo to v době, kdy vztahy mezi oběma státy nebyly nejlepší a mezi národy vznikaly jítříci spory. Byla-li v té době založena Polsko-československá společnost, a to právě v Krakově, kde spory byly zvlášť silné, způsobilo to hluboké přesvědčení, že pro národy obou států je nezbytné najít způsob na dobré soužití pro další a širší cíle.

Přípravné práce na založení společnosti neprobíhaly hladce. Jeden z organizátorů ustavující schůze a hlavní referent byl varován skupinou studentů, že nepřestane-li ve své práci, může mít nepříjemnosti a schůze bude přerušena. Teprve s pomocí tehdejšího kurátora mládežnických svazů, vy-

nikajícího syna těšínské země prof. Romana Dyboského, se podařilo překonat překážky.

Od té doby uplynulo mnoho let. Vedle krakovské Polsko-československé společnosti vznikly jiné podobné v řadě polských měst. Rozvíjely se různě, byla období rozkvětu činnosti, ale i stagnace nebo mrhání silami na bezvýsledné tahalice.

Základní těžkosti v práci společnosti však byly nevyjasněné, někdy neupřímné vztahy mezi oběma státy. V Beckově době se polsko-československé vztahy tak zhoršily, že další práce Polsko-československé společnosti byla znemožněna. I v Krakově společnost přestala pracovat. V roce 1938 byl bohatý archiv společnosti svržen do úschovy lidem, jimž myšlenka polsko-československé spolupráce byla nadále drahá bez ohledu na politické výhrady vedoucích kruhů obou států. V zápisu z poslední schůze bylo zaznamenáno, že společnost se nerozpouští, ale její činnost se pozastavuje na tak dlouho, až přijde lepší doba. A ta doba přišla.

## POZNAŇ

V květnu 1923 vznikla v Poznani Polsko-československá společnost. Zahájila činnost v době, kdy se možnosti porozumění mezi Polskem a Československem zdály ještě zcela nepatrné, kdy bylo třeba odstraňovat nejen starou zaujatost, ale i nedávnou nepřízeň, z níž vyplývala hluboká nedůvěra.

Našli se však lidé, kteří bez ohledu na hromadění se překážky chápali, že je nezbytné najít cestu ke shodě a pochopení a dále k těsné spolupráci — na počátku alespoň na kulturním poli — sousedních bratrských slovanských národů. Tito lidé za základ své činnosti zvolili dvě krátká, ale významná hesla, jimž věnoval celý život velký český polonofil Eduard Jelinek, hesla, která se dodnes zachovala na pečetích Polsko-československé společnosti v Poznani. Bylo to české heslo „Poznejme se“ a staropolské „Milujme se“. Pod tímto společným, spojeným heslem „Poznejme se — milujme se“ zahájili těžkou a zpočátku nevděčnou práci první pováleční stoupenci polsko-československého porozumění v Poznani. Byli to Ignacy Hanus a Władysław Mieczysław Kozłowski.

Na první valné schůzi byly schváleny stanovy společnosti, nazvané „Polsko-československý kroužek v Poznani“.

Rok 1947. Klement Gottwald podepisuje v Belvederu smlouvu o přátelství a vzájemné pomoci mezi Polskem a Československem. (Snimek CAF — S. Dąbrowiecki)



Podle 2. bodu stanov cílem společnosti bylo „sblížení národů a upevnění oboustanné přízně cestou vzájemného poznání na poli literatury, umění a kultury vůbec“, a podle 3. bodu prostředky vedoucími k tomuto cíli měly být: „a) výměna přednášejících, seznamujících v přednáškách s projekty intelektuálního života obou národů na všechny polich, b) zakládání a podporování kursů češtiny a slovenštiny v Polsku, c) výlety do Československa, pořádané kroužkem, a usnadňování podobných zájezdů z Československa, pět nad hosty odtamtud, přijíždějícími ve skupinách nebo jednotlivě, d) překlady děl, která mohou přispět k sblížení obou národů, z polštiny do češtiny a z češtiny do polštiny a jejich vydávání knihkupci nebo vlastním nákladem kroužku, e) uveleřování článků v tisku, směřujících k tomuto cíli, f) zakládání knihoven podporujících tuto akci, g) jakákoli jiná činnost, která přímo nebo nepřímo může přispět k dosažení cílů, které si kroužek vytík“.

Společnost od začátku rozvinula živou činnost. Již na začátku července 1923 se díky iniciativě neúnavného profesora Hanuse uskutečnil zájezd do Československa, kterého se zúčastnili profesori a studenti Poznaňské univerzity, poznaňští umělci a spisovatelé. Zájezd se v Československu setkal se srdečným přijetím. První led byl prolohem.

V roce 1924 se rozvíjela kulturní činnost. V únoru se konal první hudební a pěvecký večer. V březnu byl jeden večer věnován českým básníkům Macharovi a Sovovi. V dubnu bylo slavnostně vypomnuto stého výročí narození Bedřicha Smetany. V listopadu profesor Hanus uspořádal přednášku o Praze, ilustrovanou četnými diapozitivy, a v prosinci měl ještě jednu přednášku o známém českém polonofilovi Adolfovi Černém.

Rok 1925 přinesl obrat v polsko-československých vztazích. Mohutná, srdečná manifestace, jejímž dějištěm bylo Československo u příležitosti převezní pozůstatků Henryka Sienkiewicze z Lausanny do Polska, hluboce vzrušila celý polský národ. Byl to důkaz, že ve významných chvílích se ozývá bratrská krev, srdece bijí společným rytmem a duše naplnuje vědomí společného pokrevenstí.

V roce 1925 byli za vynikající zásluhy na poli polsko-československého sblížení jmenováni prvními čestnými členy společnosti Adolf Černý a František Kvapil. Při Poznaňské univerzitě byl založen Akademický kroužek přátel Československa. Kroužek na začátku spolupracoval se společností při pořádání přednášek, uměleckých večér a podobně, ale zanedlouho ho předstihl Československý kroužek, založený na počátku roku 1927 při vědeckém kroužku studentů Vysoké obchodní školy.

Ve školním roce 1926/27 byly na Vysoké obchodní škole v Poznani zavedeny přednášky z češtiny a kulturních a hospodářských otázek v Československu. Přednášel profesor Hanus, který již od roku 1923 vede lektorát češtiny na univerzitě. Sluší se zdůraznit, že to byl v Polsku první případ zavedení povinného vyučování jednomu ze slovanských jazyků na vysoké škole.

Rok 1929 uplynul ve znamení Všeobecné zemské výstavy, na kterou přijíždělo do Poznaně mnoho zájezdů z Československa. Společnost se živě podílela na organizaci jejich pobytu. Díky tomu se navázaly bezprostřední styky mezi Čechy a Poláky.

Z kulturních podniků, jichž se účastnili představitelé společnosti, můžeme uvést: v březnu 1931 cyklus přednášek o Platónovi prof. dr. Františka Novotného z Brna, 15. března 1931 výstava českých medailí a plaket a starých českých knih v Muzeu města Poznaně, uspořádaná díky ředitelství archidioceského archivu v Poznani, ředitelství Muzea města Poznaně a Poznaňské numismatické společnosti, 18. května 1931 koncert sboru moravských učitelek pod taktovkou prof. Ferdinanda Vacha ve velké univerzitní aule, 16. března 1932 společnost uspořádala přednášku prof. Tadeusze Grabowského „Polsko-české literární styky na přelomu XVIII. a XIX. století v náhledu prof. M. Szyjkowského“; 11. března na zakončení

kursu češtiny profesor Hanus přednášel na téma „F.L. Celakovský a jeho styky s Polskem“, a 3. června měl přednášku „Malebná cesta po Československu“, ilustrovanou dia-

pozitivity.

Současně s vlastní prací ve společnosti se rozvíjela i její činnost navenek. Sla dvěma směry: koordinace akcí všech podobných sdružení v Polsku a zakládání nových pracovišť. V roce 1932 již existovaly polsko-československé společnosti ve Varšavě, Poznani, Lvově, Krakově, Katovicích, Bydhošti, Toruni a Gdyni. Kromě toho v Poznaňském vojvodství působily odbočky v Hnězdně, Ostrowi, Kępně a Zbąszyni.

Odbočka v Hnězdně vedl tamní zasloužilý činitel, čestný předseda Průmyslové a obchodní komory Bolesław Kasprowicz. Zakládající schůze se konala 9. dubna 1932 s účastí předsedy Kierského konsula Doležala a prof. Hanusa. Odbočka rozvíjela živou činnost, uspořádala řadu přednášek a kurs češtiny, který vedl neúnavný profesor Hanus. O kurs byl tak velký zájem, že bylo rozhodnuto založit Kroužek přátel českého jazyka.

Odbočka v Ostrowi vznikla 17. února 1933, měla tedy málo času na rozvinutí širší činnosti. Vedl ji ředitel Leon Wawrzkievicz.

Ještě mladší byla odbočka v Kępně, založená 9. května 1933. V posledních měsících tohoto roku s pomocí konsula Doležala vznikla polsko-československá společnost v Bydhošti a Toruni.

Rok 1945 přinesl novou situaci v mezinárodních stytech. Mír, národní a státní nezávislost a zajištění výstavby socialismu — to byly základní kameny trvalého polsko-československého příměří. Přátelský svazek upevnila obustranně prospěšná široká hospodářská spolupráce.

Dne 10. března 1947 byla ve Varšavě v Belwedelu podepsána smlouva o přátelství a vzájemné pomoci mezi Československem a Polskem. Jméno Československé lidové republiky ji podepsal tehdejší předseda vlády, pozdější prezident Klement Gottwald, který při této příležitosti řekl m.j.: „Věřím, že naše spojenectví se bude nadále upevňovat a prohlubovat, že naše hospodářské a kulturní styky se budou rychle rozvíjet a naše národy se sblíží tak, jako ještě nikdy dosud ve svých dějinách.“

Dne 4. srpna 1947 byla ve Varšavě podepsána hospodářská smlouva mezi Polskem a Československem. 26. dubna 1951 polský ministr zahraničního obchodu inž. T. Gede a československý ministr A. Gregor podepsali ve Varšavě pětiletou smlouvu o vzájemných dodávkách a platebních podmínkách na leta 1951–1955.

Národy Polska a Československa, osvozené hrdinskou Sovětskou srmádou, kráčejí společnou cestou, cestou výstavby socialismu, zřízení, o které celá desetiletí bojovali jejich nejlepší synové. Podepsáním smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci ukázaly, že chtějí vždycky žít v srdečném přátelství a hluboké harmonii, opírajíce se o bratrskou nezávistnou pomoc Sóvětského svazu. Projevily svou vůli bojovat za mír a v případě potřeby bránit výmožnosti pracujícího lidu, svobodu a nezávislost své vlasti, vykoupené potem a krví.

Nemusíme se vracet daleko do minulosti, abychom si připomnuli, že polsko-československé styky nebyly vždycky tak příznivé a přátelské jako dnes. Zdálo se, že by nás všechno mělo spojovat — blízké sousedství, podobný jazyk, jedna velká rodina slovenských národů a společný nepřítel, německý imperialismus. V dějinách našich vzájemných vztahů bylo však mnoho stinných stránek, nedorozumění, sporů a neshody. Vzájemné polsko-československé vztahy se totiž neutvářely podle vůle národů, ale v zájmu tehdejších vládnoucích tříd. Teprve odstranění vlády buržoazie a kapitalismu a zahájení výstavby socialismu v Československu i v Polsku se stalo zárukou přátelské spolupráce a pravého spojenectví, opírajícího se o vzájemnou útu a stejná práva.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Kresba: Areta Fedaková



## Peter Jaroš

# TISÍCROČNÁ<sup>(3)</sup> VČELA



Dežo Mrenky a jeho muzikantská banda Martina Pichandu neprekvapila, ani nezobudila. Čakal unavených Cigánov na priedomí usmiaty a s roztvorenou náručou. Vystíkal ich všetkých a pozval dalej. Usadili sa okolo stola na dvore pod košatou jabľou. Dežo Mrenky len hral a hral, celou tvárou sa smial a vykrúcal ju raz na Pichandu, hneď na jeho ženu Ruženu, ktorá začala nosiť na stôl pohostenie. Z domu vykukli Pichandove rozospateľ deti. Samo a Valent si prisadili k muzike, ale Kristína len vyzrela uplakanými očami z oblôčika a hneď sa schovala. Dežo Mrenky prestal odrazu hrať a vyjavene pozeral na jabľo.

— Dobre vidím, gazda, dobre vidím? — hlesol prekvapene.

— A čo vidíš, keď nevidíš? — spýtal sa Pichanda.

— Jabloň vidím, jednu jabloň, ale trojaké jabľčka!

— Dobre vidíš, Dežo!

— Je to možné?

— Keď vidíš, tak je možné! V každom konári je iný štep, musia byť aj inaké jabľčka. Toto sú letné, aha, toto zimné, aha, a toto, aha, jesenné, dobré, červené a sypké! — Len sú ešte malé, práve sa nadúvajú, hrubní. Keď sa na jesen ukážeš, dám ti okostovať z každého druhu!

— Prídem, veru prídem, aj keď priam len pre tie jabľčka!

Hneď ako sa Dežo Mrenky prestal čudovat, začal hrať. Kývol svojej bande, aby sa pridala. Zahrali pesničku, ktorú mal domáci páni rádi. Pichanda sa rozospieval. Synovia sa pridali. Muzikanti nevydržali a zanotili tiež. Len Ružena zalamila rukami, akoby sa nad točkým spevom zhrozila, ale na peřach nevedela schovať radostný úsměv. Slová, ktoré chlapci spievali, sa jej pálili, melódia ihodila.

Bola to láska, bola,  
ej, medzi nami dvoma,  
ale jej už nebude,  
ni medzi tisicama.

Ked' dospievali a dohrali, hurtovne sa rozosmiali, akoby si vlastným smiehom sa-

POKRAČOVANIE NA STR. 12

Peter Jaroš

# TISÍCROČNÁ VČELA

POKRAČOVANIE ZO STR. 11

mi sebe zatlieskali, akoby smiechom so sebou a spevom súhlasili. Prisadli opäť k stolu a zajedli si, napili sa.

Po krátkej, ale chutnej hostine, keď sa už boli muzikanti zdvorilo podákovali, začali po jednom vstávať od stola. Nepoberali sa preč, len sa ošívali na mieste a pozerali na primáša Deža Mrenkyho aj na Martina Pichandu.

— Viete, gazda, domov by bolo treba ísi, ale pospať si by bolo ešte lepšie, — ozval sa konečne primáš.

— Prečo nie, chlapí moji! — rozosmial sa Pichanda. — Na šope je miesta dosť a sene vonia! Ani sa nezobudíte!

Muzikantom sa hned od úsmevov povorvnáli ustarostencu tváre. Martin Pichanda zaviedol hostí k rebríku, čo viedol na šopu.

— Hore sa, chlapí! — pokynul im rukou.  
— Ale fajčiť neslobodno!

— Bohuchovaj, gazda, bohuchovaj! — božil sa primáš.

Muzikanti vyliezli na šopu aj s hudobnými nástrojmi a tam sa začali ukladať do sena. Mrvili sa chvíľu hemžili, dudrali si po cigánsky a potom stíchlí. Martin Pichanda vysiel na dvor usmiaty a veselý.

— Cože si taký rozradostený? — spýtala sa žena.

— Prečo by som neboli, keď mám plný dom muzikantov a pesničiek?! Ružena moja, keď sa naspia, musia zahrať len nám dvom! Počuješ, len nám dvom, aj tak sme si už roky spolu nezatancovali.

Podišiel k žene, objal ju okolo pliec a uštipol do líca.

— Ale chodí, ty starý blázón! — odbila ho jemne, ale úsmev na tvári potlačiť nevládala. — Rad ďalej si riad porichtuj, kosoši pokuk, začínajú sa sená.

— Robota neutiečie a tráva už duplom nie! — usmial sa na ženu. — Muziky je na svete málo!

Len na chvíľku sa pritulila k nemu, usmiala sa a potom mu vykľzla z rúk a odbehla. Dobiehal a predbehol ju mužov veselý, hrdelný smiech.

\* \* \*

Pilka Dudačová sa ráno nemohla dočkať, kým sa jej dcéra Mária vyspí a vytiahne z komôrky. Hrmotila v pitvore vedrami s vodom, odhala, kašlala, strmo stúpala na podlahu, ale Mária sa neukazovala.

— Co to za kravá vystrájaš? — osopil sa na Pilku jej manžel Ján Dudač. — Dať pokoj dievčatu, nech sa naspí! Ved' je nedela!

— A čo sa ty starieš? — zahriakla Pilka muža. — Rob si svoju robotu a nezadieraj! Keď sa vie dievča po nociach s kadekým tútať, — zvýšila hlas, aby ho bolo počúť ďalej, — nech vie aj ráno vstávať!

— Akože s kadekým? — čudoval sa Dudač. — Ved' sa so Samom Pichandom vláči?

Na hisičskú zábavu sa vychystala skoro celá rodina Pichandovcov. Martin Pichanda si prisadol k dvom starým kamarátom, s ktorými pri ťaši pálenky rozoberali problém mladého Jozefa Nadera a židovskej dcéry krčmara Gerscha a súčasne si všimali s kým tancujú ich deti. Valent Pichanda a Hanka Kolárová si vyšli na malú prechádzku a nečakane sa stali svedkami šarvatky medzi dvoma nápadníkmi Kristiny Pichandovej, Matejom Sorokom a Jurajom Cyprichom. Zábava sa chyliala ku koncu, v kríme zostali už iba Jozef Nader, ktorý si naposledy zatancoval s Martou, a tulák Oškara, ktorý naraz zistil, že po pätnásť rokoch môže zasa jesť.

Pilka Dudačová ráno po zábave oznánila na počudovane svojej matere a radosť otca, že v jeseni sa zoberú so Samom Pichandom.

Janovi Dudačovi prebehol po tvári úsmev. Vyšiel do pitvora a chlipol si vody. Sadol si na zvýšený prah dverí a veselo pofajčieval.

— Hej, dohodli sme sa, — zapakovala dcéra. — Aj o svadbe.

— Kedyže ju chystáte?  
— Po jeseni alebo najneskôr začiatkom decembra, keď sa Samko vráti z mûrania...

— Dobre si si to rozmyslela? — smrklá opäť pláčlivá Pilka. — Nie aby si potom lutovala...

— Nezačinaj zase! — zahrmotil z pitvora Dudač.

— Ty sa nestar! — odvrkla mu smeľo Pilka.

— Rozmyslela som si to, mama! — povedala Mária.

Aj ona mala slzy v očiach.  
Ženy pozreli na seba a potom si odrazu padli do náručia. Plakali, rumádzgali a vylakali.

— To je hrôza, to je hrôza! — povedal posmešne Dudač a potom sa s pochopením usmial. — Pomaly budete môcť slzami kvety polievať, — dodal, srkol slinu pomedzi zuby a vytratil sa z domu. Deň bol taký jasný a mocný, že keď vyšiel na priehorie, skoro ho preválil.

\* \* \*

Okolo šiestej ráno sa podarilo požiar uhasiť. Vsetci sa radovali, že zhoreli iba obecné staviská, ktoré vspoloč znová rýchlo postavia. Krímrá Gersch musel otvoriť hostinec už o pol siedmej. Nahrnulo sa tam toľko národa, akoby sa končil výročný jarmok. V neprehľadnom zmatku a hurhaji sa podarilo Jozefovi Naderovi stretnúť s krímrávou krásnou dcérou Martou, ktorá neustále odskakovala do pivnice po víno a pálenku. Tam v prítmí a chlade medzi sudmi sa horúco zahryzli do seba telami, zaskučali úpenivo nad svojím nešťastím a v oných ukradnutých chvíľach lásky sa jeden druhého prudko oddali. Hore nad nimi pukala podlaha, po ktorej chlapí dubasili nervóznymi nohami. Môzolnatými dlaňami dvihali poháriky a vyciedzali z nich alkohol do poslednej kvapky. Zrazu vtrhol medzi nich a ich hlad pekár Salzberger s košom plným rožkov. Vyjedli mu ich hltavo a šetro zaplatili. Na nedávnej hasičskej zábave mu ich skoro polovicu rozkradli. Tú príhodu sme vtedy zabudli spomenúť. Už-už sme ju mali na mysli i na jazyku, ale vždy ju zahriaklo čosi iné a naliehaivejšie. Na tej zábave predal pekár Salzberger dva koše rožkov a nad tretím zaspal. Nielen tanecnicie sa unavili, nielen karbidky, čo osvetľovali miestnosti, začali sliepiť a usínať, ale aj starý Salzberger zaspal nad tretím, práve načatym košom s rožkami a skoro sa do neho skytol. Mládež i stárež brúsilá okolo neho a kto sa nehanbil, ten si so smiechom uchmatol nejeden rožok. Jedine Biro Tolký, železniciar a malorolník, sa nad toľkou nespravodlivosťou začudoval. Zastal nad Salzbergrom, pokrútil nad ním v prekvapení hlavou a vyrieckol pamätnú vetu: „Si ty ale žid! Spiš a

rožky ti kradnú!" Zobudil Salzbergera a keby sa bol zahanbil za skutky spoluobčanov, siahol si hlboko do vrecka. „Predaj mi ich tucet," oslovil Salzbergera, „alebo radšej dva!" Mohlo by sa stať, že by sme na pekára Salzbergera aj v budúcnosti nepatrieňne zabudli, tak hned' spomieneme, čo sa mu stalo neskôr. V jeseni, keď sa v obci chystal pravidelný jarmok, zakavasil pekár nevidané množstvo cesta na koláče, rožky a chlieb. Zakúril do všetkých pekárnic a pecí. Često kyslo, puchlo, nadúvalo sa. Starnúci pekár chodil okolo neho s potešením. Dotýkal sa ho, hojdal ho citlivými dlaňami. Tešil sa. Odrazu mu však puklo srdce od radosťi. Vytreštil od prekvapenia oči, prečakol sa, ochkol a kŕčivo si zovrel hruď, lebo nevedel, čo sa s ním robí. Umiera a nevládla ani zjoknút. Vždy väčšimi a väčšimi sa nakláňal nad cesto v najväčšej kadi. Nakoniec zlomený v páse vo dvoje sa zvalil do cesta. Vykyknuté cesto ho objalo venuklo ako svojho starého miláčika. Po istom čase vtrhla do pekárne dobroprajná, ale náročná pekárova žena Sára. Videla, cesto je vykyknuté, v pekárniach a peciach zakúrené, bolo by treba vaľkať chleby, šúľať rožky a cifrovať koláče, ale muža nikde. Ba ani dva tovariši sa neobsmeňujú nabíziku. „Nedabaj starý a nešťastný," zalomila Sára rukami nad tým všetkým. „Zase niekde zadrichmal, alebo sa nebodaj podpil." Vyšla na sieň a vyvolávala pekára, hľadala, ho v dome i okolo domu a bola čoraz zlostnejšia, lebo ho nemohla nájsť. Konečne prišli aspoň obidva nezbední tovariši. Rozkázala, im aby sa okamžite pustili do roboty a opatrnili i spracovali vykyknuté cesto. Tovariši Pavol a Rudolf si vysúkali rukávy, dočista vyumývali ruky a pustili sa do roboty. Začali spracovať cesto v najväčšej kadi. Vnárali do neho ruky a neustáli do čohoči tvrdého. Pozerali na seba, čudovali sa a nevedeli pochopíť, čo za figle či novoty to starý pekár vymyslel a zamiešal do cesta. Keď je tak, nech je tak, zhodli sa. Upečieme všetko, čo majster prípravil. Vykydli cesto z najväčšej kade na obrovský lopár a začali ho hnietiť, potlápkávať, utlapkávať a formovať najväčší chlieb, aký vo svojom živote videli. Keď už bol chlieb hotový, keď sa už strojili, že ho začnú sázať do najväčšej pekárnice, práve vtedy vykukla z cesta salzbergerova ruka. Tovariši chytili ruku a za ruku vytiahli z cestia nebohého pekára. Ej, bisťu, zhrozili sa obidvaja, ved' by sme ho boli upiekli. Možno to chcel, spekuloval tovariš Pavol, možno sa chcel dať upiecť?! Netáraj, somár, zahriakol ho tovariš Rudolf nad nebožtíkovým telom. Umyli majstra a išli všetko tichučko pošepnúť Sáre do ucha. Sára im prikázala, zaprisahala ich, prosila, aby o nehode nikomu ani len slovkom nemukli. Dlh vydrali držať jazyk z Zubami. Až dovtedy, kým sa prvý raz neopili. Tajomstvom začažené a týrané i trýznene duše nevydržali a všetko rozpovedali...

Po zdolani požiaru však ešte nikto ani len netušil, ako skončí svoj prospešný život pracovitý pekár. Chlapi mu rozchytali rožky a on si s nimi dobre vypil. Hostenie však netrvalo dlho, lebo okolo ósmej sa začali do krém trusíť vychystané ženy a každá si tých svojich či toho svojho chlapa vytiahla a donútila ho vrátiť sa ku kosienke na lúky. Aj sená majú však svoj koniec. Toho roku dobrý čas vydral, a tak gazdovia sprateli zadné lúky za dva týždne. Pokosili trávu, usušili ju a do stodôl napchali čerstvé senko. V sennikoch opojne voňalo. Teraz by sa v nich bolo najsladšie vylíhalo a snivalo. Taký sladký oddych si však chlapi nedopriali a stiahli sa na lúky okolo domu. Ženám sa uľavilo. Bujaré dievky čoraz častejšie ukazovali po večeroch na priedomiacach svoje opálené lýtka a plecia. Opäť sa dlho do noci ozýval šteklivý ženský smiech, ktorý drádzil záletníkov. Valent začal Hermínou doučovať nemčinu. Jedného večera pribehol za ním statkárov poholok s odkazom, že slečna je pripravená. Valent sa poriadne vyumýval, učesal a poťkal starou voňavkou. Chrstnul si z nej aj pod pazuchy vyžehleného saka. Dlh sa vykrúcal pred falošným benátskym zrkadlom. Rozvoniaval tak silno,

že jemu samému bolo neprijemne. Vyzliekol si sako, vytriasol ho, rozviral ním vzduch a neustále ho ovónoval. Keď vôňa povolila a vypáchla, znova si sako obliekol. Odvážne vykročil. Rozložitý statkárky dom ho prijal nevľúdne. Brechala doňho svorka psov. Takmer mu načali nohavice s pukmi vyžehlenými, že sa dalo na nich porezať, ale naťastie vybehl slúžka. Zaviedla ho do miestnosti s klavirom. Hermína z neho vyludzovala kakofonické prelúdiá. Slúžka odbehla a Valent zostal nerozhodne stáť pri dverach. Kým Hermína dohrávala neznámu skladbu, Valent si nervózne naprával na krku mohutnú bodkovanú maštu a manžety na rukávoch. Na prázdninách akoby bol odvykol od môdnich čačiek. Sústredil sa na dievča. Jediná deťra drobného statkára Haderpána mohla mať šestnásť rokov. Odvtedy čo ju Valent videl naposledy, výborec nepodrástla. Bola to malá žienka, ktorá sa tvárou i zjavom podala na svoju matku Valiku. Nevelmi peknú tvár z veľkej časti zakrývali bujné vlasy, ale prehnutý chrbát, akýsi náznak malého hrbu, nedal sa zamaskovať ničim. Oči však mala bystré, pohľad skúmavý a tvár plný podozrivania a nedôverivosti. Keď prestala hrať a vstala, postavila sa vedľa klavíra. Chvíľku uprene pozerala na Valentu, potom podišla k nemu a podala mu ruku.

— Si zamilovaný? — spýtala sa.  
— Ja? — zmatol sa Valent.  
— Ty! — naliehala.

Kto vie, ako dlho by bol Valent takto dumal a na čo všetko by bol ešte prišiel, keby ho uprostred myšlienok nebola prekvapila Hanka Kolárová. Vyskočila z medzierky a zastala mu cestu. Skoro sa zlakol, tak neťakané sa pred ním zjavila.

— Hanka! — vyhŕklo z neho.  
— Už ma nemáš rád! — rozplakala sa Hanka.

— Ale ja? — začudoval sa Valent.  
— Odkiaľ to vieš?  
— Viem všetko! Hermínu učíš nemčinu!  
— No a? Zarobím pári grajciarov...  
— Aj zajtra ta pôjdeš?

— Pochop, Hanka moja, slúbil som sa, — schytíval Valent Hanku za ruky a pritisol ju k sebe. — Dobre vieš, že potrebujem každý groš. Lahšie mi bude na štúdiach, ver mi...

— Ja nedbám! — súhlasila nakoniec Hanka. Skúšala sa usmiať, ale nakoniec sa rozfikala na Valentových prsiach. To by bolo vlastne všetko. Valent až do konca prázdnin užil Hermínu konverzoval o láske po nemecky a Hanka ho každy večer vykávala na záhumní, akoby zakaždým chcela čím skôr vyhnúť z jeho myse Hermínu obraz. Stískala ho a túlia sa k nemu, akoby chcela vytlačiť či vyžmýkať z neho každú spomienku na ňu, zotrieť každú stopu po nej, vôňu, dych, prások, zablúdenú pehu... Odávala sa Valentovi každý deň v zabudnutej medzierke medzi humnami, oddávala sa mu s väšňou i nehou, naskrize celá, akoby

Kresba: Areta Fedaková



— Nie! — zapýril sa Valent, potom sa zamračil a nevdojak chlapsky vypäli hruď, — A ty?

— Ani ja! — odsekla rázne a hned' sa ozvala milšie: — Ale chcela by som byť.

Podišla k stolíku, zobraťa z neho niekoľko knížiek a vrátila sa k Valentovi. Vzal knížky do rúk a zbežne ich prezrel. Boli to učebnice nemčiny a nemeckej konverzácie.

— Hodia sa? — spýtala sa Hermína.

— Hodia! — povedal.

— Cím začneme?

— Konverzáciou.

— Dobre, — súhlasila, — ale nech je to konverzácia o láske.

— Nedbám, — pristal Valent.

— Nože si sadnime! — potiahla Hermína nezrozhodného Valentu za ruku a usadila ho do kresla. — Ty mňa naučíš konverzoval po nemecky a ja teba hrať na klavír... Súhlasíš?

Neopovedal, len prikývol.

A tak konverzovali po nemecky o láske a Hermína začínaťa robiť prvé pokroky. Po dvoch hodinách bol však Valent šťastný, že sa vyslobodil z jej vtieravej spoločnosti. Cudné dievča, pomyslel si, škaredá je, nepekná, ale je v nej čosi nezvyčajné, až príťažlivé. Vnučuje sa, ale hned' človeka urazí a po chvíli sa zase znucuje a zase cívne. Akoby sa v nej bili dve ženy: škaredá, ktorú človek vidi pred sebou, a krásna, ktorú nevidí, len tuší.

ho chcela pohliť, vecenú do seba, zhlnut, naveky si ho privlastnil. Valent sa iba teraz skutočne zamiloval. Ošial a slast lásky ho tak opantál, že sa mu na konci prázdnin fažko odchádzalo do kežmarského gymnázia. Čas však pokročil. Čas zahladzuje činy, inokedy k činom pobáda a provokuje. Keď si Valent vyinkasoval od Haderpána triďa zlatých, rozlúčil sa so všetkými a pobral sa do škôl. Nechcel, aby ho vyprevadzali, a urobil dobre. Za poslednými domami mu od žiaľu tak stislo srdce, že mu vyhľki slzy. Náhlivo si ich utieral, hanbil sa za ne. Keby bol teraz zostal, keby sa bol teraz vrátil, bol by zostal navždy. Premohol však v sebe nutkavé a vábne putá domova, obrátil sa a siel. Práve v tejto chvíli ho domov napoly stratil...

Jeseň dozrela. Po zbožných robotách vykopali sedliaci zemiaky a chlapi sa opäť začali živšie obzerať po svojich remeslach. Dievky zasa prestali byť odrazu povoľné, sprísneli, zosenstvili a nedali na seba ani len ruku položiť: chceli sa vydávať. To bolo znamenie pre niektorých mládencov, že už nesmú okolkovať a musia si vykonáť chlapskú povinnosť: oženíť sa. Samo osamel s otcom, matkou a začal hovoriť o svadbe.

— Dobre, — súhlasil otec, — ale na svadbu si zarob sám. Ja ti rád prispejem mäsom, zemiakmi, slaninou, klobásou a múkom. Ostatné si musíš dokúpiť sám.

#### POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

## POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Nastala doba, které se doktor Kamenický lekal, hned jak se na nové stanoviště ubíral, doba krátkých dní a dlouhých večerů, chumelice a vánice, doba, jež v osamělém městečku v lesním zákoutí stává se tak nudnou a nekonečnou. Než mimo nadání nebylo tak zle.

Práce a zaměstnání, jemuž se horlivě odával, měl dost, nadto volné chvíle užíval ke studiu a čtení, o společnost také nebylo tak zle, jak se domnil, že bude. (...)

Největší překážkou mu bylo, že Renátu málodky spatřil. Viděl ji někdy zdaleka, někdy když s hraběnkou si na saních vyjela, časem také v kostele.

Několikrát ji mohl zblízka pozorovat, a to bylo, když u hraběte sešlo se komorní kvarteto. Stál se nyní Kamenický vedle abéa Steyda stálým posluhařem, a sem také přicházela Renáta s hraběnkou. Usedly do křesel, abéb pak zasedl obyčejně vedle hraběny, a Kamenický stojí stranou poněkud ve stínu měl volný rozhled. Pohled jeho tkvěl nejčastěji na Renátu.

Mladý dokor byl upřímně rád, kdyby mu bylo možno aspoň okamžik se slečnou z Těmic o samotě promluvit, avšak nebylo mu povoláno. Byl již povděchen, když někdy, pozván jsa u hraběte, s ní ve společnosti se setkal. (...)

Jednou ve společnosti zavedena řeč na francouzské encyklopédisty, proti nimž abbé Steydl zavedl ostrou filipiku, zvláště pak proti Voltairovi. Jal se toužit na to, že takový neznaboh požíval ještě přes všechno veliké moci a neobyčejného vlivu u panovníků a panovnic, že kvůli němu pobouřila se nejen celá Paříž, ale skoro celá Evropa, žadajice, aby byly znova prozkoumány pře několika právem prý utracených kaciřů evangelíků, a že kvůli němu spravedlivé rozsudky zákonných soudů byly zrušeny. Tu Kamenický se ozval:

„A proč byla všecka Paříž a všecka Evropa při něm v tom zápasu, když hájil nespravedlivé věci? On stál v čele všech, kteří s jásem uvítali jeho heslo: Rozum a snášlivost! Četl jste, pane abbé, jeho spis o toleranci, kterým vzešený svůj boj započal?“

„Mně netreba ho čísti — a pak se obávám, že by mne snad nakazil a že bych, až by krajský dragoon prchajícího kaciře a emigranta stíhal, dragonovi cestu zmátl a kaciřovi na svobodu pomohl.“

Abbé pohlédl škodolibě a vítězoslavně na Kamenického, jako by si jist byl, že mu zadal pádnou ránu.

Ten však nezaleknut se odpověděl:

„A já, kdybym ani toho spisu Voltairova nečetl, opravdu bych tak učinil. Nemohl bych věru vydát soudu člověka, jenž nic jiného nezavinil, nežliže jest jiného přesvědčení, jiné víry nežli já.“

Mluvě upíral zrak na abbéa, jenž sebou v křesle živě hnul a jehož hrdlo i lice hněvem zbrunátnely.

Jak Kamenický se od abbéa odvrátil, setkal se jeho zrak s pohledem Renátiným, a ten byl jasný, zářivý. Zaleskl se jen na okamžik, ale bylo v něm jasné čisti, že slečna souhlasí, že se těší z toho, jak byl abbé odbyt. (...)

Hraběnka po několik dní churavěla.

Kamenický ráno a odpoledne přicházel se přesvědčit, jak jí jest.

V neděli odpoledne, když vstoupil do komnaty, jež drahocennou portiérou byla oddělena od hrabětiny ložnice, zastal tu slečnu z Těmic. Spatřívši mladého lékaře, přistoupila k němu blíže, ukazujíc, že hraběnka spí.

„Před chvílí usnula,“ pravila tiše. „Valně se jí od rána ulehčilo.“ Pak dodala ještě tišeji hlasem:

„Mám také k vám prosbu. Zapůjčete mi laskavě Voltairův spis o toleranci,“ zlehýnka se zarděla. „Ale ať pan abbé —.“

Doktor vyslovil svou radostnou ochotu, tázaje se, jak by směl knihu doručit.

„Žanetce ji můžete svěřit.“ (...)

Byl to věru začátek, ale ne toho, jak se Žanetka domýšlela. Domnivala se, že z půj-

## ALOIS JIRÁSEK

## POKLAŠD

(6)

čování knih dojde na nějaké psané slůvko, lístek, milostné psaníčko. Všechno toto se nedočkala; zaslání knih však potrválo.

Kdyby tak abbé Steydel věděl, odkud ty knihy a jaké jsou a s jakou plí a nadšením je slečna řeč! (...)

Tak míjela zima, až konečně bylo znáti příští jaro. Sníh roztál, pole a cesty vyschl, a jen na stinných místech, v úvozech a hlubokých cestách ležely poslední zbytky sněhu již spinavého.

Zaváli jarní větrové, silní a prudci. Divnou náhodou se tenkráte vyplnilo, co lidé podle pověry své mluvili. Někdo se oběsil. Kdo však, nikdo neuměl říci. Našli ubožáka na klikaté haluzi červenokmenné sosny v lese na „srnčí hoře“. Našli ho, podívali se uděšeně, pokřížovali a odešli nebo utekli; oběšence nesnášeli. Nikdo podle obecné pověry nechtěl se ubožáka visele teknoti, aby se neposkvrnil. Mluvilo se o něm mnoho, ač ho nikdo neznal.

Na hřbitov ovšem nikdo ani nepomyslil, a ti, co minali, aby samovrah pochován byl tam, kde si život vzal, pod borovicí v lese, měli mnoho a mnoho odpůrců.

„V lese pochovat, tady na panství?! Což nevěděl, kde takový neznaboh leží, že Pán Bůh tu krajinu trestá neúrodou a bouřkou? Což pro takového zoufalce máme trpět kropobitím nebo suchem? Jaké okolky s ním! Kdyby byl co kalého, nebyl by hledal spásu v oprácte!“

V kanceláři na zámku však jinak minali. Již ustanovena komise, aby řídila na místo a mrtvolu, která tu již několik dní visela, ohledala.

Když pak slavná komise na cestu se strojila, oznámeno jí, že oběšenec zmizel a že patrně pod stromem pochován, a hajný z té strany hlásil, že starý Bartodějský mrtvolu tu zřízl, hrob vykopal a ji pochoval.

Bylo tomu tak.

Nyní zase povstala bouře proti němu, a nejostřejší mluvila Celerka; ji vydatně pomáhal Vavřinek. U pověřivých lidí, a těch bylo tenkráte velmi, velmi mnoho, našli ohlasu.

„Ovšem, co takovému beranovi, takovému neznabohu! A co mi, stihne-li nás Pán Bůh suchem nebo kropobitím a neúrodou? Zasloužil by ten odvážlivec neřestý, jenž viselec odrezává — kdožpak v proč! (...)

Vyšetřování, hlavně po vůli pana vrchního, dále nevedeno. Mrtvý byl zakopán a tím všecko odbyto.

Tak myslil pan vrchní. Ale již druhého dne zaslechl doktor Kamenický, že pod okny starého Bartodějského sluhků se večer houfec lidí, výrostků i dospělých, a ti všichni že divnou muziku prováděli tomu milosrdnému člověku, že láli a jemu spílali a že napodobovali beraní mečení ve vřískavé hrozné směsici.

Tak bylo včera, bylo i dnes, a opakovalo se po několik večerů, a nebylo nikoho, jenž by je okřiknul, jim pohrozil, je rozplašil nebo Bartodějského se ujal.

Hned jak Kamenický Bartodějského v lese uslyšel, napadlo mu, že by zajímavé bylo s ním promluvit. Ted tím více po tom

zatoužil, když zvěděl, co mu lidé pro milosrdný skutek jeho dělají.

Chýlilo se k západu, když zamířil k Bartodějskému samotě. (...) Kamenický, jenž za myšlen měl hlavu pochýlenou, pojednou ji pozvedl. Zaslechl dusot koňský a také pozval, kdo se na krásném bělouši bliží. Zarazil se a cítil, že mu srdečne bezdékky prudec zaúkal. Bezdékky ustoupiv stranou pod skupen dvou kvetoucích třešní, hluboko smekl.

Jezdkyně, kterou pozdravoval, však neješla dál, nýbrž těsně u chodníku pod třešňemi zastavila, sluhovi pokynuvší, aby zvolna se dal napřed.

„Teprve na procházku, pane doktore?“ říkala všedně slečna z Těmic.

Kamenický pověděl, že miní ke starému Bartodějskému.

„A nebojte se lidu, že vás prokřičí? Slyšel jste snad, co tu prý teď podvečer dělají?“

„Ano, slyšel. Nebojím se, ano myslím, kdyby i dnes tak se mělo stát, že by se mi naskytla příležitost, abych je poučil a jím vše rozmluvil.“

„Toť odvážlivco,“ promluvila živě a rychle Renáta. „Nevím, jak by se vám odměnili. A proč tam jde? Či snad někdo u Bartodějských stál?“

Kamenický vyznal proč.

„Také bych je ráda uslyšela. Ostatně vám byste mi pověděl —“

„Zajisté, jen bude-li možná.“

„Ach ano, ráda bych — a také bych vám ráda poděkovala za knihu, jsem vám také za ně všechna.“ Vtom zavanul prudší vítr a květová příška snesla se na Renátu, kolem ní proudilo zlato posledních paprsků.

„Budu tam s vám, potěšte ty lidí.“

Kamenický viděl, jak laskavě kynula hlavou, jak zlehýnka se usmála, a již mizela za květovou prškou. (...) Renáta jej velice překvapila; myslil na ni až po samu chalupu Bartodějského. Toho zastal venku.

Seděl na lavičce stojící u samé zdi a hleděl zamyšleně před se. (...) Kamenický stanul opodál pozdravil.

Bartodějský nic nebyl zaleknut ani překvapen; klidně poděkoval a hosta vítal. Bylo však na tváři i na hlase znáti, že mu není nejmilejší; příchod jeho budil nedůvěru. Mlčel a čekal, s jakou ten pán, kterého onehdy v komisi viděl, ale neznal, přišel.

Kamenický pověděl přímo. Při slovích, že mezi obecným lidem takových náhledů, jaké Bartodějský dal najevo, nikdy neshledal, usmál se stařec zlehýnka, a učinil tak opět, když doktor oznámil, že proto přišel, aby se s ním seznámil. Tu již bylo patrnó, že chudě oděný, drsný venkován hladkému pánu nevěří.

„Raťte dovolit, jemnostpane, kdopak vyste?“ otázał se Bartodějský.

„Zámecký doktor.“

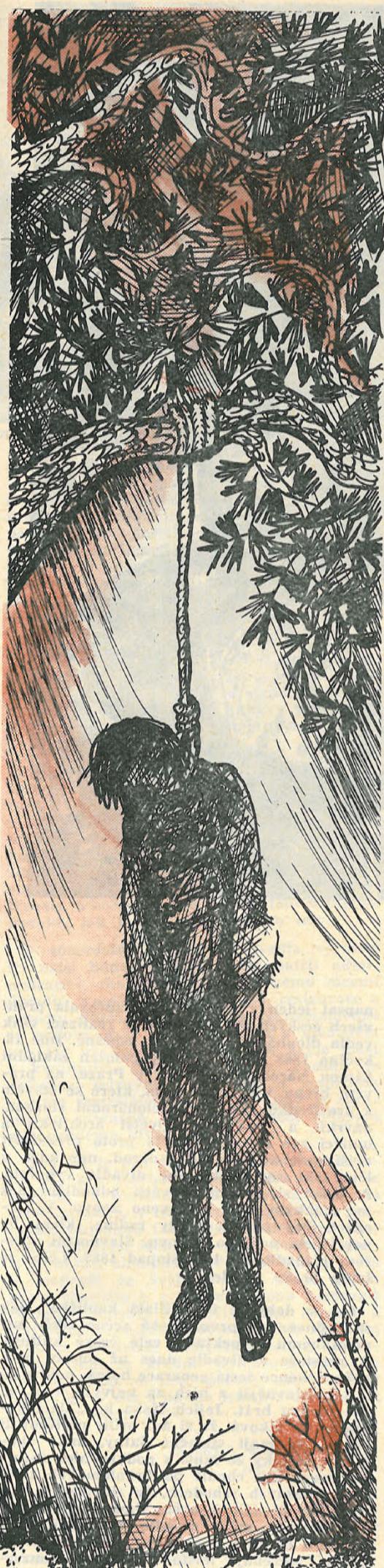
Tu se tvář starcova změnila. Hnul sebou, pak jal se děkovat, že se dcery jeho ujal. O emigrantovi se ani slovem nezmínil.

„Zavolám Frantinu,“ dodal a odešel. (...)

Vtom se ozvaly kroky. Bartodějský stanul před ním a s ním Frantina.

„Jde se poděkovat,“ pravil stařec vlněně. Již také jinak hleděl.

„Pozdrav vás Pán Bůh, jemnostpane doktore!“ pravila Frantina bez rozpaky, podáva-



Kresba: Areta Fedaková

jíci mu prostosrdce svou malou, ale upravenou ruku.

Pak na pokynutí otcovo odešla.

Na chvílku nastalo mlčení, až doktor začal:

„Je vám divno, že jsem k vám přišel.“  
„Je, opravdu, nevím —“

„Nevěříte mně?“

„Slyšel jsem o vás samé dobré. Ale když jste přišel, nevěděl jsem, kdo jste. Nikam nechodím — a nedivte se mně, prostém člověku, že učeným pánum nevěřím.“

„A, proč?“

„Nejsem sám. Ti učení byli a jsou vždycky proti nám. Pěkně mluví, ale nakonec přece jen dokazují, že po právu nám se děje, když nás utiskují.“

„Nedivím se vám. O mně si však tak nemyslete. Budu upřímný. Slyšel jsem o vás mnoho, a ze všeho jsem poznal, že jste z jiných, samostatný člověk. Pomohl jsem jakémusi evangelickému emigrantovi, a povídali pak, že vy jste ho ukryl. Však se na to neptám.“

„Jemnostpane, proč medle jste se ujal toho člověka? Věděl jste, když utíkal, že je evangelikem?“

„Právě proto jsem mu pomohl. Dragon mi to pověděl. Ze to, co jsem udělal, nepovídám pro chloubu, to rozumíte. Jen proto, abyste věřili.“

„Teď vidím, že vy jste z jiných. Ani možno do hlavy nejde —“

Kamenický se usmál.

„Takových je jinde mnoho. Již, milý muži, počíná svítání a nastane, pevně doufám, čas, kdy bude každému volno ke svému vyznání veřejně se přiznat.“

Bartodějský sebou hnul a v očích mu zasvitlo.

„Kdyby Pán Bůh dal!“ zvolal živě; ale pojednou se zarazil, zakroutil hlavou a dodal: „Jak by bylo možná! Co v rukou mají, toho nikdy nevydají.“

„Mnoho a mnoho mužův, učených a poctivých, o tom pracuje a myslíku tu šíří vše, až do kanceláří panovnických. Vy jste helvet?“

„Ne — jsem český bratr, a snad — poslední. Byli jsme velikou, rozšířenou církvi, nyní jsme stádo rozplašené; velkého košatého stromu pahejl, kolem něhož něco mladých výhonů. Jsme jako větrem rozehnáni a tak v opuštěnosti mnozí bratři hledají pomocí a podpory v církvi helvetské.“

„Také jen o ní se mluví. O bratřích jsem sice čítal, ale málo slýchal.“

„Ach ano, hyneme —“ povzdychl stařec vážně, skoro smutně.

„Však nás také utiskovali!“ pokračoval. „Nebylo hnuti, sotva jsme mohli vydechnout, a proto také mnoho našinců se vystěhovalo za hranice, kde jim bylo volnější.“

„Ano, pomohli si však asi málo — zaniknou jako kapka v moři.“

„Má řeč; a také je tam místem nutili ne k římskému, ale zase k luterskému vyznání. Ale přece nám to v Čechách pomohlo.“

„Jak?“

„Vy neviete, drahý pane, jak páslí a pasou tady po našich knihách. Místem se jim podařilo, a nezůstalo ani listu, ani Svatého Písma, jedině naši útěchy. A co bychom byli bez knih, když kněží nemáme? Tu na nás krajané za hranicemi pamatovali, tiskli české knihy a pašovali nám je přes hranice.“

„Byli to lidé studovaní?“

„Nebyli. Václav Kleych byl sedlákem v Lažanech u Litomyšle. Vyprodal se a s rodinou táhl do Žitavy, když ho doma všelijak stíhali. V cizině naučil se latinsky, a těžko se živil, ale ušetřil tolik, že mohl dát do tisku české knihy, o které tady u nás bylo zle. Pak je nosil přes hranice sem k nám, všude, kde byli tajní bratři. Přes třicet let chodil v přestrojení; byl kramářem, pláteníkem, tkalounkářem, ukryval se, prchal jako zločinec, až ho na takové cestě v Uheršké zemi Pán Bůh k sobě povolal.“

Kamenický poslouchal s živým účostenstvím. Bartodějský pohlédl mu do tváře a pak pokračoval:

„On byl ten nejhlavnější a také nejšťastnější, jiným se tak nedářilo. Neslyšel jste, jemnostpane, o Šlerkovi?“

„Nikdo o těch neobyčejných mužích neví, a škoda —“

„Kleych býval také tady, však na něj se už nepamatuju, ale Šlerku jsem znal dobře. Byl chudý tkadlec, ale upřímný, horlivý bratr. Přicházíval také k nám, a tu jsme stýskávali, jak naše jednota hyne. Kleych zemřel, o knihy bylo zle, a nikdo nepřicházízel z bratrů z ciziny, aby nás potěšil a posilnil. Tu Šlerka chtěl sám na svůj náklad vydati naše staré knihy. Ale jak? Sháněl, pomáhal i posledním grošem, ale to nestalo. A tu pracoval od rána do tmy, šetřil, utrholoval si od úst a přitom nabádal bratří, chodil od jednoho k druhému.“

To se na něj proneslo. Volali ho na úřad, vyslýchali ho, hrozili mu, až musil ze země. Vystěhoval se do Slezska, tam pracoval a skládal nanovo, až i odtud ho vypudili. Utěkl se do Polska a do Polska do Královce. Žil bídně, ale svého malého pokladu na hotovosti se ani netekl. Tak dlouho se v tom pruském městě dízel a lopotil, až sehnal potřebnou sumu. Ale tu již začal postonávat, chrádil a vadil. Viděl, že musí — prosil jen Pána Boha, aby se dotekal té milé postily a utěšené knížky bratra Lukáše svaté paměti. A Pán Bůh ho vyslyšel. Šlerka už ležel na slámě v bídném zákoutí, skoro beze vší pomoci, ve velké nouzi — a tam mu, hotovému žebráku, už umírajícímu, přinesli z tiskárny knížky, na které se celý svůj život lopotil. Krajan náš jeden odtamtud přišel sem a všechno nám pověděl.“

„Ten Šlerka umřel —“

„Usmál se prý, když mu nově tištěnou postihu do rukou dali, a vypustil ducha.“ (...)

„Křivdili vám všem a křivdili, knížky i lidé. Nebojte se a věřte, že bude lépe. Rád bych s vámi ještě více promluvil, nebude se mne báti?“

„Zdá se mně, že nemáte med na jazyku a jed v srdci —“

Bartodějský pojednou umlknuv se ohlédl. Také doktor.

Serem večerním ozval se temný hluk, jenž víc a více se blížil. Již bylo rozeznávati jednotlivé hlasy, nad něž nadě všechny vynikalo pronikavé, jako by berani bečeli.

Bartodějský se trpce usmál.

„Už jsou tu zase. Pán Bůh je osvít!“

„A nelekáte se?“ tázal se doktor živě.

„Již jsme zvykli.“

„Půjdou tam —“

„Prosím vás, zůstaňte, nám nepomůžete, soubě ublížíte.“

„Dobrou noc, přijdu zas brzo.“

„Prosím vás, jemnostpane —“

Ale Kamenický již neslyšel. Obešel stavení, zamířil přímo tam, odkud hlasy se blížily a kde již v šeru bylo viděti houf různých postav, menších, větších, výrostků i dospělých, kluků i žen zuřivých a bab; nadě všechny trčela hlava nohatého Jonáška, Tomáše Celera.

Starý Bartodějský šel za doktorem, ale již ho nestihl. Stařec zastavil se před stavením a vedle něho stanula Frantina. (...)

Viděli, že zastavil se před houfem, jenž na okamžik umlk. Pozorovali, že se na něco tázal, a slyšeli směs bouřlivých hlasů jako odpověď. Tak ozvalo se několikráté, někdy silněji a prudčeji.

Slyšeli, že doktor mluví mohutným hlasem, ale všechny slovy nebylo možná postihnouti. Na ně pak ozývaly se z houfu jednotlivé výkřiky, prudké odpovědi a nad jiné jeden hlas.

Frantina poznala, že to Tomášuv.

Pak všechno umlklo, a bylo viděti, že jednotlivci z místa se trouší, že houf se rozchází. Mezi stromy, kde doktor zadržel nával fanatiků, nastalo ticho.

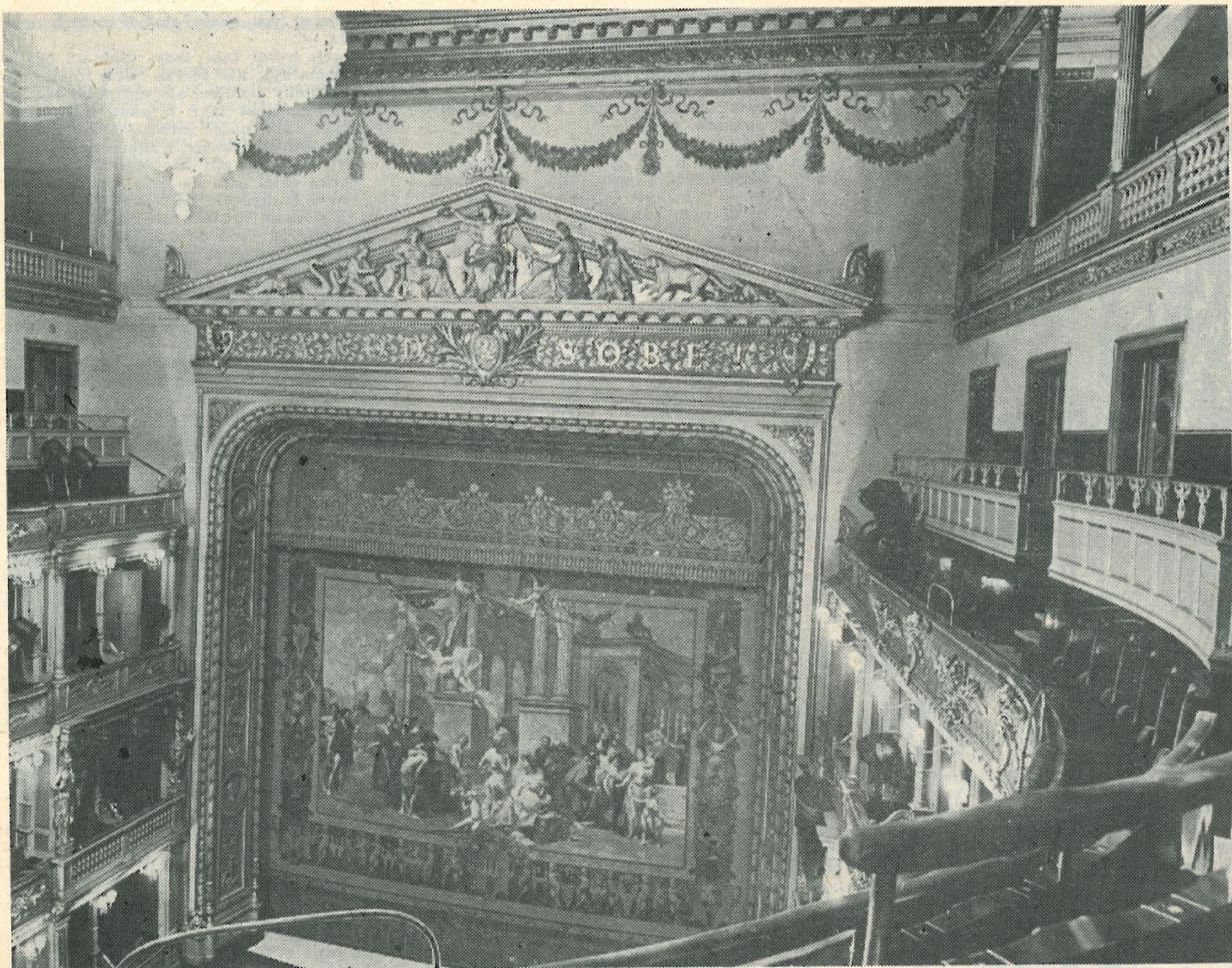
Kamenický se nevrátil.

Starý Bartodějský stál s dcerou ještě chvíli, čekaje, že snad přijde. Než nestalo se tak.

I zašel na místo se přesvědčit, avšak tam ani památky. Jen večerní vítr šoumal v korunách stromů.

„Pán Bůh ho pozdrav!“ pomyslil upřímně starý Bartodějský.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ



Hynaisova opona, na proscéniu nápis „Národ sobě“. (Snímek ČTK)

## AKCE

# NÁRODNÍ DIVADLO

Když první dubnovou neděli roku 1977 spadla na jeviště Národního divadla v Praze opona za posledním dějstvím opery, trvalo loučení diváků s herci mnohem déle než obvykle. Publikum mělo zvláštní složení: tvořili je zaměstnanci celé řady českých stavebních podniků. A právě tehdy, po představení, ředitel první české scény předal jejich představiteli klíče od její historické budovy. Když si prý potom zaměstnanci divadla — od herců až po biletářky — odnášeli domů hřebíky vytažené ze staré jevištní podlahy, vysloužilé vodovní kohoutky a kovové jmenovky ze dveří, nikdo se na ně proto nezlobil. Tyto jinak bezvýznamné maličkosti měly pro pracovníky divadla velkou cenu. Památeční. Všichni totiž věděli,

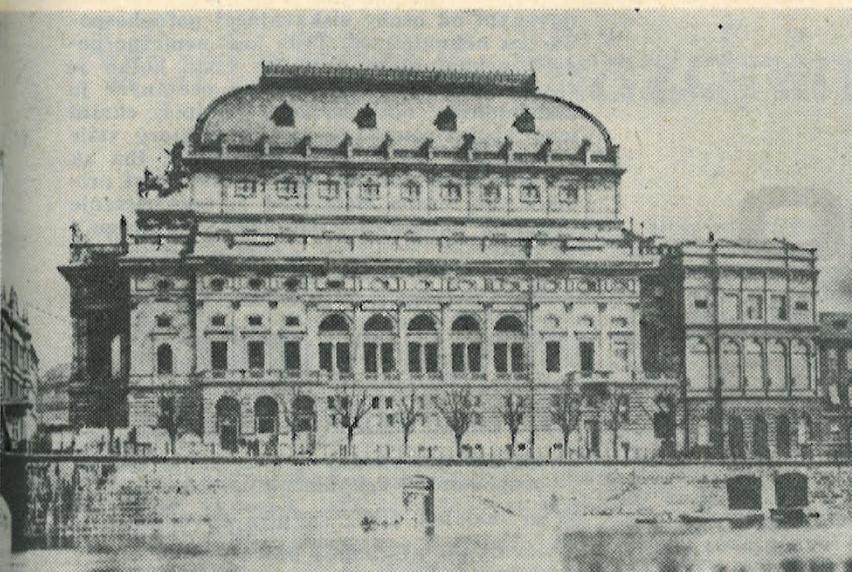
že je čeká víc než šestileté rozloučení s touto krásnou budovou, která tolik znamená nejen pro ně, ale i pro každého, kdo je Čechem.

Je to dlouhá historie. Jeji počátky bychom našli někde na konci 18. století. Kdysi slavné a mocné České království tehdy živořilo už takřka dvě stě let pod tvrdou nadvládou rakouských Habsburků, kteří vnucovali Čechám nejen své zákony, ale i cizí kulturu, cizí jazyk. Součástí českého boje za obnovu národní samostatnosti byl proto i zápas za zachranu češtiny a za svébytnost české kultury.

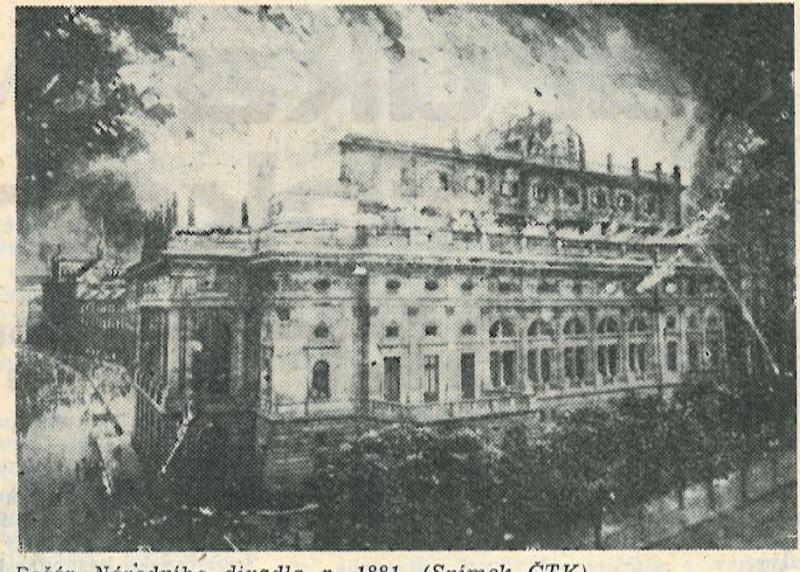
„Kdybychom se dočkali toho, že bychom měli stálé české divadlo, tehdy bychom také byli jeden národ,“ — tato věta, kterou

napsal jeden z vlastenců, vyjadřovala přání všech českých lidí. Od přání k realizaci však vedla dlouhá cesta. Skočila úspěšně. Dne 16. května 1868 byl slavnostně položen základní kámen Národního divadla v Praze, na pravém břehu Vltavy. Divadlo, které se stavělo z prostředků získaných celonárodní sbírkou, navrhli a vyzdobili největší architekti a umělci své doby. Těžko si proto představit větší neštěstí pro český národ, než když v létě 1881 sotva otevřené divadlo vyhořelo. A těžko si představit větší odhadláni než to, s jakým bylo postaveno znovu. V Čechách prý nebyla tehdy rodina, která by nepřispěla na jeho obnovu. Slavnostní otevření připadlo na 18. listopad 1883. Letos je tomu právě sto let.

Od té doby se těší „Zlatá kaplička“, jak se dodnes této první české scéně říká, mimorádnému respektu v celé české kultuře. A přestože v divadle dnes už působí pátá nebo dokonce šestá generace herců, pokládají i ti nejslavnější z nich za nejvyšší čest, že zde mohou hrát. Jejich láska ke „Zlaté kapličce“ je taková, že si ani příliš nestěžovali na to, že mají stisněné šatny, malé zkušebny, baletky že musí z podkrovních šatniček na scénu chodit po krkolomných točitých železných schodech, že zlobí stará kotelná a v divadle je občas zima... Jedno však bylo zřejmé: má-li divadlo dále plnit svou funkci a nemá-li se stát jen muzejním expozitárem, potřebuje místo dosavadní „konzervativní“ péče léčbu radikální. Jak ji však konkrétně provést?



Historická budova Národního divadla, dobová fotografie. (Snímek ČTK)



Požár Národního divadla r. 1881. (Snímek ČTK)

Nakonec bylo rozhodnuto: Zbourat fádní činžáky, které přiléhaly k východní straně divadla, a nahradit je moderními objekty patřícími divadlu. Ovšem tak, aby historickou budovu nezastínily. Do nových objektů pak přenést všechny pomocné provozy. Historická budova bude po zevrubné rekonstrukci napříště sloužit opravdu jen pro divadelní účely.

Přes šest let bylo Národní divadlo a jeho okolí velkým staveništěm. Teď se blíží 18. listopad 1983, den stého výročí definitivního otevření divadla. Oslavy se stanou jednou z největších událostí české kultury posledních let, slavností celého divadelnictví.

Na staveništi probíhá finále. Historická budova opět stojí bez lešení. Fasáda je vy spravená, střecha pokrytá šedou břidlicí, korunka na ní svítí do dálky 24 karátovým zlatem. Rukama restaurátorů prošly nástěnné malby, díla mistrů minulého století: Mikoláše Alše, Františka Ženíška, Václava Brožíka a mnoha dalších. Restaurována je i slavná opona, kterou vytvořil malíř Vojtěch Hynais. Všechno cenné zde zůstalo v takové podobě, jak tomu bylo před sto lety.

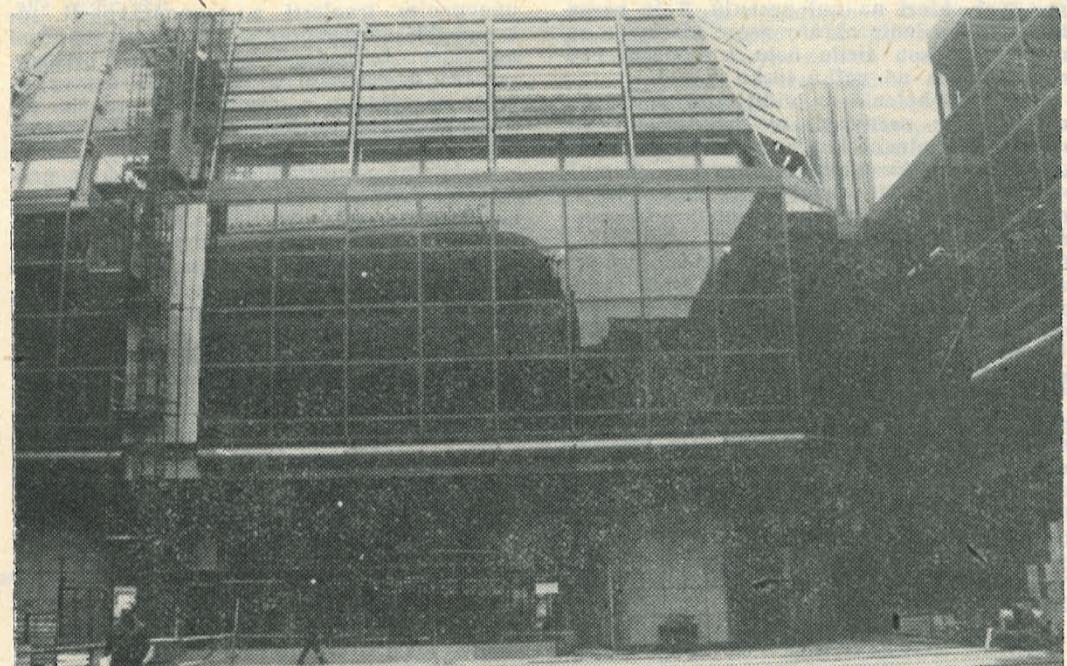
V sousedství Národního divadla vyrostly tři další budovy. Jedna bude patřit administrativě, zkušebnám a technickému zázemí divadla. Ve druhé budou kluby, restaurace a závodní jídelny zaměstnanců. Nejzajímavější je budova třetí — Nová scéna s hledištěm pro 432 až 584 diváků. Budovu kryje plášt z kvalitního technického skla. Fasáda je obložena zeleným mramorem a tradičním českým materiélem — sklem, které je zpracováno výtvarně. Bude se podobat velkému zlatohnědému krystalu.

Sest let je pro diváky a herce dlouhá doba, ale pro stavbaře naopak. Na stavbě se podílelo 43 hlavních dodavatelů a přes sto subdodavatelů, v některých etapách zde pracovalo najednou 1500 lidí nejrůznějších profesí (kameníci, štukatéři, pozlacovači, sochaři a malíři, klempíři...). Všichni dali divadlu to nejlepší ze svého umění. Nyní jejich práce skončila a s koncem srpna nastoupil zkušební provoz. Pak přijde 18. listopad a slavnostní představení opery Libuše slavného českého skladatele Bedřicha Smetany (1824–1884). Opět se zvedne Hynaisova opona a nad jevištěm se pro všechny rozsvíří zlatý nápis, který má i po sto letech stále stejnou platnost: Národ sobě.

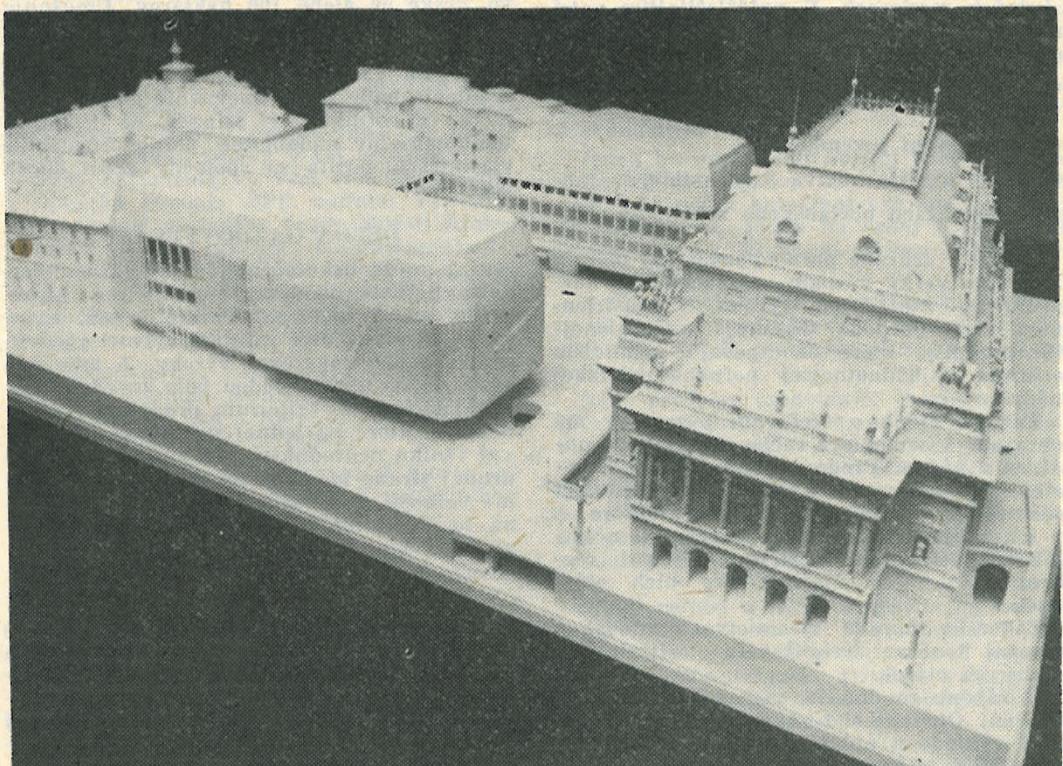
ADELA KRATĚNOVÁ  
(Orbis)



Model areálu Národního divadla, jak bude vypadat po rekonstrukci a dostavbě. (Snímek Josef Molin)



Ocel a sklo — to jsou hlavní stavební materiály nových objektů Národního divadla. (Snímek Milena Hrušková)



# Záruka roľníckeho vlastníctva

Pôda bola, je a bude najväčším majetkom národa. Pôda v historickej a vlasteneckej súvislosti. A pôda ako jediný prameň výživy.

Pol'ský národ mnoho storočí bojoval o svoje právo na pôdu pri Visle. Zároveň pol'ski roľníci mnoho storočí bojovali o pôdu pre tých, ktorí na nej pracujú. Toto nerozlučiteľné spojenie obľuby zeme matky so zemou živiteľkou šírilo úctu k pôde a prerodzovalo sa na veľkú lásku k nej.

Staré pokolenie na vidieku si dobre pamäta obraz predvojovej dediny. Jej obrovskú preludnenosť a nemožnosť nájsť prácu mimo rodicovského gazdovstva. Nemožnosť založiť rodinu mimo a nezávisle od otcovského gazdovstva spôsobila, že pôda znamenala všetko. Dnes dobre vieme, že v tomto pripomienaní k pôde bolo viacneutnosti ako lásky. V posledných rokoch pôda nie je jedinou šancou mladého pokolenia na dedenie. Stratila svoj význam ako pracovisko. V spoločenskom pocite sa stala menej uznaným majetkom.

Naštastie stále viac mûdrych ľudí v Pol'sku chápe, aké veľké nebezpečenstvo prináša so sebou tento jav. A vôbec nejde tuná o nadviazanie so súzou v oku na pekné tradície, nejde o sentimentalitu. Ide predovšetkým o racionálny vzťah, o pochopenie tej pravdy, že pôda je skutočne najvyššou hodnotou, lebo je prameňom chleba; majetkom najcennejším, keďže je nevyhnutným pre život.

## SÚHRN NOVÝCH ZÁKONOV...

... práve z týchto dôvodov si začína znova pôdu vážiť a chrániť, zasa roľnícke povolanie začína nadobúdať náležitý význam. Potvrdzujú to aj práce vlády a Sejmu v posledných mesiacoch. K najdôležitejším patria rad poľnohospodárskych zákonov, ktoré schválil Sejm 25. a 26. marca 1982:

- o ochrane poľnohospodárskej a lesnej pôdy,
- o sceľovaní pozemkov,
- o úprave vlastníctva gazdovstiev,
- o novelizácii občianskeho zákonníka.

Zákon o ochrane poľnohospodárskej pôdy a lesov ma veľký význam pre racionálne hospodárenie základným výrobným prostredkom, akým je pôda. Obsahuje totiž prísnosie predpisy, ktoré zabezpečujú učinnejšiu ochranu najhodnotnejšej poľnohospodárskej pôdy.

Taktiež zákon o sceľovaní pozemkov má obrovský význam pre racionálizáciu hospodárenia pôdou. Predovšetkým upustil z výmeny pozemkov, ktorá sa uskutočňovala na návrh jednotiek socialistického sektora a v ich záujme. Okrem toho zabezpečil učasťnikom sceľovania najširšie možnosti rozchodoval o najdôležitejších pre nich otázkach.

Zákon o úprave vlastníctva gazdovstiev umožní konečne vyriešiť veľa zložitých vlastnických otázok.

V zákone zo dňa 26. marca 1982 o novelizovaní Občianskeho zákonníka o.i. čítame: „Pri výklade a uplatňovaní predpisov tohto zákonníka treba mať na zreteli, že Poľská

Ľudová republika zaručuje vlastníctvo a úplnu ochranu súkromných gazdovstiev, ktoré predstavujú trvalý a rovnoprávny pravok spoločensko-hospodárskeho zriaadenia Poľskej Ľudovej republiky“.

Zavedenie tohto zápisu do občianskeho zákonníka ako vedúcej zásady je právnym upevnením trvalosti a rovnoprávnosti súkromných gazdovstiev s ostatnými sektormi národného hospodárstva. V súlade s príslušnimi ten istý obsah vypisali aj do ústavy — spolu so zápisom o trvalosti súkromného remesla a o robotníckej samospráve.

Je to generálna zásada, ktorá charakterizuje hlavný zámer zmien v občianskom práve. Pre roľníkov, najmä mladých, majú obrovský význam aj zmeny uskutočnené v tomto zákonníku. Upravujú predsa zásady nakladania poľnohospodárskymi nehnuteľnosťami, teda: predaj, dary, výmenu, zrušenie spoločného vlastníctva, dedenie gazdovstva.

## KTO MOŽE NADOBUDNÚT POLNOHOSPODÁRSKU NEHNUTEĽNOSŤ

Podľa novelizovaného občianskeho zákonníka poľnohospodársku nehnuteľnosť môže nadobudnúť fyzická osoba keď stále pracuje na akomkoľvek gazdovstve priamo v poľnohospodárskej produkcii alebo keď má teoretické kvalifikácie viesť gazdovstvo (absolvoval roľnícku školu alebo má titul kvalifikovaného roľníka).

Také riešenie zaručuje všetkým roľníkom možnosť nadobudnúť pôdu a vďaka tomu zlepšiť areál a štruktúru gazdovstva.

## MAXIMÁLNE PÓDNE NORMY...

... stanovili v tej istej výške ako v dekrete o pozemkovej reforme z r. 1944, tzn. vo výške 50 alebo 100 hektárov. Umožňuje to tvoriť gazdovstva s vysokou výrobou a ekonomickej silné. Určenie v občianskom práve areálu gazdovstiev v súlade s normami zriaadenia bude slúžiť upevneniu pocitu vlastníctva u roľníkov. V prípade, že jeden so spolumanželom nadobudne poľnohospodárske vlastníctvo, počíta sa spoločný areál oboch manželov.

## DEĽBA GAZDOVSTVA...

... sa môže uskutočniť vtedy, keď nadobudaná poľnohospodárska nehnuteľnosť sama osobe, alebo spolu s nehnuteľnosťou, ktorá už je vo vlastníctve roľníka, vytvorí gazdovstvo schopné tovarovej výroby. Z toho vysvetlá, že do obratu pôdou bolo zavedené nové kritérium — kritérium produktivity gazdovstva, ktoré na jednej strane ma zabranovať vzniku neproduktívnych gazdovstiev a na druhej strane má umožniť elastické dotváranie veľkosti a štruktúry gazdovstiev. Znamená to, že minimálnu hranicu určuje kritérium jeho produktivity.

## ZRUŠENIE SPOLUVLASTNICTVA...

... poľnohospodárskej nehnuteľnosti delbou medzi spoluvlastníkov sa môže uskutočniť iba vtedy, keď budú dodržané predpisy tykajúce sa deľby takejto nehnuteľnosti. Keď delba nie je pripustná, vlastníkom pozemkovej nehnuteľnosti sa môže stať ten zo spoluvlastníkov, ktorý zodpovedá podmienkam poža-

dovaným od osoby ziskavajúcej poľnohospodársku nehnuteľnosť. Teda keď nemožno podeliť nehnuteľnosť na toľko časti, koľko je spoluvlastníkov oprávnených a ochotných ju nadobudnúť, novelizovaný predpis chráni toho spoluvlastníka — roľníka, ktorý stále pracuje na spoločnej nehnuteľnosti. Iba ak on sám bude súhlasit, aby nehnuteľnosť pridelili inej osobe alebo keď si také riešenie vyžaduje spoločensko-hospodársky záujem.

## OTÁZKA SPLÁTOK PRI ZRUŠENÍ SPOLUVLASTNICTVA

Spoluvlastník, ktorý v dôsledku zrušenia spoluvlastníctva získa pozemkovú nehnuteľnosť, je zaviazaný splatiť ostatných spoluvlastníkov, keď v čase zrušenia spoluvlastníctva splňajú nasledujúce podmienky:

- splňajú podmienky pre získanie poľnohospodárskej nehnuteľnosti,
- sú maloletí alebo sa učia povolaniu,
- sú trvale neschopní pracovať.

Spoluvlastníkom, ktorí majú kvalifikácie viesť gazdovstvo, možno pozastaviť vyplácanie splátok dôvtedy, kým nezačnú natrvalo pracovať na akomkoľvek gazdovstve, priamo v poľnohospodárskej výrobe. Keď nezačnú pracovať v priebehu 6 mesiacov od momentu zrušenia spoluvlastníctva, právo na splátky vyprší. Spoluvlastníci, ktorí priznali splátky v súvislosti s ich prácou, stracajú nárok na splátky ešte nevyplatené. Nestrácajú ich len vtedy, ak sa medzitým stali trvale neschopní práce. Hodnotu poľnohospodárskej nehnuteľnosti pre stanovenie výšky podielov pre spoluvlastníkov sa určuje na základe predpisov, týkajúcich sa predaja štátnych poľnohospodárskych nehnuteľností.

## DEDENIE GAZDOVSTIEV

Podľa novelizovaných predpisov dedičia môžu dediť gazdovstvo, keď:

- v momente dedenia, tzn. hned po smrti majiteľa splňajú podmienky požadované pri nadobúdaní pozemkovej nehnuteľnosti,
- vo chvíli obdržania dedičstva sú maloletí budú sa učia povolaniu alebo chodia do školy,
- v momente získania dedičstva sú trvale neschopní práce,
- vnuči majiteľa zanechávajúceho dedičstvo, ktorí vo chvíli obdržania dedičstva splňajú uvedené podmienky, dedia gazdovstvo v tom prípade, keď sa ich otec alebo matka nedožili chvíle dedenia, budú otec alebo matka nemôžu dediť gazdovstvo, lebo nesplňajú podmienky požadované pri dedení gazdovstva.

Bratia a sestry osoby zanechávajúcej dedičstvo, ktorí v momente obdržania dedičstva splňajú podmienky požadované pre dedenie gazdovstva, dedia takéto gazdovstvo aj vtedy, keď ďalší dedičia (deti, vnuči, atď.) nemôžu gazdovstvo dediť, lebo nesplňajú požadované podmienky.

Deti súrodenec osoby zanechávajúcej dedičstvo, ktorí vo chvíli obdržania dedičstva splňajú podmienky požadované pri dedení gazdovstva, môžu ho dediť keď sa ich otec alebo matka nedožili chvíle získania dedičstva, budú vtedy, keď ich otec alebo matka nemôžu dediť gazdovstvo, keďže nemajú k tomu podmienky.

## TESTAMENTÁRNY DEDÍC

Predošlé predpisy stanovili, že na základe testamentu bolo možné nechať gazdovstvo iba osobám, ktoré splňali podmienky požadované pre zákonnych dedičov gazdovstva.

Dnes testamentárnym dedičom gazdovstva môže byť každá osoba, ktorá v momente obdržania dedičstva zodpovedá podmienkam požadovaným pri nadobúdaní poľnohospodárskej nehnuteľnosti. Novelizované predpisy stanovia, že osoba z kraju zákoných dedičov môže byť taktiež testamentárnym dedičom gazdovstva. Keď gazdovstvo je testa-

# Vydařené prázdniny zelovských dětí

Když jsem se vrátila z letního tábora ve Varvažově u Písku v jižních Čechách, kde trávila prázdniny skupina dětí ze Zelova a okolí spolu s dětmi zaměstnanců národního podniku Spolana z Neratovic, říkala jsem si v duchu, že bych nejraději s chutí poslala psaní všem maminkám dětí, které jsem tu viděla, jak do Zelova, tak do Kucova.

Všem rodičům, kteří vzpomínali a možná, že se i obávali o svoje děti.

Ale svá děvčátka a chlapce už mají doma, tatínkové, maminky, babičky i kamarádi dávno vyslechlí, jaké to bylo a já dnes jen mohu vzpomínat...

Byl krásný, teplý až horký den, když jsem přijela do tábora s pracovníky Spolany z Neratovic i naší fotografkou. Připadalo nám to tu jako v docela jiném světě, uprostřed přírody, u idylické říčky, v náručí lesů. Po nahlednutí do taborového města a kuchyně jsme usoudili, že se tu dají prožít docela ideální prázdniny.

Vím, že dětská duše vnímá mnohé věci docela jinak než my dospělí, ale přestože jsem byla na mnohých pionýrských táborech, tento se mi zdál ideální.

Především myšlenka hrát si po celou dobu na Indiány byla dobrá a odpovídala dětské psychice romantiky a nečekaných a nestrojených zážitků. „Indiáni“ a „Indiánky“, tedy vaše děti, žily v indiánské rezervaci a prožívali Indiánské léto. Polské děti si hned zpočátku získala tvorba indiánských šatů. Samy si je nastříhaly a vyzdobily indiánskými kresbami, zhotovaly si i čelenky a další příslušné indiánské předměty.

Však vám o tom vaše ratolesť vyprávěly, ale nám se to zamluovalo pro svoji opravdovost a myšlenku vhodně zaměstnat děti a vytvořit v nich schopnost a um, které možná nebyly doposud ani doma u nich objeveny.

Díky za příjemné prázdninové chvíle patří také vedoucí vašich dětí Věra Pospišilové ze Zelova a samozřejmě všem vedoucím z neratovické Spolany. Věra Pospišilová dobrodružství zapadla do „indianánského sboru starých“ a přitom dětem nahrazovala maminky. Jí děti svěřovaly svá tajemství, která se jen tak někomu nesvěří.

Přihlíželi jsme tomu, jak děti ze Zelova a Kucova A. Pospišilová, Vanda Semerálová, Slavomír Rist a Andrzej Jersák putovaly spolu s ostatními 25 dětmi šest kilometrů od své indiánské rezervace a u vody a v lese si stavěly samy stanové městečko. Některí byli zkušenými táborskými, nezkušenými pomohli vedoucí. Pak si také sami vařili a po jednodenním a jednonočním stanování zase putovali zpátky do své „rodné“ indiánské rezervace.

S dvanáctiletým Konrádem Jersákem ze Zelova jsme hovořili v rezervaci. Pochlubil se nám, že je v indiánském kmene Hukava, že má šest korálků, protože dobře splnil šest disciplín: zavázal uzel, osvědčil se v první pomoci, běhu a skoku na dálku a hře v ringu. Zrovna bylo velké vedro a Konrád se ponořil do chladivých vod řeky Skalice, která protékala vedle nás. Řekl nám, že se mu tu líbí, že žije jako Indiáni a také proto, že si sami vyrábějí různé věci. Udržoval si také sám indiánský oblek. Pochlubil se, že byl širákovat, t.j. spát pod širým nebem, a nakonec pochválil i české jídlo.

Správní Indiáni musí umět střílet lukem. Stříleli všichni, ale my jsme viděli střelec Karla Grygera ze Zelova, jinak z kmene Siušů, a Slavomíra Bindemana z kmene Bižonů.

Polské děti byly příslušníky kmene (oddílu) s českými dětmi. Na tři týdny z nich

byly: Bizoni, Hukavavové, Siuxové, Veveřice, Jukatankové, Šoniové a Dakotové.

Nevím, v čem soutěžili, zájmy byly dobrovolné. Ale z 25 herních skupin si každý mohl vybrat. Ať už to byla Cesta dovedených rukou (co kdo dokáže vyrobít), Cesta tělesné zdatnosti (rychle běžet, skákat, házet polenem atd.), Cesta lesní moudrosti (znát přírodu a žít v ní) nebo co kdo v o Pionýrské organizaci, Husitech, Indiánech — to byl Sátek přátelství.

Když jsem se zeptala Velkého Muka (vedoucího tábora, pracovníka Spolany Vita Novotného), jaké byly polské děti, řekl mi, že se od neratovických nelišily, ale fyzicky byly zdatnější. Pochvala potěšila i vedoucí, 27letou zemědělskou ekonomku Věru Pospišilovou ze Zelova. Prohlásila, že děti si zvykly, že se jim ve Varvažově libí, že je dobré, že jsou v oddílech s českými dětmi, zdokonalí se aspoň v češtině. Měly radost ze spaní pod širým nebem a toho, že si vytvořily samy kroje. Žádala mne, abych za ni poděkovala Kulturní společnosti Čechů a Slováků v Polsku, Československému ústavu zahraničnímu i odborářům ze Spolany v Neratovicích za hezké prázdniny a za přání, kterou věnovali dětem.

„Však i gumové boty nám zakoupil Československý ústav zahraniční, abychom mohli chodit bezpečně v lese i ve vysoké trávě,“ poznamenala. Ráda vše vyřízuji.

Až se, milá maminka ze Zelova nebo Kucova, třeba i po letech podíváte na indiánský krov, který vaše dítě vyrobilo ve Varvažově a až třeba vzpomínky na Indiánské léto vyblednou, vězte, že v „indiánské rezervaci“ v jižních Čechách něco hezkého prožilo a něčemu užitečnému se naučilo.

HANA VONDRAČKOVÁ

mentom poručené osobě, ktorá vyhovuje uvedeným podmienkam, budú ho dediť zákonné dedia.

## DELENIE DEDIČSTVA

Preddisy existujúce v občianskom zákonnej o tejto otázke konštatujú:

• v prípade delenia gazdovstva, ktoré patrí k dedičstvu, platia primerane predpisy o delení poľnohospodárskej nehnuteľnosti pri zrušení spoluľastnictva;

• v prípade, keď delenie gazdovstva nie je prípustné, celé gazdovstvo dostane dedič, s ktorým budú súhlasiť všetci spoluředidičia;

• keď v momente delenia dedičstva zodpovedá podmienkam predvidaným pre dedičov;

• keď sa dedičia nemôžu dohodnúť, súd prideli gazdovstvo tomu, kto stále pracuje v gazdovstve. Výnimkou je prípad ak spoločensko-hospodársky záujem svedčí v prospech iného dediča;

• keď je niekoľko dedičov, ktorí sú rovnako oprávnení dostať gazdovstvo, súd ho prideli tomu, ktorý dáva najlepšiu zárukú náležitého hospodárenia.

## SPLÁTKY

Dedičia, ktorí pri delení dedičstva nedostali gazdovstvo alebo jeho časť, dostávajú splátky. Prislúchajú v prípade, keď splňajú podmienky určené v predpisoch o zrušení spoluľastnictva poľnohospodárskej nehnuteľnosti. Hodnotu gazdovstva pre stanovenie výšky dedičných podielov sa určuje podľa predpisov o predaji štátových pozemkových nehnuteľností.

## PREDAJ ŠTÁTNÉHO PÓDNÉHO FONDU

Dnes zásoby ŠPF predstavujú 800 tis. ha, z toho 500 tis. ha je v prenájme, 100 tis. ha doživotne používajú rolníci na dôchodku ako formu sociálneho zabezpečenia zarúčeného zákonom, a 120 tis. ha bolo určené na zalesnenie. Z uvedeného vysvitá, že istá časť týchto pozemkov nadálej čaká na stáleho vlastníka. Keďže v poslednom čase došlo k určitém zmenám v zásadách predaja ŠPF, preto na koniec našej informácie o obraze poľnohospodárskymi nehnuteľnosťami prinášame aj hlavné zmeny v tej oblasti.

Nové nariadenie vo veci cien, podmienok a spôsobu predaja ŠPF nadálej vyžaduje, aby náčelník gminného úradu ohlásil širokej verejnosti fakt predaja poľnohospodárskej nehnuteľnosti a vypočul mienku obecnej schôdze o budúcom majiteľovi. Prednosť v nadobudnutí nehnuteľnosti prislúcha v nasledujúcim poradí:

• árendátorom, ktorí majú prednosť kúpy, keď nájomná zmluva bola uzavretá na dlhšie obdobie ako 3 roky, alebo trvala fakticky prijmenšom 10 rokov;

• ostatným árendátorom, ktorí budú sa mi alebo s pomocou rodinných príslušníkov racionálne hospodária na gazdovstve;

• osobám, ktoré dobre realizujú kontraktačné zmluvy na dodávky poľnohospodárskych produktov;

• mladým rolníkom;

• členom jednotlivých rolnických družstiev.

Rolnice družstvá získali zasa výlučně právo na nákup štátnych nehnuteľností, ktoré doteraz používali.

## CENY, ÚLAVY, PREDNOSTI

Ceny štátnej pôdy sa doteraz značne odlišovali od cien v súkromnom obrate. Pre zlepšenie zásad predaja pôdy sa navrhovalo zreálniť ceny, keďže — ako sa zdôrazňovalo — nezmenili sa od r. 1958.

V nových predpisoch stanovili nové metroľo určovania ceny — obilninový preporiadok. Určovanie hodnoty jednotlivých kusov ornej pôdy a lúk sa uskutočňuje v metrických centoch obilia, závisle od triedy pôdy a ekonomickej oblasti:

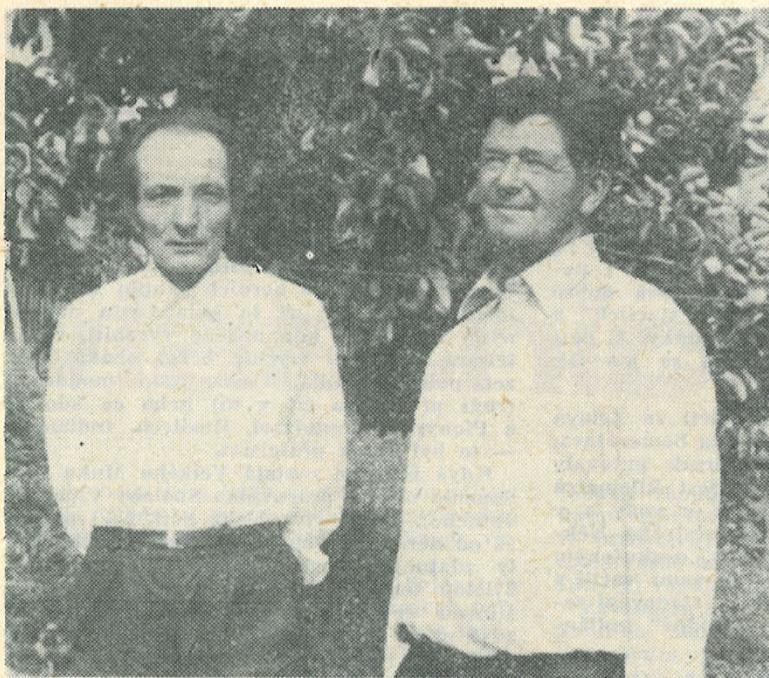
Jeden ha ornej pôdy štvrtéj triedy „A“ vo vidieckej oblasti stojí 60 metrických centov ráže, čiže podľa aktuálnej výkupnej ceny — 84 tis. zl. Veden ha ornej pôdy piatej triedy stojí ok. 35 tis. zl. a šiestej triedy — 14 tis. zl.

Keď sa ceny v medzisusedských obratoch príliš líisia od týchto cien, vtedy náčelník gminného úradu má možnosť zvyšovať alebo znížovať cenu.

Nové predpisy predvídadajú, že osoba kupujúca nehnuteľnosť platí naraz pri uzaváraní kupnopredajnej zmluvy 20 percent ceny pôdy. Ostatnú sumu spláca v polročných splátkach za 30 rokov, keď kupuje gazdovstvo alebo za 20 rokov, keď kupuje pôdu na zväčšenie gazdovstva. Obdobie začiatia splácania v prvom prípade je 5 rokov a v druhom 3 roky.

Mladí rolníci a mladí manželia na dedine majú výhodné úlavu. Prvý poplatok pri kúpe pôdy pre nich predstavuje 5 percent hodnoty nehnuteľnosti. Ostatnú časť sumy splácajú za 30 rokov, pričom obdobie začiatia splácania je pre nich 6 rokov.

ZBIGNIEW RUTA



Krajania Eugen Bandyk (sprava) a Eduard Jašura z Privarovky.

## PRIVAROVKA

Miestna skupina KSČaS v Privarovke bola dlho známa ako jedna z aktívnejších skupín na Orave. Mala činnú, dobre pracujúcu klubovňu, veľký počet detí na vyučovaní slovenčiny a vyše 120 predplatiteľov Života, jej členovia sa aktívne podieľali na krajanskej činnosti a vereno-prospečných spoločenských práciach. Potom však pôsobnosť MS badateľne ochabla skoro na každom úseku. Trvalo to niekoľko rokov.

Dnes by bolo hľadom ešte predasne tvrdiť, že nastal generálny obrat k lepšiemu, ale niekoľko príznakov zreteľne nasvedčuje, že sa v tejto miestnej skupine začalo niečo hýbať. Na volebnej schôdzi v prvých mesiacoch t.r. krajania o.i. rozhodli presťahovať klubovňu MS na iné miesto, čoho sa už dlhšie dožadovali mnohí členovia, najmä mládež. Bol to dobrý tah, čo sa hned prejavilo na zvýšení návštevnosti klubovne, najmä mladými Privarovčanmi. Nová klubovňa je — na rozdiel od predošej — prakticky stále dostupná, aj keď možnosti jej činnosti nie sú príliš veľké. Nachádza sa totiž v neveľkej miestnosti a je slabo vybavená. Jej vedúci kr. Florián Kramár je sice iniciatívny ľuď, ale návštevníkom tohto stánku nemôže ponuknúť príliš veľa. Ako však tvrdí, vždy tam niekoľko ľudí, ktorí sú zaujímaví, a vždy sú tu ľudia, ktorí sú zaujímaví.

— Klubovňa popri vybavení — hovorí ľden výboru MS, kr. Eduard Jašura — musí mať dobrý, atraktívny program. Nielen preto, aby príťahovala návštevníkov, ale aby návštevnici mali z návštevy osoby, aby sa niečo naučili, aby tam užitočne strávili voľný čas. Mohlo by to byť popri čitatelstve napr. navičovanie divadiela, kurz slovenčiny, šitia, valenia, zaujímavé prednášky, diskusné večierky atď.

V posledných rokoch neustále klesal počet žiakov na vyučovanie slovenčiny v privarovskej škole, až sa zdalo, že zanikne. Teraz, ako sa zdá, sa tento proces zastavil. Dnes na slovenčinu chodí 12 žiakov.

— Sme radi — hovorí predsedá MS kr. Eugen Bandyk — že sa počet detí zvýšil. V budúcnosti sa pousilujeme o ďalší rast tohto stavu. Možnosti sú. Ostatne, všimol som si zvýšený záujem o slovenčinu nielen u detí, ale aj u staršej mládeže.

Pri Miestnej skupine KSČaS v Privarovke pôsobí — ako je známe — chýrna kapela Vengriovcov, ktorú vede práve kraján Eugen Bandyk. Nebolo by od veci, aby pri takejto kapele pôsobil aj folklórny súbor. Je možné, že bude. Predseda MS sa totiž zaviazal zorganizovať a nacvičiť v nadchádzajúcom období aspoň niekoľko tanecných párov. Kto má teda v Privarovke záujem o ochoťníku činnosť, najmä z mladých krajaniek a krajánov, ale nielen, nemusí čakať, ale mal by sa sám prihlásiť. Veďto, či niečo vznikne, či sa vôbec v miestnej skupine bude niečo robiť, závisí napokon nielen od predsedu bud' aktívu MS, ale od všetkých členov. A nepochybujem, že krajánom z Privarovky záleží na tom, aby kultúrny život v ich obci bol stále bohatší a pestrejší, aby im prinášal čo najviac spokojnosti.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

## ČIERNA HORA

2

Výročná volebná schôdza miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Čiernej Hore č. 2 sa konala v druhom termíne dňa 31. júla 1983. Schôdze sa zúčastnilo 63 členov MS, ako aj kr. František Kurnát — podpredseda ÚV a predseda OV na Spiši a kr. Jozef Bryja — člen ÚV a podpredseda OV na Spiši.

Schôdzu zahájil a privítal prítomných predseda MS kr. Štefan Mlynárik, ktorý predniesol aj správu o činnosti miestnej skupiny v uplynulom volebnom období. Zasa predseda revíznej komisie MS podával za prácu celému výboru MS KSČaS v Čiernej Hore č. 2.

Diskusiu sa o.i. zúčastnil kr. Ján Gorník, ktorý hovoril o potrebách klubovne, pre ktorú by bolo nutné kúpiť nové rádio a skriňu na knihy. Krajan Jozef Václav sa zaoberal vo svojom diskusnom príspevku organizačným otázkami a konštatoval, že MS by mala zvýšiť počet členov, ale aj žiakov, ktorí sa učia slovenčinu. Krajan Jozef Pavlík žiadal, aby MS vybavila premietanie slovenských filmov. V ďalšej časti svojho príspevku konštatoval, že v Čiernej Hore na obchodoch doposiaľ nie sú dvojjazyčné tabule a členovia Spoločnosti sa dožadujú, aby boli to nájskôr vyvesené.

Učastníci schôdze udelili odstúpujúcemu výboru MS KSČaS v Čiernej Hore č. 2 absolútory.

Nasledovali voľby nového výboru MS, revíznej komisie, delegátov na VII. zjazd Spoločnosti a na obvodnú schôdzku, ako aj dopisovateľov Života.

Dôležitým a príjemným momentom schôdze bolo odovzdanie medailí Za zásluhy pre KSČaS zaslúžilým krajanom: Andrejovi Miškovičovi, Jozefovi Václavovi, Jánovi Górníkovi, Andrejovi Górníkovi. Medaily dostala aj Miestna skupina KSČaS v Čiernej Hore č. 2, ktorú prevzal predseda MS kr. Štefan Mlynárik.

Krajan František Kurnát bla hožal novozvolenému výboru MS a prial mu veľa úspechov do ďalšej práce. Novozvolený predseda Kr. Štefan Mlynárik v mene všetkých členov výboru MS podával voličom za dôveru a zaviazal sa, že všetci sa budú usilovať pracovať čo najlepšie v prospech všetkých krajanov.

Nakoniec pripomeral všetkým krajanom o povinnosti riadne si platiť členské príspevky, a v termíne si predplácať časopis Život.

## MALÁ LIPNICA

Od tohoročného Pastierského sviatku na Orave uplynulo sice už pár mesiacov, ale chceme sa

ešte vrátiť k tomuto podujatiu, lebo nás trochu sklamalo. Totiž tento rok náš súbor nepozvali vystupovať na tejto oravskej slávnosti, hoci sme sa jej po iné roky vždy zúčastňovali. Neviem, prečo sa tak stalo, lebo iné súbory som videla tancovať na Pastierskom sviatku. Od nás pozvali len sólistov — 4 dievčatá, ktoré hrali na husliach a spievali. Boli to Mária Faculáková, Barbora a Lucia Dominové a Mária Kubacká, ktoré za svoje vystúpenie dostali diplomy a iné ceny.

Chcem e te poznamenať, že naši mladí ochotníci z Malej Lipnice veľmi radi vystupujú. Napr. keď nás predtým pozvali do Bukoviny Tatranskej na prehliadku koľadníkov, všetci sa veľmi usilovne pripravovali na toto podujatie a dopadli sme na ľom dobre. Nuž ale kde nás neprosia, tam nás nenosia...

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

## POZDRAV Z VOJENČINY

Vojenčím už skoro celý rok, ale Život titam po celý čas. V poslednom čase veľa športuje, hrá volejbal. Preto dosť často som mimo kasárni, aj v iných mestách.

V júli som na vrátil zo Sovietskeho zväzu, z Bieloruskej republiky. Náš Život som aj tam dostával a rád som ho číhal. Mohol som sa v ňom dožiť o krajanskej pôsobnosti, čomu som bol veľmi rád.



V Sovietskom zväze som sa stretol s príslušníkmi polskej menšiny; je ich tam vraj vyše milióna. Majú tiež svoju tlač, ako Czerwony Sztandar, školy a rozvíjajú pôsobnosť.

Keď som sa vrátil do kasárni, zasa ma čakal Život a keď som ho číhal, dozvedel som sa, že vanejší pán šéfredaktor, že oslavujete krásne výročie, 60.narodeniny. Preto dovoľte, že aj keď oneskorene, ale predsa úprimne aj ja sa pripájam ku gratulantom. Želam vám veľa zdravia, úspechov v krajanskej práci a tvorivého optimizmu v ešte veľmi dlhom živote.

KRIŠTOF KNAPČÍK  
člen MS KSČaS  
v Tychách

# ŽIVOT

## V KAŽDEJ KRAJANSKEJ RODINE

predplatné na Život, vypisujeme našu tradičnú súťaž. Podmienky súťaže sú také isté ako vlni.

Preplatné pre odberateľov v Poľsku — 96 zł ročne — vplácame výlučne na poštovom úrade

### ČÍTAJTE

#### ŽIVOT!

Všetkým krajanom, krajanom a doručovateľom oznamujeme, že iba do 10. novembra t.r. možno predplatiť Život na rok 1984. Pre tých, čo budú zbierať

buď miestnemu doručovateľovi. Predplatné pre odberateľov v zahraničí — 144 zł ročne — posielame zvláštnou poukážkou na adresu: RSW „Prasa-Książka-Ruch“, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-1.

Zároveň oznamujeme, že každý čitateľ a priaznivec nášho krajanského časopisu, ktorý získa dodatočne nových predplatiteľov Života, môže vyžrebovať zvláštnu hodnotnú cenu nezávisle od tradičnej súťaže. Stačí, keď pošle do redakcie ústriedok z pošty o vplatení predplatného na 1984.

## FESTIVAL

### V USTRONI

V dňoch od 14. do 16. júla 1983 v amfiteátri v Ustroni sa konal festival českých a slovenských piesní. Ustroň je kúpeľným a turistickým mestskom uprostred Sliezskych Beskýd pri Tešine.

Každý deň okolo štyritisíc divákov potleskom odmeňovalo vystúpenia jednotlivých spevá-

Festival obogatili rôzne kultúrne podujatia o.i. výstavy maliarskych a ručných prác, dekorácií a záujemci si mohli pochutnať na špecialitách českej a slovenskej kuchyne.

Vystupovali aj profesionálni speváci z Československa a Poľska, ako aj amatéri — laureáti tohoročnej súťaže poľských pies-



Vystupuje krajanka Uršula Skupieňová z Podškla.

kov a bolo ich viacero ako v minulých rokoch. V súťaži vystúpilo 12 sólistov a 2 hudobné skupiny, ktorí spievali povinne dve české alebo slovenské piesne v polštine, češtine alebo slovenčine. Na festivale Oravu reprezentovala naša krajanka z Podškla Uršula Skupieňová, ktorá zaspievala dve slovenské piesne Budú láskavou ozvenou a Piešen o matke. Iní sólisti prišli do Ustroňa z Varšavy, Slezska, Lode, Radomia a Jelenej Hory.

Najúspešnejší boli speváci zo Slezska, Mária Czekierdová, ktorá obsadila prvé miesto a dosťala Krištálovú lúru a Grażyna Musikowská, ktorá obsadila druhé miesto. Obe pochádzajú zo Štietochłowic. Hudobná skupina Formát z Gliwic obsadila zasa prvé miesto za hudbu.

ú v Karvinej, Dana Bichlerová, Roman Rusz a Renáta Warková, ktorí zaspievali svoje najkrajšie piesne. Veľkému úspechu sa tešil spevák z Bratislavky Karol Duchoň, ktorého poslucháči odmenili vrelým potleskom.

Skoda, že Spiš a Orava nie sú v stave zorganizovať podobné podujatie. Naši krajania by iste radi prežili podobný zážitok doma. My sa však už dnes pripravujeme na IX. súťaž, ale bolo by žiaduce, aby naša Spoločnosť jej venovala väčšiu pozornosť. Myslím si, že by bolo dobre zorganizovať výlet do Ustroňa, ale aj vzbudiť väčší záujem našich krajanov o účasť v súťaži.

BRONISLAV KNAPČÍK

### ÚSPECH NEDECKEJ VESELICE

Folklórny súbor Veselica z Miestnej skupiny KSCaS v Nedeci sa naposledy zúčastnil na niekoľkých folklórnych podujatiach. Jedným z nich boli tzv. I. bielodunajeckej tvorivé stretnutia v Bielom Dunajci, ktoré sa konali v posledný deň júla t.r. za účasti viacerých súborov z našeho vojvodstva. Naši ochotníci predstavili na tomto podujatí dobre pripravený program nedeká svadba, ktorý sa obecenstvu veľmi páčil a vzbudil čerstvý aplaus. Za účasť v bielodunajeckom sviatku nám odvzdali diplom a súčasne každý člen súboru dostal peknú pamiatku — goralské zvonce tzv. „zbyrecoky“.

O tri dni neskôr sa nás súbor zúčastnil na ďalšom podujatí, ktorým bol Týždeň beskydskej kultúry. V rámci toho sme 3. augusta vystúpili z Žywci, tak tiež s neddeckou svadbou. Vystúpenie našho súboru otvorilo tam gorský festival, ktorý si prišlo pozrieť veľké množstvo divákov. Ze sa nás program páčil svedčí trebars fakt, že práve jeho fragment predstavila v tento deň televízia vo večerných televíznych novinách a na druhý deň ho vysielali tiež v krakovskej kronike. Za vydarené vystúpenie sme dostali diplom a každý účastník pamiatku — žywieckie srdce s preťažou tohto podujatia.

Zo Žywca sme sa pobrali do Makova Podhalanského, kde sme sa veľmi úspešne predstavili s našim programom tamojšiemu obecenstvu, ktoré nás odmenilo búrlivými ováciami. Tu sme dostali ďalší diplom a v jeho zdôvodnení sa píše, že „za vysokú umieleckú úroveň“.

Nás súbor sprevádzali muzikanti Jozef Mirga, Andrej a Ján Milaniakovič Ján Kuča a Marek Czureja, ktorí nám nielen vyhrali počas vystúpení, ale aj cestou nás rozveselovali svojou hudbou. Diplomy a iné odmeny z týchto vystúpení sú už na čestnom mieste v našej klubovni MS a obogatili kolekcii vyznamenaní, cien a ďalších pamätek, ktoré získal súbor MS KSCaS v Nedeci za roky svojej činnosti v krajanskom hnutí.

HELENA STRĀČZEKOVÁ

Chcem poznamenať, že naše krajanské ochotnické hnutie zaznamenalo na podujatiach v Bielom Dunajci, Žywci a Makove Podhalanskem ďalší významný úspech. Náš súbor z Nedeca vystupoval v Bielom Dunajci v spoločnosti takých známych súborov ako zo Zakopaného, Dunajca, Szaflar, Bukowiny Tatrzanskiej, Nowého Targu a ďalších, a napriek tomu znamenite obstál. Podobne bolo v Žywci a Makove Podhalanskem, kde nás obecenstvo tak isto vrelo prijalo. Páčil sa mi nielen nás program, ale aj pekné kroje a vobec spišský folklór, s ktorým sa stretli asi po prvý raz. Aj keď ešte nevedno, ako sa súbor umiestnil na festivali, lebo každé vystúpenie sa, samozrejme, bodovalo, ale myslím, že sme dopadli veľmi dobre.

Dúfam, že sa na týchto podujatiach budeme môcť zúčastniť aj na budúci rok a že ich organizátori pozvú aj naše ďalšie súbory z iných miestnych skupín na Spiš a Oravu.

JOZEF MIRGA

### ODIŠLI OD NÁS

Dňa 27. júla 1983 umrel v Novej Belej vo veku 74 rokov, krajan

FRANTIŠEK BRODOVSKÝ

Krajan F. Brodovský bol na vojne v roku 1939 a dosiahol sa do nemeckého zajatia. Po vojne, v roku 1946 bol prenasiedovaný bandou Ohňa. Hrozilo mu veľké nebezpečenstvo, preto odišiel do ČSR, odkiaľ sa vrátil v roku 1949. František Brodovský bol členom našej krajanskej organizácie od jej založenia.

Odišiel od nás dobrý človek a čestný krajan.

Cest jeho pamiatke!

\* \* \*

Dňa 17. júla 1983 umrel v Novej Belej vo veku 75 rokov, krajan

JOZEF LOJEK

Krajan J. Lojek bol členom našej Spoločnosti od jej založenia. Bol to dobrý, pracovitý človek a majster na šitie spišských krojov. Sil kroje pre súbory našej Spoločnosti v Novej Belej, Nedeci, Kacivne a Krempachoch. Vychoval päť detí — troch synov a dve dcéry.

Odišiel od nás dobrý a čestný krajan.

Cest jeho pamiatke!

Miestna skupina KSCaS v Novej Belej

# O STAVBE ŠKOLY A JEJ RIADITEĽ' OVI

V časoch Rakúsko-uhorskej monarchie školstvo v Kacvíne bolo cirkevné a riadila ho Spišská kapitula. Škola niesla názov Rimsko-katolická škola farnosti Kacvin. Učiteľ bol zároveň organizom v miestnom kostole. Vyučovanie v škole bolo povinné od 1. do 4. triedy. Potom bolo dodatočné dvojročné vyučovanie; vyučovalo sa dvakrát týždenne, a to v stredu a sobotu (pre žiakov, ktorí opakovali triedu). Žiaci opakovanych tried pracovali u učiteľa-organistu, ktorý mal pole a gázdovstvo so živým inventárom. V školskej budove, v ktorej sa učili deti, zvanej tiež Organistovou, pre vyučovanie bola určená jedna miestnosť a ďalšie, kuchynia a izba, ako aj maličká komora, služili ako byt pre učiteľa-organistu.

Spominanú školu vybudovali naši predkovia-pradedovia z lámaného kameňa, kryli ju šindľom a má dvojpádovú konštrukciu. Dnes je chráneným pamiatkovým architektonickým objektom.

V kacvínskej škole pracovali títo učitelia: Cerwus (1679–1723), Honolay (do 1732), Liptay (1733–1745), Andrej Hlavač (1745–1770), Hlavač, syn Andreja (1770–1786), Jozef Hlavač, jeho brat (1786–1826), Michal Chmel (1826–1861), Juraj Chovanec (1861–1879).

Táto škola bola už v roku 1890 primálá pre Kacvin a preto sa Kacviňania rozhodli vybudovať novú školu. Miestny urbár začal vyvíjať snahu o vybavenie stavbevého pozemku.

Novú školu začali budovať na tzv. „kapitánskom“ pozemku a kúpili aj pozemok nachádzajúci sa za „kapitánskym“ pílacom od Starostoviča (Sieraka), ktorý tam mal svoje budovy a sťahoval sa do USA.

V roku 1896 ukončili výstavbu novej školy. Škola mala  $12 \times 20$  m a vo vnútri tri miestnosti, dlhú chodbu a veľkú pivnicu. Pivnica dlhé roky slúžila ako sklad pre kurivo, až do roku 1949.

Budova starej školy, zvaná „organistovkou“, slúžila ako byt pre učiteľov do roku 1945.

## CO JE TO URBÁR?

Urbár je spolok súkromne hospodáriacich roľníkov, ktorí spoľočne využívajú lúky, pastviny a lesy, spoločne sa delia ziskom, spoľočne hospodária a spoločne spravujú. V januári roku 1767, za Rakúsko-uhorskej monarchie, keď vládla cisárovna Mária Terézia, boli založené urbárske organizácie, ktoré pretrvali na Spiši i Orave podnes. V roku 1965 preložili staré maďarské urbárske stanovy, v roku 1966 prepracovali a novelizovali staré stanový a prijali nový názov Lesný urbársky spolok pre celý Spiš a Oravu.



Kacvinska škola postavená v r

1896.

Lesný urbársky spolok rozdeľuje svoje zisky nielen medzi členov, ale dotuje svojimi finančnými prostriedkami rôzne spoločenské ciele. Urbár zaistil a priviezol na stavenisko stavebné drevo, ručne robený šindel, dosky na podlahu, dosky na obloky a dvere, kamene, tehly, ako aj platil prácu odborníkov. Novej škole urbár každoročne dodával drevo na kurivo, ako aj platil upratovačku do roku 1946.

V novej škole dlhé roky pracoval učiteľ Ján Hric, ktorý umrel 26. mája 1911. Novým učiteľom bol Józef Richweis, ktorý pracoval do roku 1920. Rozhodnutím konferencie velyvyslancov zo dňa 28. júla 1920 v Paríži Spiš a Orava pripadli Poľsku; tým sa ukončila vláda Rakúsko-uhorskej monarchie na Spiši a Orave.

Osvetové orgány z Nového Targu poslali do školy v Kacvine maďarského emigranta Zoltána Péczyho, ktorý pracoval do roku 1926. Jeho prácu Kacviňania ocenovali veľmi kriticky.

V roku 1926 prišla do kacvínskej školy učiteľka Eugenia Wąsowiczová, ktorá pracovala do roku 1930. E. Wąsowiczova bola rozumnou pedagogičkou, ktorá sa vyhýbala akýmkolvek národnostným konfliktom, v ľažkom povoju novom období dobre spolunažívala s Ľudmi.

V septembri roku 1930 začal pracovať v škole mladý učiteľ z Nového Targu — Antoni Słowiakiewicz, ktorý ostal v Kacvínene do r. 1938. Po pripojení k Poľsku Suchej Góry na Orave ho odvolači a poslali do práce v tejto obci.

Na uvoľnené miesto riaditeľa školy v Kacvínene koncom roku 1938 prišiel učiteľ Bronislaw Szajnader, ktorý pracoval v tejto funkcií do konca školského roku 1938/39.

V septembri 1939 hornú časť Spiša a Oravy pripojili k ostatným spišským a oravským terénom a celok k Slovensku.

Na školu prichádzajú slovenski učitelia: Jakub Čarnogurský, Štefan Bekeš, Alžbeta Novotná a pracujú tu do roku 1945.

17. júla 1945 poľska armáda prišla na Spiš a Oravu. Na školu prišiel učiteľ Franciszek Madeja. V roku 1946 ho zobraťala banda Ohňa, ktorá ho zavraždila. Zodpovednosť za mučenie smrt vedúceho školy Franciszka Madeja nešuť Kacviňania, ktorí spo-

lupracovali s bandou Ohňa, ti živí aj ti mŕtví.

V roku 1946 vyučoval na našej škole jeden rok Mieczysław Dylewski.

V roku 1947 prichádzza na školu Józef Palenik, za jeho pôsobnosti bola založená slovenská škola. J. Palenik pracuje do roku 1948.

V roku 1948 do školy v Kacvínene prišiel Andrzej Milaniak, rodák z Fridmana, s manželkou Helenou. V týchto rokoch všetko sa zapisovalo a kronikár píše: Milaniakovi prišli do Kacviny, ale v krátkom čase sa im čosi zneplánilo, zbalili sá, na konci dediny si poutierali nohy a povedali: naše nohy nikdy viacej nepridú do Kacviny... a odišli. Lišujem v zázname a čítam ďalej: Milaniakovi sa vrátili do Kacviny po veľmi krátkom čase, zabudli na to, čo hovorili predtým.

Potom na školu do Kacviny prichádzajú učitelia zo Slovenska. 4. februára 1949 prišla učiteľka z Levoče Felicitas Ištóková.

Koncom štyridsiatych rokov naša škola bola opäť primálá. Hovorilo sa o tom na vidieckych schôdzach, ako aj na schôdzach gminy Nižné Lapšé. V nasledujúcich rokoch táto otázka bola nastolená na okrese v Novom Targu. Na Okresnom výbere PZRS pracoval v tom čase tajomník Bobro a predsedom ONV bol Krupa, obaja chceli pomôcť kacvínskej škole. Dozvedeli sa, že na „Slachtové“ je ponechaná prázdná drevená vila; túto chceli preniesť na školské účely do Kacviny, ale po čase vec padla.

Škola, ktorú Kacviňania s veľkou námahou vybudovali bez dotácií rakúsko-uhorských orgánov, do roku 1950 slúžila našim deťom. V roku 1950 Osvetové oddelenie ONV v Novom Targu likviduje jednu miestnosť a zariadenie tam byt pre riaditeľa školy Andreja Milaniaka.

V roku 1951 Osvetové oddelenie po protestoch obyvateľov Kacviny, prenajalo starú drevenú budovu krytú šindľom, po Magerevej, ktorá umrela, na vyučovanie. Po oprave tátu budova dodnes slúži škole, ale nie sú tu vhodné podmienky na vyučovanie.

V roku 1952 Osvetové oddelenie za pomoc kacvínskeho richtára Jakuba Chovanca buduje veľkú dreváreň, ktorá mala slúžiť výlučne pre potreby školy. Miestny urbár bol nútenej požiata-

dosky od Mateja Radeckého a Michala Jurasa na výstavbu tejto drevárne.

V škole je stále príliš málo miest, diskutuje sa o tom na rôznych schôdzach. Na urbárskej schôdzi 31. januára 1959 zvolili Výbor výstavby školy v zložení: Ján Radecký, Ján Sefčík, Ján Magera, Franciszek Janosik, Vojtech Pivočík, Valent Vojčík, Pavol Pčelár, Jozef Funket, Ján Molitoris, Ján Gecáček a Andrzej Milaniak. Uplynuli dva roky, keďže ho nepodporovali patričné orgány štátnej moci.

Počas komasácie Kacviňania obrátili sa na vedúceho komasáčnych prác, aby vydelil stavebný pozemok pre školu a zaviazali sa, že každý, kto má pôdu, odevzdá časť svojich pozemkov na tento účel.

V súvislosti s tým bol vydelený stavebný pozemok — 1 hektár na výstavbu novej školy. Pred ukončením komasácie boli rôzne nezrovnalosti, o.i. pridelili 20 árov pôdy Stanislawovi Gorczowskemu, ktorý vobec nevlasnili pôdu v Kacvine.

Dňa 23. novembra 1959 Oddeľenie polnohospodárstva a lesníctva Predsedníctva Okresného národného výboru v Novom Targu vydalo rozhodnutie vo veci schválenia a ukončenia návrhu výmeny pôdy v Kacvine.

Po uverejenení tohto rozhodnutia, obyvatelia Kacviny prevzali svoje nové pozemky. Pozemok pre výstavbu školy bezprávne prevzal riaditeľ školy v Kacvine Andrzej Milaniak. Tento pozemok pre výstavbu školy bol zapisaný ako urbársky a urbár podnes musí platiť pozemkovú daň.

Dňa 10. februára 1962 občania na urbárskej schôdzi opäť zvolili Výbor výstavby školy v zložení: Michal Radecký (richtár), Jozef Radecký, Martin Vojčík (predseda urbára), Ján Magera, Ján Gecáček, Franciszek Janosik, Pavol Pčelár, Ján Molitoris a Tomáš Kubasek. Na tejto schôdzi členovia urbáru schválili návrh, aby každý obyvateľ Kacviny priviezol 2 m<sup>2</sup> piesku na jedného koňa, a tí ktorí kone nemajú, majú dodať na stavbu po 1 m<sup>2</sup>. Novozvolený výbor sa obrátil na vedenie Pieninského národného parku, aby piesok na výstavbu školy mohol brať v „PULKU“ t.j. z koryta Dunajca. Výbor tak tiež vybaľil otázkou piesku s lemajstrom Grzybkom, v ktorého rajóne bol Dunajec. Nakoniec piesok z Dunajca priviezli na stavbu.

Ale piesok, dovezený na stavebný pozemok, na ktorom sa mala budovať škola, po určitom čase zmizol, bol pomiešaný s pôdou a užívateľ ho zaoral.

Ak by piesok neboli zaoraný, bol by prekážkou a nebolo by možné zaorať celú parcelu. Každoročne parcielu orali a školské deti ju hnojili nasledujúcim spôsobom: Skoro na jar školské deti museli prinášať maštaľný hnoj v košíkoch, to platilo pre každé dieťa. Ak rodičia nedovolili dieťaťu priniesť hnoj, malo to pre neho zlé následky. Malo horšie známy alebo dokonca neprečíti nasledujúcej triedy.

(pokračovanie nasleduje)  
JÁN MOLITORIS

# FENOMÉNKA



Hoci od majstrovstiev sveta v atletike v Helsinkách uplynulo už niekoľko týždňov, mnohí športoví záujemci budú ešte dlho spomínať na toto nádherné podujatie a jeho hrdinov. K najväčším patrila nepochybne československá atlétka JARMILA KRATOCHVÍLOVÁ, ktorá vybojovala dve zlate a jednu striebornú medailu. Tejto znamenitej športovkyni venujeme dnešný príspevok.

Narodila sa 26.I.1951 v Golčovom Jeníkove nedaleko Kutnej Hory, kde jej rodičia boli členmi miestneho JRD. Prostredná z troch sestier vyrastala v prostredí, kde bolo treba robiť od svitu do mrku, a tak po príkladnej

vzťah k práci nemusela chodiť ďaleko. Už ako gymnaziastka v Čáslavi prejavovala všeobecné športové záujmy. Lákali ju najmä sprinty na 100 i 200 m, ale aj skok do diaľky a dokonca vrh gúľou. Práve tam sa pred 16 rokmi zoznámila s trénerom Miroslavom Kváčom, ktorý čoskoro usmernil jej záujmy len na behy. Ako neskôr vysvetlilo, bolo to veľmi správne rozhodnutie.

Nastalo dlhé roky spoločných tréningov i úsilia, úspechov, radosť, ale aj sklamani. Výsledky sa nedostavili hned. Samozrejme, po istom čase začala sem tam vyhľadávať preteky, ba získala i majstrovské tituly, ale nad priemer sa nemohla vyšívňať. A predsa mierila oveľa viac. Iní by sa boli už dávno vzdali, ale Jarmila sa nedala odradiť. Bezpríkladnou húževnatostou, po rokoch tvrdnej práce a odriekania — keď sa už blížila k tridsiatke — dosiahla konečne svoj cieľ. Prebila sa konečne do svetovej extratriedy šprintérók.

V olympijskom roku 1980 sa Jarmila dostala do vynikajúcej formy. Na OH v Moskve štartovala vo svojej korunnej disciplíne — na 400 m. Už v rozbehu ukázala, čo dokáže, keď zvifazila pred svetovou rekordérkou M. Kochovou. Vo finále sa poradie sice zmenilo, ale Kratochvílová vybojovala striebornú medailu skvelým časom 49,46 sek., tretím v histórii tejto disciplíny.

Potom už prichádzal úspech za úspechom. V r. 1981 dosiahla najlepší svetový čas na 400 m

— 48,61 sek. a navyše suverénne zdolala M. Kochovú. Okrem štvorstovky vytvorila československé rekordy aj na 100 m (11,09 s) a na 200 m (21,97 s). Aj vlnajší rok bol pre Kratochvílovú rovnako vydarený. Už v marci skvelú formu dokumentovala na halových majstrovstvách Európy v Miláne, kde na 400 m vybojovala zlatú medailu a súčasne vytvorila svetový halový rekord — 49,59 sek. Ďalšie úspechy dosiahla na európskom šampionáte v Aténach, kde sice prehrala s Kochovou, ale získala dve strieborné medaily: na 400 m a v štafete 4 × 400 m.

Najúspešnejší bol však tento rok. Tvrďa príprava v zime priniesla výsledky, aké vari nikto nečakal. Totiž naposlasy Kratochvílová začala skúšať svoje sily aj na 800 m a už vo svojom štvrtom behu na tejto trati, v júli t.r. v Mnichove, prekonala svetový rekord časom 1.53,28 min. To asi spôsobilo, že sa o niekoľko dní neskôr na prvých majstrovstvách sveta v Helsinkách rozhodla štartovať aj v tejto disciplíne, ktorá vyhrala suverénne za 1.54,68 min. Druhú zlatú medailu vybojovala na 400 m, pričom ako prvá žena na svete zabezpečila túto trať pod 48 sek. a časom 47,99 sek. vytvorila svetový rekord. Napokon v posledný deň šampionátu sa významne pričinila k získaniu striebornej medaily pre ČSSR v štafete 4 × 400 m.

Keď sa jej neskôr novinári pýtali na plány do budúcnosti, odvetila, že by ešte chcela štartovať na OH v Los Angeles. Nepochybujeme, že vďaka svojej výtrvalosti a pevnej vôle sa na ne dokonale pripraví.

JÁN KACVINSKY

## Hviezdy svetovej estrády



ELTON JOHN

Je to jeden z najvynikajúcejších vokalistov a súčasne skladateľ a klavirista. Svoju hudobnú činnosť začína ako 16-ročný hráč na klavíri v nočných podnikoch v r. 1963. Istý čas učinkoval v bluesovej skupine Bluesology a v r. 1967 sa osamostatnil, začal vystupovať ako sólista pod menom John Elton (vlastné meno Reginald Kenneth Dwight). Vtedy sa zoznámil s mladým roľníkom Bernie Taupinom, ktorý sa stal jeho stálym autorom textov. Spočiatku píše pesničky pre iných spevákov, potom už len pre Eltona, ktorý začína spolupracovať s výrobnou platní DJM.

Už prvé platne: Empty Sky, John Elton, Connection, Your Song ziskavajú Eltonovi značnú popularitu. Pred nahrávaním ďalšej — 17-11-70 spevák organizuje svoju prvé skupinu Elton John Group, ktoréj členmi sú: Nigel Olsson, Dee Murray a Davey Johnstone. V r. 1972 s ich sprevodom Elton nahráva album Honky Chateau, ktorý sa stáva svetovou senzáciou. Keď mu v nasledujúcom roku vyšli ďalšie tri albumy — Don't Shoot Me, I'm Only Piano Player a dvojité Goodbye Yellow Brick Road, zaradili ho medzi najväčšie hviezdy svetových estrád. Platne obsahovali také známe hity ako Daniel, Crocodile Rock, Benny And The Jets a ďalšie.

Popri nahrávaní Elton vyvíja široku koncertnú činnosť. Vystupuje nielen vo V. Británii, ale aj vo väčšine západných krajín a v zámorií, a všade je rovnako obľúbený. V r. 1976 sa nakrátko zmenil záujem o tvorbu Eltona, spôsobený o.i. horšou kvalitou jeho niekoľkých platní a pridržiavaním sa jedného hudobného smeru, bez ohľadu na meniacu sa módu. Ale už ďalšie nahrávky mu opäť prinavrili populárnu a výdatne rozšírili jeho bohatú kolekciu zlatých a platino-vých platní.

K najznámejším Eltonovým nahrávkam patria: albumy — Caribou, Captain Fantastic, Victim Of Love, 21 At 33, The Fox, ako aj malé platne — A Single Man, Mama Can't Buy You Love, Johnny B. Goode. Zložil také hudbu pre také filmy ako To Russia With Elton, ako aj Quadrophenia.

## ÚSPECHY KREMPAŠSKÝCH VOĽJBALISTOV

V júli t.r. sa v Krempachoch konala dve športové podujatia.

17.júla sa konal volejbalový turnaj o postup do finále vojvodskej spartakiády. Zúčastnili sa ho štyri mužstvá — Czarny Dunajec, Jordanów, Ochotnica Dolna a Krempachy, ktoré sa prebojovali miestnymi a obvodnými súťažami. V turnaji zvíťazil LZS Spiš Krempachy, keď porazil Ochotnicu Dolnú 2:0 a Czarny Dunajec 2:0 a tým postúpil do finále vojvodskej spartakiády v Nowom Sączu.

ukázali, že boj o pohár bude tvrdý.

Pohárový systém turnaja vyradil na začiatku slabšie mužstvá z Podcerwoného a Lopusznej. Po párhodinovom boji turnaj vyhral LZS Spiš Krempachy, keď porazil Durštín 2:1, a Slavoj Spišská Belá 2:1. Druhé miesto obsadil Durštín, ktorý vyhral s Lopusznom 2:0 a po veľmi zaťatom a urputnom boji so Slavojom Spišská Belá 2:1. Na treťom mieste sa umiestnil TJ Slavoj Spišská Belá, ktorý v tomto roku prišiel do Krempach v slabšom zložení ako po iné roky.

Bojovalo sa tvrdzo, ale korektné, za neustáleho povzbudzovania krempašských divákov. Radost bola o to väčšia, že turnaj vyhral domáce mužstvo a pohár zostal v tomto roku v Krempachoch.

Pre víťazov Gminná a Vojvodská rada Eudových športových skupín pripravila odmeny. Za prvé miesto LZS Spiš Krempachy získal pohár a športové náradie, za druhé a tretie miesto Durštín a Slavoj Spišská Belá

dostali diplomy a taktiež športové úbory a náradie.

Organizátori, tj. L.Z.S. Spiš Krempachy, pripravili ešte jednu symbolickú ale o to milšiu a prekvapivú odmenu — diplom a cyklistickú čiapku pre najlepšieho fanúšika. Odmenu získal najvernejší a najlepší fanúšik z Krempach Jozef Griguš, ktorý doteraz nechýbal ani na jednom turnaji. Vždy vytrvalo stojí na postrannej čiare ihriska a húževnatá povzbudzuje „svojich chlapcov“ a svojimi často vtípňymi poznámkami vzbudzuje všeobecnú veselosť.

Najväčší podiel na príprave a organizácii turnaja má zapálený športovec, tréner a zároveň vedúci krempašského mužstva Jozef Petrášek, ktorý sa neúnavne stará o rozvoj športu na viedecku.

Krempašania hrali v zložení: Jozef Kačmarčík, Jozef Krištofek, Valent Griguš, Andrej Bižub, Daniel Griguš, Vojtech Wiercioch a Marek Paluch.

DOMINIK SURMA

24.júla sa konal v poradí už štvrtý ročník volejbalového turnaja o Pohár Spiša pri príležitosti sviatku Obrodenia Poľska. V tomto roku sa na turnaji zúčastnilo 5 mužstiev: Slavoj Spišská Belá, Durštín, Lopuszna, Podcerwoné a LZS Spiš Krempachy. Tento turnaj má v Krempachoch dobré meno a ako vždy vyvoláva všeobecný záujem. Aj v tomto roku prilákal úctyhodný počet divákov a fanúšikov. A nesklamali sa. Už prvé sety

# Popoluška

Bola raz jedna sŕotka a nemala nikoho, len neboráka otca horára, lebo jej chudinka matka zomrela. Teraz bola biedna, ale keď sa otec onedlho oženil bola ešte biednejšia. Macocha mala tiež dcéru v tých rokoch ako naťa sirota a obe boli mrchavé, zle jej robili ako len vedeli. Sirota bola krásna ako jarná ruža, a to najmä macoche oči klalo, lebo jej dcéra bola mrzká. Od zlosti zaťala vymýšľať, ako by jej len ubližila.

Raz v sobotu bola veľká hostina a všetky dievčatá sa ta pobrali, len macocha nechcela siroto pustiť, že čo by ona tam robila, aby vraj len doma ostala.

Tu vezme mericu hrachu a mericu šošovice, vysype na hromadu, zmieša a káže jej, aby to pekne čisto prebrala, kým sa vráti, lebo inak bude zle.

Macocha s dcérou sa vyfintili, ako vedeli, a odišli. Popoluške bolo smutno, nevedela si rady s toľkou hľbou miešaniny a dala sa do pláču. Vtom ju počuli dva holúbky. Prileteli na oblok, zadobkali a spýtali sa jej:

— Čože tak pláčeš, Popoluška?

— Ach, — povie ona, — macocha ma ne-pustila na tanec a dala mi ešte túto miešaninu rozobrať na čisto, aby ani zrunko šošovice v hrachu nezostalo. Ja to nemôžem tak chytrivo spraviť a macocha ma zbije, keď sa vráti.

— Neboj sa, dievčička, — povedia tie holuby, — ale počuj, čo ti poviem. Donesieme ti oriešok, ty si ho otvor, nájdete v ňom šaty, oblečieš sa do nich a chod na tanec! My ti zatial všetko pobreberáme. Aleže nepovedz nikomu, kto si, odkiaľ si! Keby ta macocha alebo sestra chválili, nedaj sa im do známosti, ale utekaj domov, prv aký pôjdu ony.

Dievča sa im podľaovalo a poslúchlo. Vy-tiahlo z orieška šaty biele ako lalia, oblieklo sa a bežalo. Všetci sa už veselili, tancovali, ba aj sám mladý knieža prišiel na tanec. Ako sa ukázala Popoluška, knieža ju hned pojal do tanca a viac z nej oka nespustil, iba s ňou sa zvŕhal. Len to ho mrzel, že nechcela povedať, kto je, odkiaľ je.

Pribehla domov a tu už všetko bolo na mieste, hrach a šošovica prebraná. Holúbky vzali len šaty v orieškovej škrupine a už odleteli, ktorí, kam sa podeli. Ledva sa im Popoluška stačila podľať.

Zanedlho prišla i macocha a sestra a tu sa mala Popoluška čo napočúvať o akomsi neznámom utešenom dievčati, čo sa nielen všetkým, ale aj samému knieža tak zapáilo, že s druhou ani tančovať nechcel.

Od toho tanca nemal knieža pokoja, čo len vždy o tom rozmýšľal, ako by tú neznámu našiel.

Coskoro bola zase hostina a knieža sa len zberal. Macocha i jej dcéra sa ešte väčší vysintili, na tanec sa brali, a keď sa naň pýtala aj Popoluška, okríkla ju macocha:

— Vedť ti ja dám, ty škrata! Doma budeš sedieť, ani sa nepohnes od pece. Za takú chyzdu by som sa musela len hanbiť!

Potom vzala mericu prosa a mericu maku, dobre to všetko zmiešala, vysypala na stôl a povie Popoluške:

— Toto mi preberieš, kým sa vrátimes, lebo ti bude beda!

Všetci odišli, len biedna sirota zostala doma plakať. Zle sa jej preberalo, nuž dala sa do pláču a zafikala:

— Ach, mať moja, čože si ja počnem!

Nestačila to ani vyrieť, už sedeli na oboku holúbky. Popoluška sa veľmi zaradovala, keď ich zase zazrela, otvorila im oblok a holúbky jej poznove doniesli orech a v ňom ešte krajsie šaty ako minule.

Naradovaná Popoluška vezme šaty, oblieče sa. Radosť bolo na ňu pozrieť. Ak bola po prvý raz krásna, teraz bola ešte krajsia. Keď sa zjavila na hostine, všetci sa iba na ňu dívali a knieža z nej oka nespustil. Ani teraz mu nechcela prezradit, kto je, odkiaľ je, a nad ránom sa mu chytrivo vyšmykla a hybaj! domov. Tam sa do starých šiat preobliekla, holúbkom, čo zatiaľ pekne-ručne mak od prosa popreberali, sa podľaovala a ledva holúbky odleteli, už tu bola macocha s dcérou.

— Či si popreberala? — opytuje sa jej — Popreberala.

Stará sa čudovala, ako to mohla tak chytrivo urobíť, ale nepovedala nič, len začala tú krajsnu tančeniu chváliť.

Na tretiu sobotu, keď bola hostina, macocha kázala Popoluške doma zostať, vzala múku, mericu popola, zmiešala všetko dokopy a naručila jej to na čisto prebrat, kym sa nevráti.

„Vedť ty teraz neuješ mojej metle“, pomysela si macocha a odišla. Smutná Popoluška už iba holúbky vyčakúvala lebo vedela, že by sama múku od popola nemohla oddeliť. A holúbky, veru, aj príšli a doniesli ešte krajsie šaty ako dosiaľ. Celá sa v nich naša Popoluška ligotala. Holúbky jej zase prikázali, aby nikomu nezradila, kto je, odkiaľ je a žeby pred macochou prišla domov.

Ako prišla Popoluška na tanec, knieža sa len okolo nej mal. Ale darmo ju z očí nespustil, Popoluška sa mu nad ránom stratila a hybaj! bežala domov. Lenže knieža figilar dal predo dvere smoly vyliat a na tú smolu sa prilepila Popoluškina črievička. Čo malo chuda robiť? Nechala ju tam a bežala ďalej, aby ju len macocha nezastihla. Chytrá sa preobliekla, holúbkom podľaovala a už tu bola aj macocha.

— Či si všetko prebrala? — skrikla hned odo dverí.

— Prebrala, — rieka Popoluška ticho.

Darmo sa pajedila macocha, robota bola krásne porobená. Nuž o chvíľu začne rozprávať, čo sa prihodilo tej peknej paničke, ktorá ustavične s kniežatom tancovala.

ELENA CHMELOVÁ

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

# Jesenňý snár

Zbohom, leto, zlatá záštava, ktorú vietor zo stožiara spúšťa!

Rok má večer.

A príroda zaspáva.

A padá list za listom a šušťia: Jesen' je sen! Jesen' je sen!

Sní sa nám,

že paraz vzbívli zápalky s hlavičkami zo zelenej sýry. Znamená to:

zo stromov sa do diaľky vôňa zrelych jabĺčok už šíri.

Sníva sa nám vlak a v oknách vozňov tiesniace sa plánov plné hlavy.

Znamená to:

dozrelo už hrozno.

Každé zrnko plné sladkej štavy.

V králi lesa zazriet oči srnky znamená, že dozreli už trnky.

Mnoho machní na pižáku neba znamená,

že slyšky obrať treba.

Sníva sa nám slávnosť v záhrade, na konároch tisíc žiaroviek.

Znamená to,

že je na rade

oberačka hrušiek-maslovek.

Každa z nich je čoraz viacelj sladká. Dnes nám svieti ako sésedesiatka, zajtra sa už zmení na stovku.

Vynášli sme superžiarovku!

Vitaj, zima, biely zošitok!

Co za stopy v tvojich riadkoch stojí? To sem básnik vytukal svoj zážitok kopytkami pisacieho stroja:

Jeseň je sen!

Jeseň je sen!

LUBOMÍR FELDEK

POZOR MLADÍ ČITATELIA!  
KRESLIARSKA SÚTAŽ ŽIVOTA

Vypisujeme pre našich mladých čitateľov kresliarsku súťaž:

## JA A MOJE PROSTREDIE

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitatelia, ktorí nám pošlu svoje obrázky aspoň na jednu z uvedených témy:

- rodná obec, ● váš dom a rodina, ● prázdninové zájazdiky.
- každodenné povinnosti, ● škola, ● vaše hry a zábavy.

Svoje práce môžete vykonať farbovoľnou technikou, nakresliť alebo namaľovať pastelkami buď vodovými farbami.

Obrázky posielajte na adresu našej redakcie do 15. decembra 1983. Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia hodnotné vecné odmeny. Okrem toho odmeny udelíme všetkým učastníkom súťaže.

## NAŠA FOTOHÁDANKA



Naša snímka predstavuje jedného z najvynikajúcejších amerických pástiarov, mnohonásobného profesionálneho majstra sveta v najtažšej hmotnosti. Bol olympijským víťazom v Ríme (1960), kde vyhral vo finále z poľským pástiarom Zbigniewom Pietrzykowským. Vystupoval proti vietnamskej vojne. Pre uľahčenie uvádzame, že sa predtým volal Cassius Clay. Napište nám jeho dnešné meno a pošlite do redakcie.

\* \* \*

V Živote č. 303 sme uverejnili snímku československého tenisu Jána Kodeša. Knihy vyžrebovali: Katarína Baďuríková zo Svitu, lej. Helena Michaláková z Kac-Cyril Klukošovský z Novej Bevína, Anna Grigaláková z Vyšných Lapšov a Ján Subisiak z Fridmana.

# O varšavskej



## Siréne

Za mesačných nocí šepocú vlny  
Visly búťavým vŕbam Mazovša  
takúto povest:

Bolo to dávnejšie ako dávno.  
Nad pralesmi Povislia a Mazovša  
vládol vtedy mocný vladyka  
Ziemovit. Čo sa však nestalo?  
Raz poľoval vladyka v lese a  
dal sa prenasledovať raneného  
tura. Padla hustá noc. Ziemovit  
zablúdil. Zovšadial ho obstúpil  
strašný ľierky prales. Odrazu začul  
vladyka úpenlivé ženské vojanie.  
Hlas bol stále naliehavejší,  
toraz vábivejší a sladší, a  
neodolateľnejší. Nohy ho samé  
niešli za tým čarovným hlasom.  
Prišiel na breh Visly. Tam klesol  
Ziemovit nasmršť utrudený.  
Vtom sa zo spenených vln vynořila  
prenádherná vodná panna,  
dopoly ryba, dopoly žena. Bola to  
vislanská Siréna. Uhrančivým  
hlasom oslovia Ziemovita:

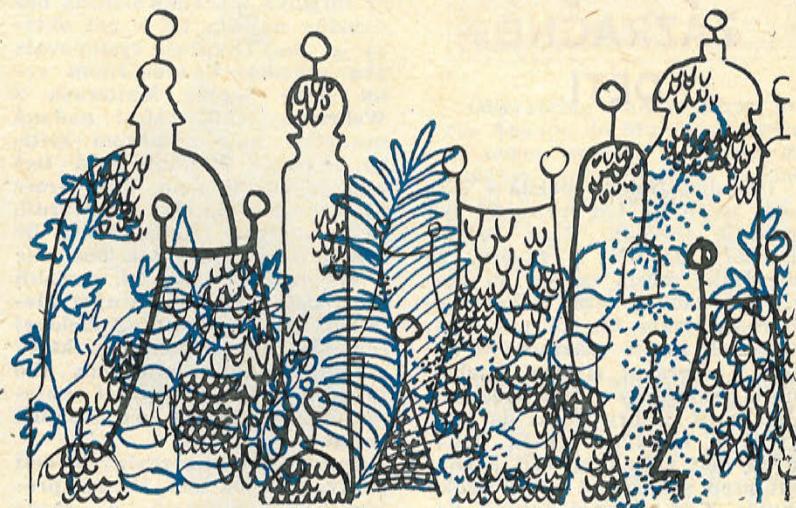
— Vladyka Povislia, knieža  
Mazovša, nedám ti zahynúť.  
Tamhľa, na brehu Visly, nájdete  
prístrešie. Žije tam rybár Vars  
so ženou Savou. Chudobní sú ako  
moja dlaň, ale so všetkým ďeľ  
majú, podelia sa s tebou. Siréna  
sa ponorila do rieky a uradovaný  
Ziemovit sa pobral do Varsovej  
slamenej chatrče. Vars a Sava  
prijali ho ako brata, načovali,  
ku krbu posadili. Dlhý čas žil  
Ziemovit v pralese nad  
Vislou s rybárom Varsom. A keď  
odchádzal, riekoval mu:

— Všetko, čo vidíš, bude odte-  
raz patríť tebe a tvojmu potom-  
stvu.

Vars a Sava mali jedenásť synov.  
A každý si zhlobil chalúpku  
povedľa otcovej. Aj tí mali synov,  
a ich synovia synov.

Tak vzniklo mesto Varsa a  
Savy na brehu Visly, na pies-  
koch Mazovša. A dosiaľ má to  
mesto zviednú Sirénu v znaku.

Spr. B. BENČÍKOVÁ



## ZALOŽENÍ PRAHY

Jednou, když knieže Přemysl  
navštívil s kněžnou Libuší hrad  
Libušín, vystoupili spolu a s  
družinou na nejvyšší místo hra-  
du. Byl večer a v září zapada-  
jícího slunce se prostírala na  
všechny strany krajina, v které  
zanechalo stopy lidské dílo. Po-  
le se střídala s osadami a pa-  
stvinami, les ustoupil k obzoru  
a držel tam stráž jako sevřený  
šík. Oslňující slunce klesalo do  
lesa a stín hradu k východu.

Kněžna Libuše se obrátila k  
modrým a vlahým stínům postu-  
pující noći a náhle se všechno na  
zem i v ovzduší zmocnilo ve-  
liké ticho. Nikdo z družiny ne-  
promluvil, výtr zatajil dech a  
ptáci, kteří do té chvíle prozpě-  
vovali, zmlkli v korunách stro-  
mů. Kněžna vztáhla ruku k vý-  
chodu, a jako by se v mračnech  
a večerních parách dotýkala  
něčeho v dálce, pohnula jemně  
prsty a promluvila:

„Vidím veliký hrad a jeho slá-  
va stoupá ke hvězdám. To místo  
leží ukryté v hlubokých lesích,  
od severu je chráněné údolí potoka  
Brusnice, od jihu široká skalnatá  
hora. Řeka Vltava si razí  
cestu pod jejimi svahy. Tam jdě-  
te a spatříte uprostřed hvozdů  
člověka přitesávajícího práh domu.  
Zde postavte hrad a naz-  
vete jej podle přitesávaného prá-

hu Praha. A jako na prahu  
skláňejí i veleci páni hlavu, tak  
ji budou skláňet i před tímto  
hradem.“

Knieže Přemysl a družina hle-  
děli tam směrem, ale viděli je-  
nom postupující noc. Budoucnost  
v ní byla skryta jako drahokám  
v hoře.

Ještě chvíli mínila bílá ruka  
kněžny do daleka, potom od ní  
všecký duch odstoupil a týpý  
v očích pohasl. A když tomu bý-  
vá u proroků a básníků, když u  
Libuše nadšení umdlelo, pro-  
budiло se v těch, kdo ji poslou-  
chalí, a hned se začali chystat  
na cestu.

S rozbráskem nového dne vy-  
razili poslové na východ, aby  
našli místo, o němž mluvila  
kněžna. Narazili na údolí potoka  
i na skalnatou horu a vstou-  
pili do hvozdu, odkud bylo slyšet  
pravidelné rány. Našli muže,  
který přitesával práh domu.

Nerozpakovali se a pustili se  
do díla. Káceli stromy, stavěli  
sruby, vršili val. Tak vyrostl na  
levém břehu Vltavy hrad Praha,  
dřevěný jako Vyšehrad, ale pro-  
stornější a výstavnější. Jméno  
Praha se rozbehlo od úst k  
ústům po celé zemi. Cizí kupci  
si je odnášeli do dalekých zemí.

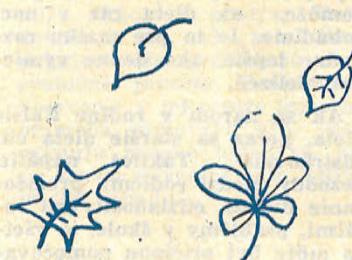
EDUARD PETIŠKA  
(Čtení o hradech)

## Vejáre

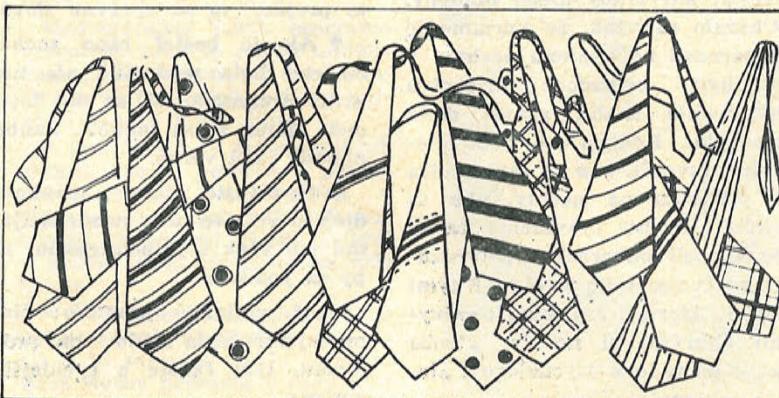
Zlatozltá jeseň  
klope vetrom na sady.  
Vejáre vám nesiem,  
dáždik vám ich zasadí

Sadí dáždik, sadí,  
z listov krásne vejáre.  
A sady sú rady,  
tančia s vetrom, bujaré.

KAROL KARMAN



Petr a Pavel se rozhodli, že  
si koupí stejné kravaty. V ob-  
chodním dome měli kravat, až  
oči přecházely — jedna hezčí  
než druhá. Ale dvě stejné ne  
ne najít. Podaří se to vám?



## Máš postreh?



## Nauč sa kresliť!

Skús nakresliť mačku (alebo ko-  
čúra) tak, ako to vie Michal  
Hrdý, z časopisu Kvety.

## ZÁZRAČNÉ DETI

Istý deň Jimovi rodičia s úžasom zistili, že ich trojročný syn recituje abecedu. Zasa rodičia Barbory dospeli k záveru, že dievčatko musia zapísť do školy, ale boli s tým ľahkosti — Barbora mala iba 18 mesiacov. O oboch týchto „zázračných detoch“ rozprával riaditeľ Spoločnosti pre otázky veľmi nadaných detí, prof. Henry Collis na kongrese v Londýne. „Veľa nadaných detí začína hovoriť a chodiť pred skončením prvého roka života. Keď začínajú hovoriť, hovoria celými vetami a nie jednotlivými slovami. Majú nepravdepodobnú pamäť. Potrebujú veľmi málo spánku, niektoré spia v noci iba 3 hodiny.“

Väčšina tzv. normálnych ľudí potrebuje 15 rokov, aby sa naučili to, čo je v živote najpotrebnejšie a ďalšie roky, aby k vedomostiam pripojili skúsenosti. „Zázračné deti“ už v detstve prekračujú normy určené pre dospelých. K takým deťom patril medziiný W.A. Mozart, ktorý ako 6-ročný napísal prvé sonáty, francúzsky matematik a filozof Blaise Pascal, ktorý ako 12-ročný uverejnil dôležitú vedeckú prácu, matematik Gauss, ktorý ako 3-ročný počítal ako profesor, hoci ho tomu nikto neučil.

Aj dnes poznáme takéto nadané deti, napr. Elmar Eder z Garching pri Mnichove ako 12-ročný lepšie poznal matematiku ako jeho učiteľ a začal študovať na univerzite. Ako 14-ročný mal už diplom z matematiky a fyziky a ako 19-ročný doktorát. Zázračným dieťatom bola aj speváčka Wagnerových diev Al-

ca Siljaová, ktorá ako 5-ročná bez namáhy zvládla tri a pol oktavy a ako 11-ročná vystupovala ako sólistka. V tom istom veku Anne Sophie Mutterová z Wehra v NSR, veľmi nadaná huslistka, bola miláčkom kritiky. Yehudi Menuhin bol tiež zázračným dieťatom, ako 7-ročný koncertoval, ale vždy tvrdil, že talentovaní ľudia, ktorí by cvičili na husliach tak dôsledne a systematicky ako on, dosiahli by takisto veľa. Zázračným dieťatom bol aj nositeľ Nobelovej ceny Werner Heisenberg, ktorý v mnichovskom gymnáziu ako 15-ročný často zastupoval profesora matematiky a učil starších kolegov.

Dnes väčšina zázračných detí prekvapuje iba tým, že skôr prejavujú inteligenciu a rôzne schopnosti, ako ich rovesníci. Neskor, po období dozrievania deti trafia svoju prevahu. Žijú ako veľmi talentovaní, ale nie mimoriadne vyznamenávajúci sa dospelí.

Okolo 140 bodov koeficientu inteligencie znamená nadpriemernú inteligenciu. Za priemer sa považuje 100 bodov. 120 bodov znamená schopnosť študovať na vysokej škole a 130 schopnosť prednášať na vysokej škole. 50% ľudí má koeficient inteligencie 90 až 100; 25% prichádza na svet s vyššou budú nižšou inteligenciou ako priemerná. Koeficient inteligencie vyše 130 má 2%, a vyše 140 iba 0,4% ľudí. To znamená, že 2% detí má mimoriadne schopnosti.

Fakt, že ľudia si nevšimajú schopnosti mimoriadne nadaných detí, pôsobi na nich zaťažujúco. Prof. Henry Collis tvrdí, že mimoriadne schopné deti, ktoré si nikto nepovídime, často sa obracajú na cestu zločinnosti. Ako zločinci sú tak genialní, že ich skoro nikdy nechytiť.

Iným dôsledkom nemožnosti využitia inteligencie je choroba v najširšom zmysle tohto slova. Záraň deti sú často citlivé a excentrické. Prednedávnom sa zastrelil 17-ročný Američan James Dallas Egbert, geniálny matematik, ktorý ako 13-ročný účial teoretické práce a ako 15-ročný začal študovať na univerzite. Egbert mal stále konflikty vyplývajúce z toho, že bol mûdrýjši ako väčšina dospelých, ale nedel si poradiť s psychickými problémami dozrievajúceho chlapca. Napriek tomu nie je pravdou, že zázračné deti sú len psychicky citlivé a jednostranne talentované, ale sa aj rýchle vyterpávajú a umierajú.

Iba prednedávnom sa zistilo, ako vzniká inteligencia s koeficientom 135 a vyšším. Pravdepodobne v momente oplodenia gény a chemické stimulatívne substancie dosahujú optimálnu konfiguráciu. Práve vďaka stretnutiu určitého vajíčka s určitým spermatozoidom dochádza k zlúčeniu sa najlepších schopností rodičov. Ak si uvedomíme nespočetné množstvo možných kombinácií neprekvapuje nás fakt, že zázračné deti sú tak zriedkavé. Dvaja britskí genetici tvrdia, že čo najmenej 20 a pravdepodobne i 100 génov je zodpovedných za inteligenciu človeka. Jednotlivé gény dedime však nezávisle od iných a k tomu ešte je tu otázka či gén je dominantný alebo recessívny. Závisle na uložení

sa génov môže dojsť aj k narodeniu sa nevyvinutých náležitostí géniom. Zvlášť časte sú prípady ľudí, ktorí bleskovo počítajú, totiž sčítanie, odčítanie a násobenie nevyžaduje veľmi zložitú inteligenciu.

Niekto vedci sa v šesdesiatych a sedemdesiatych rokoch usilovali dokázať, že mimoriadne schopnosti možno nielen dediť, ale aj nedobudnúť učením. Je pravdou, že veľmi veľa možno dosiahnuť vďaka systematickej výuke, ale pravdou je aj to, že existujú neobvyklé možnosti fungovania mozgu, ktoré sú absolučne nezávisle od vonkajších vplyvov. Nepotvrdila sa ani téza, že sa čoraz viacej zázračných detí rodí v dôsledku pôsobenia radioaktivity na gény. Mutant so supermozgom je mytom.

Tajomstvo zázračných detí ostane ešte dlho nevyriešené. Jedno je však isté: zázračné deti nie sú „zázrakom“. Potvrdzuje to aj sv. Augustín, ktorý keďosi povedal: „Zázraky nie sú proti prírode, sú len proti tomu, čo vieme o tejto prírode“.

**O KOKEJ DO POSTELE?** Mnohým deťom by sa to páčilo, ale rodičia majú iný názor. Medzi siedmou a deviatou večer — to je čas, keď sa väčšina detí musí uložiť spať — obvykle s nevôľou. Všetky deti však nepociťujú rovnakú potrebu spánku. Rodičia musia sami vypočítať, aká je to so spánkom dieťa. Približná potreba spánku pre deťi by mala byť takto:

1 rok — trinásť a pol hodiny  
2 roky — dvanásť a pol až trinásť hodín

3 roky — dvanásť až dvanásť a pol hodiny

4 roky — jedenásť a pol až dvanásť hodín

5 rokov — jedenásť a pol hodiny

6 rokov — jedenásť hodin

7 rokov — desať a pol hodiny.

V každom prípade musia rodičia sami počať rytmus spánku svojho dieťa. Deviata hodina večer je viac najneskorší termín, aby dieťa išlo spať. Pravda, sem tam sa môžu vyskytnúť výnimky...

## KÝM DIEŤA DOSPEJE

**OBHRÝZA SI VÁSE DIETA NECHTY?** Asi päťta detí si „pestuje“ tento zlozvyk. Nechty si obhrýzajú deti predškolského veku i školáci a ani v neskôršom veku nie je tento zlozvyk zriedkavý.

Pričin obhrýzania nechtovej je viac. Psychické problémy tu sice tiež zohrávajú svoju úlohu, ale často sa preceňujú: deti, ktoré si obhrýzajú nechty, nemožno ešte označiť za chronických neurotikov. Nielen nedostatočná rodičovská starostlivosť či prefaženosť v škole je príčinou tohto javu.

S pribúdajúcim vekom vnímajú deti svoje okolie čoraz aktívnejšie. Vo väčšinom zaujatí hrou si niekedy začnú obhrýzať nechty, najmä ak ich nemajú vždy nakrátko ostrihané. Dorastajúce dieťa by malo mať teda nielen svoju vlastnú zubnú kefkú, ale i vlastný pilník na nechty. Pri odvykaní od obhrýzania nechtovej nepomôžu totiž ani tresty, ani sluby alebo odmeny. Ukázalo sa však, že upriamenie pozornosti na hygienu nechtovej v mnohých prípadoch priaživo ovplyvnilo snahu zbaviť dieťa zlozvyku. Rodičia by mali dieťa vysvetliť, ako sa zaobchádza s pilníkom na nechty, ako sa treba o nechty pravidelne staráť. Skúsenosti odborníkov potvrdzujú správnosť tejto metódy. S tými deťmi, ktoré si ani takto neodvlekli obhrýzať si nechty, treba zájsť po radu k psychológovi alebo lekárovi,

**MOKRÁ POSTIELKA.** — O nočnom pomočovaní detí sa hovorí, že je to „vnútorný pláč“ dieťa. Obvykle okolo piateho roku sa deti naučia dokonale kontrolovať potrebu močenia, ale predsa sa stáva, že sa ráno zobudia v mokrej postielke. Ako na to?

Prvá cesta, samozrejme, vede k lekárovi. Trpí dieťa na infekciu močových ciest? Je prechladnuté? Má hlisty? Alebo azda cukrovku? Ak lekár nenájde orgánické ochorenie, môže mať pomočovanie dva dôvody: buď dieťa spi v noci tak hlboko, že nečíti plný močový mechúr, alebo trpí psychicky. V prvom prípade pomôže, ak dieťa raz v noci zobudíme. Je to pre matku rozhodne lepšie, ako denne vymieňať bielizeň.

Ak sa narodi v rodine ďalšie dieťa, neraz sa staršie dieťa cíti odstrkované, nezhyd medzi rodičmi, preťažovanie dieťa ctižadostivými rodičmi, problémy v škole, to všetko môže byť príčinou pomočovania sa. Je dôležité, aby sa rodičia snažili porozumieť svojmu dieťa, aby zistili, aká starosť ho trápi a pokusili sa zlo odstrániť. Ako inak pomôcť malému nešťastníkovi?

• Netrestajte nikdy dieťa, ak je ráno postielka mokrá. Hanbi sa za to tak či tak. „Neboj sa, to prejde,“ to sú správne slová.

• Ak je posteľ ráno suchá, môžete dieťa pochváliť, ale nie príliš prehnane. Ak sa mu totiž opäť stane, že sa pomočí, hanba nebude taká veľká.

• Nedávajte pred spánkom dieťa tekutin, neodriejajte mu ich však s priponiekou, že by sa pocikalo!

Plati základné pravidlo: čím menej vzrušenia okolo tohto problému, tým ľahšie a rýchlejšie zmizne,



## MÚDROSTI

Láska a vojna zrovňáva stavy.  
(Kniha poľských príslušníkov)

Dovoľ, aby fa predbehli na ceste, ale bráň sa pred tým v živote. (L. Lohberger).

Idiotky nikdy nie sú takými idiotkami, akými sa zdajú. Idioti — áno. (M. Archard)

Všetko, čo má trvať, rastie pomaly. (L. Bonaid)

Neraz sa drahlo platilo, keď sa dve straky ťahalo za chvosty. (T. Frangrat)

Zivotná múdrost nie je majetkom generácie, ale generácií. (M. Rázus)

Pevnosť charakteru je jednou z tých vecí, ktoré si podmaňujú skutočné srdce ženy. (Stendal)

## VIEŠ, ŽE...?

Ratan 600 — tak pomenovali veľký rádioteleskop Sovietskej akadémie vied. Bol vybudovaný na severnom Kaukaze. Umožňuje výskum vzdialených oblastí vesmíru. Rádiiové analýzy Ratana dokazujú, že naša galaktika je pokojná, ale prebiehajú v nej evolučné procesy. Senzáciou je objavenie v jej centre tajomného prameňa rádiových vln. Zatiaľ existujú mnohé hypotézy, ktoré sa snažia vysvetliť túto astronómickú záhadu.

• Zair, najväčší na svete výrobca diamantov, ich ročne ťaží 15 miliónov karátov, z čoho 5% sú klenotnícke diamanty.

• Medzinárodná výstavná kancelária rozhodla, že všeobecná svetová výstava v roku 1989 sa bude konať v Paríži v súvislosti s 200.výročím francúzskej revolúcii.

Medzinárodný jazyk esperanto vytvorený pred 95 rokmi Ludwikkom Zamenhofom, sa dnes používa v 83 krajinách, pričom najväčší úspech má v Číne.

• Používanie automatických zbraní, ako aj bezčivost pytliačkov preriedili slonie stáda v Ugande. V rokoch 1970—80 zastrelili 90 percent týchto zvierat a znížili takto ich počet na 2000 kusov.

• V posledných šiestich rokoch polet obyvateľov Mexika sa zvýšil o 13 mln t.j. na 73 milióny. Zasa Nórsky prípad v roku 1982 iba 15 000. Nórsky je dnes 4 122 000.



Túto teplú pletenú bundu s vysokým golierom, raglánovými rukávmi zapínanou na zip, budú muži celkom iste radi nosiť.

Na chladnejšie jesenné dni vám navrhujeme tieto teplé pletené šaty s veľkým rokárom, a široký kockovaný kabátik s veľkými našítymi vreckami.

Každá žena má ráda hezké prádlo. I tém nejnáročnejším se jistě zalíbi noční košile a pyžama z viskózového hedvábí se silonem, které vyrábí bitgorajský závod „Mewa“.

Snímek CAF — Zbigniew Jaśkiewicz



## TAKÝ JE ŽIVOT

Obyvateľka Buenos Aires, Mária Aponte de Muranová otrávila sedem svojich priateľov. Za každým konštatovali, že príčinou smrti bol záchvat alebo srdcová choroba. Polícia sa začala zaujímať o celý prípad až vtedy, keď vysvitlo, že p. Muranová bola všetkým zomretým dôžna peniaze.

V jednom z obchodných domov v Stockholme zavesili obrovské zrkadlá, ktoré potom pozorovali. Vysvitlo, že na tisíc vchádzajúcich žien, pozeralo sa do zrkadla 412, ale na tisíc mužov — až 778.

Britskí sociológovia zasa dokázali, že muži sú dvojnásobne zhvoráčivejší ako ženy a klebecky, ktoré rozširujú, sú mimoriadne zlomyseľné.

Kto má najväčšiu šancu odvynúti si od fajčenia? — túto otázku riešili vedeči z univerzity v Los Angeles. Na základe pozorovania konštatovali, že fajčiai, ktorí sa snažia postupne obmedziť fajčenie, majú malé šance. Iba nemnohým sa podarilo definitívne zanechať fajčenie. Účinnejšie je nekompromisne zo dňa na deň skoncovat s cigaretami. Najmenej problémov v boji s touto nerestou majú vraj osoby vyše 45-ročné, ako aj tie, ktorých rodičia nefajčili.

Zaručenú metódu na neplatiacich daňovníkov vymäiel istý inkasant z Londýna. Navýteval zákazníkov v šatách nasiaknutých páchnúcimi chemickými prostriedkami. Každý bol ochotný odovzdať posledné groše, len aby čo najskôr dostal z domu „voňavého“ inkasanta.

Dnes si každý obúva také topánky, aké chce, aké sú módne a aké má. Voľákedy si mohol obúti také, ktoré pristali k jeho stavu. Bývali špicaté a široké, na nízkom alebo vysokom opätku.

## ZO STARÉHO KALENDÁRA

TO DIEVČA, ktoré sa v tomto mesiaci narodilo, je veľmi pozorné a pre jej vrtochy a ostrý jazyk niekedy nenávidené; je náhyné k závisti a k hnev, lúbi víno a kávu, ale keď si peniaze zaopatril, málo dá na ne; v rodinnom živote je pokojnou a prísnou matkou.

TEN MUŽ, ktorý sa v tomto mesiaci narodil, je často nerozchodený a prelibaný, skrže čo iným zapričiní škodu a mrzutosť, ale sa usiluje svoje chyby napravit; v jeho správaní sa je niekedy niečo odpudzujúce, kto mu ale po vôle robi, dobré sa baví v jeho kruhu; víno omnoho menej pije ako vodu.



**LEKARZ  
WĘTERYNARII**

P.T. NOWY TARG PRAGNIE UZYSKAĆ WIADOMOŚCI NA TEMAT HIGIENY CHOWU I ZAPOBIEGANIA CHOROBOM DROBIU.

Higiena i zapobieganie chorobom drobiu odgrywa bardzo poważną rolę w myśl ogólnie przyjętej w hodowli zasad, że łatwiej i tajniej zapobiegać chorobom aniżeli leczyć. Ptaki hoduje się często w dużych skupiskach, niekiedy wynoszących po kilka lub kilkanaście tysięcy sztuk, możliwość więc napotkania nosicieli pasożytów roślinnych lub zwierzęcych jest wielka. Liczba osobników podatnych na choroby jest o wiele większa niż w innych gałęziach hodowli zwierząt. Im bardziej warunki będą sprzyjające dla rozwoju ptaków, im skrupulatniej hodowca zredukuje okoliczności sprzyjające rozwojowi pasożytów tym prawdopodobieństwo wybuchu chorób będzie mniejsze. Biorąc jednak pod uwagę zagęszczenie i warunki hodowlane drobiu należy osobno opisać zasady higieny w małych skupiskach i osobno w dużych.

Male skupiska drobiu spotyka się w wiejskich zagrodach, gdzie zazwyczaj chowa się razem kilkanaście czy kilkudziesiąt kur, indyków, kaczek i gęsi. Ptaki korzystają z obszernych wybiegów i otrzymują z rąk człowieka dość różnorodną karmę bez specjalnych obliczeń. W takich gospodarstwach drób przeważnie pochodzi z lęgów naturalnych, często pisklęta pochodzą ze sztucznych lęgów, ale wychów ich jest naturalny pod kwoką. Drób przeważnie jest beznośny o niższej wydajności. Biorąc to pod uwagę należy stwierdzić, że drób w mniejszych skupiskach jest mniej uzależniony od umiejętności hodowlanych człowieka. Taki wychów jest raczej pół naturalny. Drób korzysta z obszernych wybiegów, na których uzupełnia sobie pod względem ilościowym i co najważniejsze, pod względem jakościowym brązki pokarmowe. Te warunki umożliwiają bardziej harmonijny rozwój ustroju ptaka, a tym samym wzrost odporności na wszelkie choroby. W małych skupiskach nie spotyka się wealle albo bardzo rzadko choroby spowodowane niedoborem niezbędnych składników pokarmowych. W gospodarstwach drobnych schorzenia drobiu wynikają przeważnie z braku higieny pomieszczeń. Ciasne karmiki trudne do oczyszczenia i odkażania w budynku przeznaczonym również dla innych zwierząt stwarzają warunki dla różnych chorób, a szczególnie takich jak cholera drobiu, pomór i gruźlica. Z po-

wyższego wynika, że brak higienicznych pomieszczeń w małych skupiskach drobiu stanowi główne źródło chorób. Z innych wad chowu gospodarskiego należy wymienić — wspólne pastwiska, gdzie z biegiem lat gromadzi się dużo jaj pasożytniczych, które stanowią źródło pasożytniczych chorób młodzieży. Inaczej wyglądają warunki bytowania drobiu w fermach. Poszczególne gatunki ptaków chowa się w fermach oddzielnie na ograniczonych wybiegach, skład karmy ptaków zależy w zupełności od człowieka. Tu w wielkich skupiskach drobiu, główną rolę odgrywają umiejętności człowieka. Jeżeli weźmie się jeszcze pod uwagę wysoką wydajność chowanych kur rasowych zrozumiałe będzie, że do higieny żywienia, to jednak ze względu na dużym stopniem zdrowotności pogłowia. Wprawdzie pomieszczenia dla drobiu w fermach stoją przeważnie na wysokości zadań, to jednak ze względu na duże zagęszczanie ptaków nawet drobne zaniechania higieniczne odgrywają poważną rolę przy wybuchu chorób. Ograniczenie wybiegów, na których ptaki nie mogą znaleźć brakujących im składników pokarmowych, powoduje zaburzenie w przemianie materii i obniżenie odporności organizmu. Przy sztucznym lęgu wychowie i żywieniu konieczne jest przestrzeganie zasad higieny pomieszczeń wybiegów i żywienia, w przeciwnym razie trudno ustrzec drób przed wybuchem tzw. chorób hodowlanych.

**HIGIENA POMIESZCZEŃ —** Pomieszczenia dla drobiu muszą być jasne, suche, w miarę ciepłe i obszerne. Chcąc sprostać tym wymaganiom należy wybrać półprzepuszczalny, dość żyzny grunt pod budowę kurników, teren nie wystawiony na wiatry, najlepiej na lekkiej pochyłości zwróconej ku południowi, przy czym kurnik winien być wyżej niż wybieg. Należy używać budulca warunkującego suchość i ciepłość kurników np. drewno. Wielkość kurniku musi odpowiadać przeznaczeniu. Nadmierne zagęszczanie drobiu prowadzi do zniżki temperatury, a co gorsze, zwiększa zawartość pary w powietrzu, co powoduje przegrzanie organizmu i w efekcie zapalenie płuc i nerek.

W zbyt obszernych pomieszczeniach, w czasie zimy temperatura może spaść poniżej zera. Dużą rolę odgrywa wentylacja, która w kurnikach nie może zawodzić. Grzedy nie mogą być umieszczone za wysoko, i muszą być ruchome, aby móc je było wynosić i odkażać. Sciółka użyta do gniazd i na podłodze musi być sucha i często zmieniana. Spleśniała sciółka bywa bardzo niebezpieczna dla najmłodszego drobiu. Pod wpływem wysokiej temperatury, wilgotni i braku przewiewu, pleśnie znajdują doskonale warunki dla swego rozwoju, atakują układ oddechowy ptaków i dżesiątkują całe pogłowie.

**HIGIENA WYBIEGÓW —** Wybiegi winny mieć 10–20 m<sup>2</sup> na

## ZUZKA VARÍ

### OSLÁVENCOM

#### ORIEŠKOVÉ ROŽKY

Rozpočet: 300 g práškového cukru, 150 g mandľ alebo orieškov, 2 bielka, vanilkový cukor, citrónová kôra alebo príchuť.

Cukor a zomleté oriešky miešame asi 20 minút. Potom pridáme citrónovú príchuť (ak máme citrónovú kôru), vanilkový cukor, bielka, všetko dobre vyviešame, lyžičkou naberieieme kúskok cesta, obalíme ho v pokrájaných orieškoch, sformujeme rožky, poukladáme ich na vymästený plech, vareškou trochu stlačíme a v stredne teplej rúre upečieme.

#### MRKVOVÉ LIEVANCE

Rozpočet: 1/2 lit. mlieka, 1 vajce, trošku soli, 20 g droždia, lyžička práškového cukru, 20 g hladkej múky, 2 kopcovité lyžice mrkví postrúhané na jemnom strúhadle, olej na vymästanie lievancej formy, maslo na omästanie lievancov.

Vo väčšom hrnci rozotrieme droždie s cukrom, 1 lyžicou vody a 2 lyžicami mlieka a necháme vykysnúť. Potom pridáme vajce, soľ a za stáleho miešania pridávame striedavo múku a mlieko. Nakoniec primiešame mrkvu. Hrnec prikryjeme čistou utierkou a cesto necháme na teplo mieste vykysnúť. Cesto lejeme naberačkou do dobre vymästených jamiek v lievancovej forme a smažíme po oboch stranach až sú ružové. Hotové lievance potrieme rozpusteným maslom a obalíme v škoricovom cukre.

### ČO NA OBED?

#### TORTILLA

Rozpočet: 500 g repného listu, olej, soľ, 4 vajcia.

Mladé listy z kŕmnej repy umyjeme, posolíme, dáme do hrnca, podlejeme vodou a udušíme. Potom vodou scedíme a listy posekáme. Vajcia rozštaháme, pridáme soľ, posekané listy zľahka premiešame a na rozpálenom oleji upečieme omelety.

Podávame s hráinkami.

Namiesto repných listov môžeme použiť aj iný druh zeleniny alebo zemiaky,

#### ZELEROVÁ POLIEVKÁ

Rozpočet: 1 veľký zeler, 1 kopcovitá lyžica sušených hríbov, soľ, petržlenová vňať, 30 g masla.

Očistený zeler pokrájame na kúsky a uvaríme v osolenej vode do mäkkia. Hríby namočíme na 2 hodiny do vody, potom ich odcedíme, posypeme rascou a udusíme na masti do mäkkia. Uvarený zeler prelišujeme a vymiešame s vývarom. Podľa potreby dolejeme teplú vodu, pridáme hríby, maslo, petržlenovú vňať a už len zohrejeme, zásmažku nerobíme, polievka sa dostatočne zahustí zelerom. Podávame s usmaženým chlebom, pokrájaným na kocky.

### ŠALÁT

#### TALIANSKY ŠALÁT Z ČERVENEJ REPY

Rozpočet: 600 g červenej repy, 1 lyžica nadrobno pokrájanej petržlenovej vňate, 1 lyžica oleja, 1 lyžička octu, mleté čierne korenie, soľ, mäta pieporňa.

Umytú červenú repu uvaríme do mäkkia, ešte teplú olípeme, pokrájame na kolieska. V misce vymiešame s ostatnými prísadami a necháme pol dňa marinovať. Upozorňujeme, že mäta pie-

porná je veľmi nenáročná bylinka, ktorá výborne rastie v každej záhradke pri dome.

### ŠETRIME V KUCHYNI

Namiesto drahých koreňových príchuťí mali by sme používať zelené vňate. Touto zásadou našich babičiek a prababičiek by sme sa mali riadiť aj my. Napríklad maslový chlieb posypaný čerstvou posekanou pažitkou je výbornou a zdravou pochúťkou tak pre deti, ako aj pre dospelých. Ostatne pažitku si môžeme pestovať dokonca aj doma v kvetináči a hodí sa do rôznych tvarohových, syrových a mäsových náterok, nadrobno pokrájanú pridávame do polievok, zväčša však obohatíme chuť duseného mäsa alebo hydy, a nakoniec vajcia uvarené na tvrdzo môžeme podávať s majonézou, do ktorej zamiešame nadrobno pokrájanú pažitku.

### MLADÝM GAZDINÁM

Vodu z vyvarenej zeleniny môžeme použiť na prípravu polie-

sztukę, być zadartą, a nadwyszytka sucha. Wybiegi zadartane nie tylko dostarczają paszy, ale do pewnego stopnia są oczyszczane biologicznie z chorobotwórczych drobnoustrojów. Są też pożądane drzewa i krzewy dające w miarę cień. Na wybiegach nie można składać nawozu. Podkreślił należycie, że młode ptaki muszą korzystać z osobnych wybiegów, po których nie chodził przedtem, przynajmniej od 1,5 roku drób dorosły. Młode ptaki są ogromnie wrażliwe na infekcje pasożyty oraz zarazki chorobotwórcze, których nośnikiem jest drób dorosły.

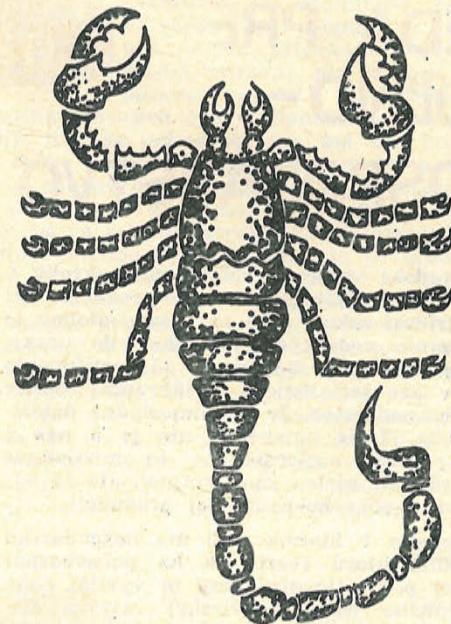
**HIGIENA ŻYWIEŃIA** — Hodowane ptaki muszą otrzymywać dostateczną ilość wysokowartościowej karmy. Przy jej podawaniu nie wystarczy znać dawki, ale należy również wiedzieć jakie składniki są potrzebne organizmowi. Jednostronne żywienie powoduje zaburzenia w procesie przemiany materii. Podawane pasze nie mogą zawierać trujących domieszek np. kąkolu. Jakość paszy zależy w dużym stopniu od przechowania oraz sposobu jej przygotowania. Istotna jest też jakość wody. Woda pochodząca ze zbiorników otwartych może zawierać pasożyty i stać się niekiedy przyczyną chorób. Niezbędna jest więc studnia lub wodociąg.

# Jaký jsi?

## ŠTÍR 24.X.-22.XI.

V přírodě dochází k bouřlivým rozkladním procesům, čemuž se přizpůsobuje i lidská povaha. Základním povahovým rysem Štíru je snaha vniknout až na dno všech věcí. Nikdo nenalézáme tolik protikladů, jako v povahách tétoho lidí. Vyžadují pozorné zacházení už od dětských let, kdy se snadno vychovávají, jen je nutno záhy poznat jejich slabosti a chyby. Jsou vybaveni úžasnou vůlí, která se dovede vyvijet kladně nebo záporně. Vždycky přesně vědě, co chtějí, rychle se rozhodují, jsou vytrvali a iniciativní. Napovrch jsou zdánlivě klidní, ale skrývají v sobě jiskru vášnosti, která dovede nenadále vzplanout. Byl-li Štír podrážděn, touží po pomstě a nikdy nezapomíná. Jeho pomsta dovede být krutá.

Vedle nejkrásnějších lidských vlastností leží na dně jejich duše i nejhorské sklonky. Záleží na tom, zda se jejich povaha kloní více ke hmotě, nebo k duševním hodnotám. Dobrý typ se vyznačuje mimořádně velkým nadáním. Má skvělou schopnost rozpoznávací, rychle vnímá a chápá a jeví zájem o vše. V jejich řadách nalézáme věhlasné přírodovědce, lékaře, spisovatele a umělce. Neú-



navně a bez oddechu jdou za svým cílem, nelekají se žádných překážek a dovedou vykádat, až přijde jejich doba. Znají svou hodnotu a potřebují si na lichocení, proto je mohou ovlivnit lidé, kteří tuto slabost znají. Dovedou pomoci, jsou-li o to požádáni, a jsou v takových případech velkorysi, i když přitom nezapomínají na vlastní prospěch.

Pro manželství se Štíři obvykle nehodí. Jejich manželství často ztrácejí.

### NÁŠ TEST

## Ste úplne zdravý?

Po každý raz si na Nový rok vinšujeme najmä to, aby sme boli zdraví. Zdravie si vinšujeme aj pri poháriku vína. Na zdravie sa u nás popije toho až-až. Mohli by sme byť národ zdravý ako orech. Žiaľ, nie je to tak. Ani sa nenazdáte a väčší priateľ, brat či sestra alebo príbuzný sa pobral do večnosti. A v tej chvíli, keď sa ľovek dopredu, že ten jeho priateľ vlastne ani neboli chorý, ani sa na nič nesťažoval, pomyslí si na svoju vlastnú telesnú schránku a začne sa o ňu väčšmi zaujímať. Ale sám na sebe máločo vyskúma. Preto sme pre vás vybrali 20 otázok, na základe ktorých by ste si mohli preskúmať vaš zdravotný stav. Tak, prosím, známkujte sa od 0 (nuly) po 4 (štvrťku). Štvorku napište, ak ste so sebou úplne spokojný.

### ZACÍNAME:

1. Ak stojíte vzpriamený, vidíte si na prsty na nohách? 0 1 2 3 4
2. Vyběhnete na 4. poschodie a nič počinutý? 0 1 2 3 4
3. Zobudíte sa ráno svieži a odpočinutý? 0 1 2 3 4
4. Zaspíte, len čo si ťahnete do posteľ? 0 1 2 3 4
5. Ako spíte, zle, ako-tak, dostačne, dobre, výborne? 0 1 2 3 4
6. Nemení sa vaša váha? (vzhľadom na výšku tela) 0 1 2 3 4
7. Unavíte sa po hodine chôdzky? 0 1 2 3 4
8. Znervózni vás prívelký hluk? 0 1 2 3 4
9. Po trojnásobnom nadýchaní vydrižte 20 sekúnd bez dýchania a vydýchnete potom pomaly a bez ťažkostí? 0 1 2 3 4

10. Chytí sa vás každá chripková epidémia? 0 1 2 3 4
11. Máte často zápal hrdla a bolia vás križe? 0 1 2 3 4
12. Krútite hlavou 20-krát doprava a naopak a nedostanete závrat? 0 1 2 3 4
13. Vydržíte stál bez pohnutia minútu na jednej nohe? 0 1 2 3 4
14. Rád si zaspívate? 0 1 2 3 4
15. Máte často veľmi zlú náladu? 0 1 2 3 4
16. Máte radosť z celkom nepatrného úspechu? (Napríklad, že sa vám prijal stromček na záhradke alebo vám prišiel po zdrav z Egypta od starej lásky?) 0 1 2 3 4
17. Dotkniete sa prstami pravej ruky dopredu vyšvihnutej pravej nohy? 0 1 2 3 4
18. Cítíte sa dobre po dobrém jedidle? Máte pocit, že ste sa osviežili? 0 1 2 3 4
19. Vydržíte mať minútu dopredu natiahnutú ruku? 0 1 2 3 4
20. Rýchlo sa rozhodnete konať? 0 1 2 3 4

No a teraz si zráťte štvorky, tie najlepšie, trojky, dvojky a jednotky. Ak ste získali len 20 bodov, sotva sa tu dá odvážne pripíjať na zdravie. Častejšie myslite na seba. Ak ste dosiahli viac ako 20, ale nie 40, aj tu sa treba šetríť a viacej staráť o zdravie, najmä dobrým spánkom, pravidelným jedlom a menej dákami starostí. Ak ste dosiahli viac ako 40, ale neprekročili 55, treba sa zdokonaľovať v ranných cvičeniach, pobytom v prírode a v tichom prostredí. Vyhýbajte sa najmä tomu, čo vám škodi. Ak ste dosiahli 70 bodov alebo viac, možno vám iba gratulovali. A to v hocijakom veku. Ale to neznamená, že sa nemusíte staráť o svoje zdravie.

vok, privarkov, omáčok, prípadne na podlievanie mäsa pri dusení.

Hlávkový šalát sa udrží svieži ak ho zabalíme do novinového papiera, ktorý zvrchu stlačíme a šalát spodnou časťou ponoríme do hrnečka so studenej vodou.

Ked' chceme, aby zemiaky pri varení v kožke nepopukali, do vody dámec trochu octu.

Z ovocia ľahko stiahneme kožku, ked' ho vložíme na 5 minút do vriacej vody (napr. marmule, broskyne, slivky, paradajky).

Supky z očistených jabĺčok umývame a v mierne teplej rúre usušíme. Môžeme z nich uvaríť zdravý čaj pre deti. Obsahujú vitamín C a pektín, ktorý pôsobí na črevnú sliznicu, najmä pri hnaťkach.

Na príparenie polievok môžeme použiť pôstruhanú a na masti opařenú mrkvíčku, petržlenovú vŕbu, paradajku alebo zelenú papriku.

Odstraňovanie peny z mäsovej alebo kosťovej polievky nie je správne, pretože sú to cenné bielkoviny, ktoré sa vysvarili do vody. Môžeme ich použiť do mäsových, pečenových, špíkových alebo žemľových knedličkov.

**ODPOVĚĎ:** Negativ — figura č.5

Skryvalka — 1-C, 2-D, 3-B

## VEDA PRE POŁNO- HOSPODÁRSTVO

Vojvodské stredisko roľníckeho pokroku v Starom Poli (Elbląské vojvodstvo) má už vyše tridsať rokov. Jeho základnou úlohou je zavádzanie vedeckých výsledkov do praxe, ich rozširovanie, školenie a zdokonaľovanie kádrov pre socialistický a súkromný sektor poľnohospodárstva. Je to mimoriadne dôležitá úloha. Totiž naposledy nie je u nás v tomto smere najlepšie, na čo mnohokrát upozorňovali nielen sami roľníci, ale aj odbornici v poľnohospodárskej produkcii.

Stredisko v Starom Poli má hospodársku základňu, ktorú tvorí 600 ha poľnohospodárskej pôdy. Dovoľuje mu to vyvíjať chov plemenného dobytka frizskej rasy a čistokrvných oviec rasy Texel (na snímke jahňatá tejto rasy).

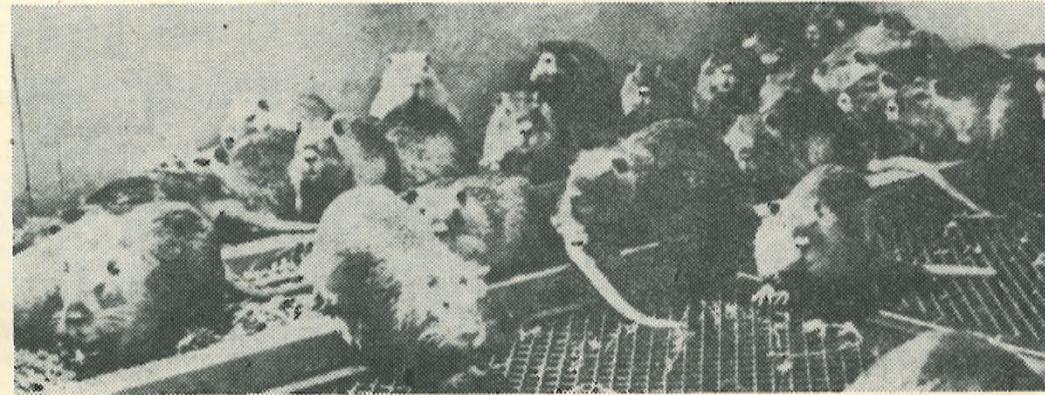
Zároveň v stredisku robia výskumy, ktorých cieľom je preveriť osoznosť prác poľnohospodárskych ústavov pre Żutawy, braniewsko-skopaslekskú vysočinu a sztumsko-prabutskú oblasť. Miestne laboratórium je zamerané na poskytovanie služieb. Hodnotí sa tuná kvalitu jaderných a objemových krmív, suchých a mokrých. V Starom Poli pracujú tiež nad metódami rekultivácie poľnohospodárskej pôdy na Nowakowskom ostrove, najmä ornej pôdy a lúk, ktoré zničila posledná povodeň.



Hodno tuná poznamenať, že v posledných rokoch badateľne stúpol chov oviec na Spiši a Orave. Tak napr. v Kacvíne na Spiši rolníci chovajú tento rok vyše 5 tis. oviec a jahniat, teda dvaapokrát viac než kedyko-

vek predtým. Je to dnes chov veľmi rentabilný a má všetky predpoklady ďalšieho rozvoja.

Snímka: CAF-UKLEJEWSKI



## nutrie V... TELETNÍKU

A jak k tomu došlo? V roce 1979 zemědělský kombinát Goraj v Gorzowském vojvodství převzal od SKR neukončenou dobytkářskou farmu v obci Międzychód. Skončili stavbu a tak vznikl zemědělský podnik Radogoszcz, disponující farmou pro 640 krav chovaných v uzavřeném cyklu, čili 1432 stanovišti. Krmiva však stačilo jen pro třetinu. Podnik se rozhodl zorganizovat chovnou farmu nutrií. Nevelkým nákladem adaptoval teletníky pro nové účely. Zaměstnal odborníka a tak vznikla skutečná farma nutrií.

Plány jsou velmi náročné. Základní stádo má mít asi 1300 kusů, z nichž se ročně získá přes 10 000 kusů na prodej. Výpočet je jednoduchý. Pro nutrie bylo adaptováno 500 stanovišť pro dobytek. Pro takový počet krav by bylo nutno zajistit ročně čtyřikrát více objemného a osmokrát více jaderného krmiva. A k tomu jedna nutrie dává 30 procent čistého zisku. Přesto se nemůžeme ubránit povzdechu: kdyby tak ty nutrie ještě dávaly mléko!

Snímky CAF — Ryszard Janowski



ILUSTROVANÁ POLITIKA — Bélehrad

— Prečo máte na jedálom lístku napísané, že ten guláš, čo ste mi priniesli, je turecký?

— Naisto to neviem. Možno preto, že pes nášho prevádzkára sa menoval Sultán.

— Čo poviete na môjho synka? — pýta sa domáca paní hosta, zrejme očakávajúc lichôtku.

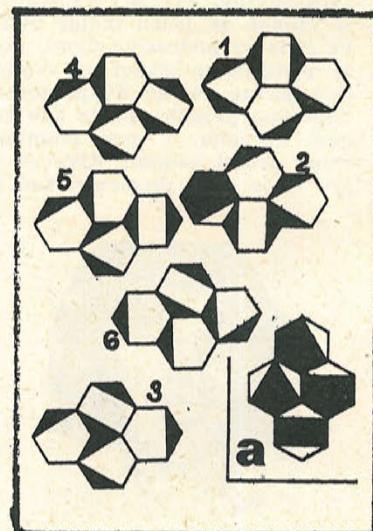
— Vyzerá veľmi sympaticky, — znala vás havára odpovede. — Ale, myslím si, že si ma pomýlil s lekárom.

???

— Len čo som vošiel, ukázal mi jazyk.



„Děkuji, kolego!“  
EPOCA — Rím



## DOKÁŽEŠ TO?

### NEGATIV

Figura označená písmenom (a) je negatívom jedné ze šestice figur označených číslami. Dokážete ji správne určiť v limitu 3 minút?

### SKRÝVAČKA

Len niektoré z predmetov zo stípčeka (sprava) sa opakujú na obrázku. Na ich vyhľadanie máte 1 minútu.

Odpoveď na str. 29.



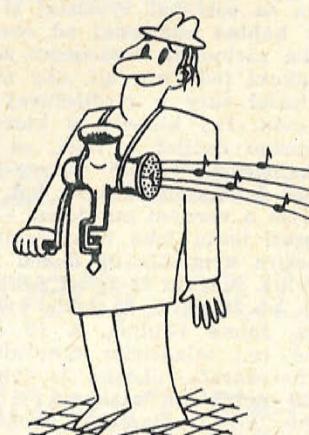
- 1
- 2
- 3
- 4

3

## MENO VEŠTÍ

— Prečo máte na jedálom lístku napísané, že ten guláš, čo ste mi priniesli, je turecký?

— Naisto to neviem. Možno preto, že pes nášho prevádzkára sa menoval Sultán.



KROKODYL — Moskva

— Čo je to pesimista? — pýta sa Fero Vinca.

— To je taký človek, ktorý napríklad vidi v ementálskom syre iba diery.

\* \* \*

Mama dala synovi darček k narodeninám. Zabudol sa podávať, nuž ho upozornila:

— Čo sa povie? Čo hovorím oteckovi, keď mi dá výplatu?

— To je všetko?

DAMIÁN — zabudnuté meno, voľakej dosť populárne. Dnes toto meno zriedkavo stretáme medzi staršími, ale je dosť populárne medzi mladoženčími,

kto týmto menom obľúbení svojich synov. Damián je schopný, ale nie príliš systematický. Rád sa pekne oblieka, má rád hudbu, zbožňuje zábavy, ceni si dobré knihy a filmy. Má úspechy u žien, ale vo voľbe partnerky je prieberčivý. Všeobecne ho považujú za ľahkomyselného a namysleného. Mení sa vo svoj prospech, keď sa ožení. Najčastejšie pochádza z rodiny inteligentov, v ktorej je prvorodený. Má ešte brata alebo sestru. Má humanistické a umelcovské schopnosti a končí aj také štúdium. Ako herec je známy a populárny. Má rád kvety, stromy, rastliny, miluje prírodu v každej obmene. Nikdy nezlyhá, ak ho niekto potrebuje. Zbožňuje výlety, cestovanie a pohyblivú životosprávu. Dožíva sa vysokého veku, všetci ho majú radi. Má náklonnosť k tučnote, ale to mu neprekáža, aby mal úspechy u žien. Žení sa s pekným, driečnym, múdrým dievčaťom, ktoré je dobrú manželkou. Vďaka pracovitosti a šikovnosti v jeho domácnosti je dostatok všetkého. Rýchle získava byt, auto a chatu. Najčastejšie máva dve deti, ktoré sa naň podobajú a majú podobné schopnosti. Ceni si rodinné ovzdušie a jeho dom je otvorený pre všetkých príbuzných.

TADMÍRK

## SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neverime, ale vyplatí sa z času na čas pozrieť do snára. Ved' je to predsa iba dobrá zábava; a čo keď sa vám dobrý sen

splní? Tak teda, keď sa vám snívali:

Dvorania — zahrabeš svoje šťastie

Pítie šampanského — usporiadaný život, veľa zážitkov

Inkvizícia — tvoja nevina bude dokázaná

Inžinier — tvoje poznámky ti prospejú

Jablkéne víno — ľahká nemoc

Mnišky — nevera milej osoby

Jazvy — bolestné spomienky ťa prepadnú

Kazateľ — nemoc

Kázeň — smútok

Kazateľnica — chces ovplyvňovať iných

Klenotník — budú ťa zvádzat na pokušenie

Upratovanie spálne — dávaš si pozor na svoje veci

Nástraha — dobrý priebeh tvojich obchodov

Protekcia — mäš byť získaný pre niečo

Premrhanie majetku — neovládaš sa

Prievoz — ideš za svojim cieľom

Ubúdajúci mesiac — tvoja láska schladne

Pribúdajúci mesiac — tvoja láska rastie

Slamená rohožka — pokojná domácnosť

Let v rakete — dlhý život

Prehlutnutie rybacej kosti — musíš bojať s prekážkami

Rybárske náradie — odporné príhody

## ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY  
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.  
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-624 Kraków, ul. Szpitalna 38/8, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Spernoga (sekretar redakcji), Dominik Surma, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (tłumacze). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiański, Józef Griglák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislaw Knapský, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukač, Eugen Mišinec, Lídia Mšalová, František Paciga, Severin Val smanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 635. M-90.

Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

# STÁVA SA ■ STALO SE...

**CO NOVÉHO U „ANDÍLKŮ“?** Před třemi léty definitivně skončilo natáčení populárního seriálu o „Andilech Charlieho“. Seriál začal ztráct popularitu, v Americe mu ubývalo diváků. Příčinou byly hlavně změny obsazení. Nejdříve opustila „Andílky“ zlatovlasá Farrah Fawcettová, potom Jaclyn Smithová. Nahradily je hezké divky, ale diváci měli nejraději první trojici: Farrah Fawcettovou, Jaclyn Smithovou a zábavnou Kate Jacksonovou.

A co je teď nového u „Andílků“? Daří se jim všelik. O Farrah se stále ještě mluví, ale vděčí za to ne novým úloham, spíše svému svazku s Ryanem O'Nealem, hercem ze známé „Love Story“. Žije s ním už několik let, ale stále se nemůže odhadlat k manželství. Okouzlující Ryan, do kterého se po „Love Story“ zamílovaly tisíce děvčat v Americe i v Evropě, má v soukromém životě nepřijemnou povahu. Snadno se rozruší a pak bije. Farrah mu nezůstává dlužna a veřejnost se neustále dovidá o hádkách a výstupech slavné a jak se tvrdí, milující se dvojice.

Spatně se vede Kate Jacksonové. Po ukončení seriálu na ni filmoví režiséři zapomněli. Založila vlastní ateliéry, ale brzy zbankrotovala. „Už mi nikdo ne nabídne slušnou úlohu,“ stěžuje si roztrpená herečka. Nejvice štěstí měl třetí andilek, Jaclyn Smithová. Byla jí svěřena velká role Jacqueline Kennedyové v anglickém televizním filmu o „třech letech prezidenta“, který se má letos objevit na obrazovkách. Mázahrát také ženu jiného zavražděného prezidenta, paní Jehan Sadatovou. Na snímku: „Andílkové“ pohromadě: Kate Jacksonová, Farrah Fawcettová a Jaclyn Smithová.



**DIVÁ ZVER Z NEW YORKU.** Podľa oznámenia newyorskéj polície sa čoraz viac ľudí v uliciach veľkomesta stáva obeťou napadnutia divých zvierat. Stalo sa, že priam v strede mesta za bieleho dňa zaútočili na chodcov hyeny, vlcí, pavíany, ale aj jedovaté hady, či škorpióny. Zástupcovia polície vidia príčinu v rozšírovani siete obchodov s exotickou zverou, o ktorú je medzi obyvateľmi veľký záujem. Ku pujúci majú spotiaťku z mláďat radost a zábavu, ale keď po čase zveriatá dospevajú, začinajú byť nebezpečné, prestávajú ich baviť a vyhadzujú ich z bytu na ulicu. V New Yorku vznikla špeciálna policajná jednotka, ktorá zveriatá odchytáva. V uliciach mesta sa jej podaril úspešný lov: niekoľko šimpanzov, tigrov, krokodilov a dokonec aj jedna kobra.

**KARIÉRA TÍLEK.** Před válkou a ještě i za války bavlněná košilka s krátkými rukávy byla částí pánského prádla, tilmek, které se nosilo pod košili. Nikdo se v ní neukázal na věřnosti.

Dnes jsou bavlněné košilky, anglicky zvané T-shirt, nejpopulárnějším oblečením na světě. Často jsou ozdobeny různými kresbami, nápisy, portréty, ba dokonce i politickými hesly. Západní výrobci soutěží v originálních ozdobách. Tisknou na tilmek celé scény z kreslených



filmů, krajinky, nápisy „Polib mne“ nebo „Jsem tvore“. Letos se objevily košile ozdobené malými žárovkami, tvořícími ornamenty nebo nápis. Zdrojem proudu je baterie schovaná v kapsce. Takové tylko stojí 22 dolarů. V minulé sezóně byly v módně využívané košile s vůní jahod, pomarančem nebo strojního oleje. Letos se už nenosí.

Jak začala kariéra bavlněných týlek? Za války je nosili američtí vojáci pod uniformou. Často chodili bez košile, jen v týlku. Po válce je začala napodobovat americká a evropská mládež, trochu jako protest proti zvykům staršího pokolení. V roce 1951 mladý Marlon Brando v jednom ve svých filmu chodil neustále jen v týlku, jehož obliba trvá dodnes. Na snímcích: Nejmódnější T-shirty.

**MUŽI MAJÚ RADÍ... EXOTIKA.** Slávni herci, speváci a hudebníci stále častejšie sa ženia s exotickými dievčatmi: Číňankami, Japonkami, Polynézankami. Tak napr. 65-ročný Yul Brynner, známý nielen preto, že je úplne plešivý, ale aj pre výborne postavy, ktoré zahral vo filmech a muzikáloch, sa prednedávnom oženil s mladou Kathy Leeovou, čínskou tanecnicou, ktorá sa narodila už v USA. Odborník na „strašidelné“ úlohy, Klaus Kinski tvrdí, že skutočne šťastie našiel až v treťom manželstve — jeho terajšou manželkou je Vietnamská Minhoi. Julio Iglesias, ktorého zbožňujú ženy, dal sa zaviesť k oltáru iba jedinej — pôvodom Tahitánke Valtiere. Prvou manželkou známeho Marlona Brando bola Indka, jeho dlhoročnou priateľkou Polynézankou Tarita a teraz sa herec chce oženiť s Japonkou Yachio. Práve Brando vysvetlil, prečo mnohí slávni páni majú tak rádi exotické dievčatá: „Ony sú už od deťstva vychovávané k tomu, aby slúžili mužom, aby ich hýkali a aby ich neustále obdivovali. Biele ženy to nevedia, sú príliš emancipované.“

**MONACKÉ KNIEŽA RAINIER.** Ked bol naposledy v Londýne, kúpil si až päť nových oblekov. Vraj to bolo nevyhnute, keďže knieža pribral. Avšak jeho kniežacia výsost nešiel k žiadnemu z módnich londýnskych krajárov, aby si objednal nové šaty. Jednoducho šiel do obchodného domu Harrods a tam si kúpil hotovú konfekciu. Iba s jedným boli starosti: knieža sa ostýchal vyskúšať si šaty v kabíne oddelenej od obchodu iba záclonou. Vzácnenemu zákazníkovi teda navrhli, aby si vyskúšal šaty v riadiťovej pracovni. Iná klebeta, o ktorej sa možno dočítať v tlači, sa týka Itainerovej rodnej sestry, kňažnej Antoinetty. Rainier bol vzorým a verným manželom — naproti tomu jeho temperamentná sestra vymenila už dvoch manželov. A teraz 62-ročná Antoinetta po tretíkrát sa bude vydávať za Johna Giplina, o 10 rokov od nej mladšieho tanecníka a choreografa. „Láska je tým, čo mi umožňuje zachovať si mladost“ — bezstarostne konštatuje staršia sestra monackého kniežafa.

**KRÁLOVNÁ A SLEDE.** Táto tradícia platí v Holandsku už celé stáročia: prvý súdok sledov z letného lovu patrí kráľovnej! Iba vtedy, keď kráľovná dostane tento dar, „sledovú“ sezónu považujú rybári za zahájenú. Aj tento rok do kráľovského paláca prišla delegácia sviatočne vyobliekaných rybárov z Katwijk. Odovzdali kráľovnej Beatrix symbolický, fajansový súdok najlepších sledov „majtasov“, a želali panovníkovi dobrú chuť.



Ako všetci Holanďania, kráľovná je praktická a šetrná. Už na druhý deň „symbolické“ sledov kráľovná a jej synovia zjedli na večeru. Servírovali ich tak, ako to Beatrix má najradšej: s cibuľkou, jablkami a smotanou. Na snímke: kráľovná dostáva súdok sledov.

**NARODENINY NAJSTARŠIEHO ČLOVEKA.** 118 narodeniny oslavoval prednedávnom obyvateľ Tokia — Snigechiyo Izumu. Narodil sa 29. júna 1865, v roku, keď v Spojených štátach skončila vojna juhu proti severu a tri roky predtým, ako Japonsko vyšlo z feudálnej izolácie. Oslavenec je umiestnený v Guinessovej Knihe rekordov, viede pravidelný životosprávu, vstáva skoro ráno a každodenne chodí na prechádzku. Dobré zdravie vďačí diéte, dobréj nálade a... poháriku „schoohu“ — nápoja, ktorý vyrába z eukrovej trstiny.

**FILMOVÉ PODOBY VOJAKA ŠVEJKA.** Nedávno sme si prišli s nápadom na nový film o „Andilech Charlieho“. Seriál začal ztráct popularitu, v Americe mu ubývalo diváků. Příčinou byly hlavně změny obsazení. Nejdříve opustila „Andílky“ zlatovlasá Farrah Fawcettová, potom Jaclyn Smithová. Nahradily je hezké divky, ale diváci měli nejraději první trojici: Farrah Fawcettovou, Jaclyn Smithovou a zábavnou Kate Jacksonovou.



**ZACHRÁNENÁ ZÁZRAKOM.** Istý Tom Radwanski, stavebný podnikateľ práve lovil ryby v rieke St. Johns na Floride, keď počul hukot bližiaceho sa lietadla. Nebolo to nič zvláštne, keďže nedaleko sa nachádzala letisko Jacksonville. Avšak Radwanski si všimol, že jeden motor malého lietadla podozrivo dymí, skoro podvedome siahol po svojom fotoaparáte. Naraz dvojmotorové dopravné lietadlo spadol ako kamenný na zem. V tommomente rybár urobil snímku. Zároveň sa mu zdalo, že v momente, keď sa



lietadlo zrazilo so zemou, ako z katapultu bola vyhodená nejaká postava. Záchranná čata, ktorá ihneď prišla na miesto katastrofy potvrdila to, čo videl: z rieky St. Johns, na brehu ktorej havarovalo lietadlo, vytiahli cestujúcu 30-ročnú Melissu Kelly, povolanú elektrotechničku. Plávala s prúdom a kŕčovite sa držala nejakej turistickej kabely, ktorá jej pomáhala udržať sa na vode. Bola iba potláčaná a šokovaná. Okrem nej sa zo šesťstiennej posádky a desiatich cestujúcich nikto nezachránil. Na snímke: Melissa Kellyová.